

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ Π.Μ.Σ. Διεθνών
και Ευρωπαϊκών Σπουδών - Τμήμα Διεθνούς Οικονομικού, Χρηματοοικονομικού και
Τραπεζικού Δικαίου.

ΔΑΦΝΗ
Ι.ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

«ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ. ΒΑΘΜΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ.
ΡΟΛΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | 2013
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: **Μ.ΠΑΠΑΝΤΩΝΗ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ.5

1. Η σημασία και οι ιδιαιτερότητες των αγορών δικτύου
 - α. Κοινά χαρακτηριστικά.....σελ.6
 - β. Τεχνικές ιδιαιτερότητες ηλ.ενεργειας και ηλ.επικοινωνιων.....σελ.6
 - γ. Διασύνδεση των δύο αγορών – αναφορά στα έξυπνα δίκτυασελ.7
2. Η πραγματικότητα των φυσικών μονοπωλίων
 - α. λειτουργία και επίδραση στην εξέλιξη της αγοράς.....σελ.9
 - β. η περίπτωση της ΔΕΗ.....σελ.10
 - γ. Η περίπτωση του ΟΤΕ.....σελ.11
3. Δημόσιο συμφέρον και αγορές δικτύων.....σελ.11
4. Ο ανταγωνισμός στις αγορές δικτύων
 - α. διαχωρισμός δραστηριοτήτων.....σελ.14
 - β. πρόσβαση τρίτων στο δίκτυο.....σελ.16
 - γ. εξυπηρέτηση κοινής ωφέλειας.....σελ.17
5. Ρύθμιση και εποπτεία των εν λόγω αγορών.....σελ.18
6. Η βαθμιαία απελευθέρωση των αγορώνσελ.20

II. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

1. Η διαμόρφωση των κανόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο
 - α. Κοινοτική πολιτική, βασικοί στόχοι και αρχές στο τομέα της ηλ.ενεργειας και των ηλ.επικοινωνιων.....σελ.21
 - β. οι κανόνες στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας.....σελ.25
 - γ. οι κανόνες στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.....σελ.34
 - δ. Εξελίξεις.....σελ.43
2. Οι κανόνες σε εθνικό επίπεδο
 - α. ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την ηλεκτρική ενέργεια.....σελ.44
 - β. ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.....σελ.51

III. Ο ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

1. Ο ρόλος της ρύθμισης.....σελ.53
2. Ανεξάρτητες αρχές.....σελ.54
 - α. Οι ελληνικές ανεξάρτητες αρχές.....σελ.54

β. Συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών σε υπερεθνικό επίπεδο - Ευρωπαϊκές ανεξάρτητες αρχές.....σελ.58

γ. Συνεργασία σε διεθνές επίπεδο.....σελ.62

3. Οι αρμοδιότητες των ρυθμιστικών αρχών και η συμβολή τους στη ρύθμιση των αγορών

α. Χάραξη ρυθμιστικής πολιτικής.....σελ.63.

β. Εκπόνηση κανόνων δικαίου (;) – ρυθμιστικές πράξεις.....σελ.63

γ. Χορήγηση διοικητικών αδειών.....σελ.64

δ. οιονεί δικαιοδοτικές εξουσίεςσελ.66

ε. συμβολή στη ρύθμιση.....σελ.66

4. Επίλυση ρυθμιστικών διαφορών.....σελ.67

5. Συμμετοχή ενδιαφερομένων τρίτων στη ρυθμιστική διαδικασία....σελ.68

6. Ρυθμιστικές επιλογές εν μέσω κρίσης.....σελ.68

IV. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

1. Απολογισμός του υπάρχοντος ρυθμιστικού πλαισίου, τα δεδομένα της αγοράς και ο βαθμός ανταπόκρισης στο ρυθμιστικό πλαίσιο.....σελ.69

2. Αναμενόμενες εξελίξεις.....σελ.70

3. Απελευθέρωση των αγορών: πραγματικότητα ή προσδοκία;.....σελ.71

V.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....σελ.73

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.77

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΔΜ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς
ΑΔΜΗΕ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΑΔΣ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος
ΑΔΣΜ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς
ACER	Agency for the Cooperation of Energy Regulators
BEREC	Body of European Regulators of Electronic Communications
βλ.	Βλέπε
CEER	Council of European Energy Regulators
ΔΕΔΔΗΕ	Διαχειριστής Εθνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΣΜΗΕ	Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔηΣΚΕ	Δημόσιες Συμβάσεις και Κρατικές Ενισχύσεις
ΔιΜΕΕ	Δίκαιο Μεσών Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΤΤ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
επ.	επόμενα
ΕΣΜΗΕ	Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΗΕΠ	Ημερήσιος Ενεργειακός Προγραμματισμός
ISO	Independent System Operator
ITP	Independent Transmission Operator
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΣυνθΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΥΓΟΣ	Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος
ΥΚΩ	Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ενεργειακή αγορά και η αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών αποτελούν τις σημαντικότερες παραμέτρους της οικονομικής δραστηριότητας αλλά και της κοινωνικής ζωής όλων των χωρών του κόσμου. Ο όρος απελευθέρωση αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία οι κυβερνήσεις καταργούν περιορισμούς από τις αγορές με σκοπό να ενθαρρύνουν την αποτελεσματικότερη λειτουργία της. Με βάση το σκεπτικό ότι λιγότεροι περιορισμοί θα οδηγήσουν σε αυξημένο επίπεδο ανταγωνιστικότητας και κατά συνέπεια σε υψηλότερα επίπεδα παραγωγής και αποτελεσματικότητας ενώ ταυτόχρονα αναμένεται να επιφέρουν και χαμηλότερα επίπεδα τιμών για τους καταναλωτές.

Η απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών παρακίνησε και της απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Παρά τον τομεακό, τεχνικό και αποσπασματικό χαρακτήρα των αγορών αυτών, οι αντιστοιχούντες κανόνες υπερβαίνουν ιστορικά την αυτονομία των εννόμων τάξεων και ήθελε συνθέσουν ένα ρυθμιστικό *ius commune* με υπερεθνική, πανευρωπαϊκή και ενδεχομένως παγκόσμια εμβέλεια. Προς τούτο η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθώντας τη βασική της πολιτική για ελεύθερη αγορά υιοθέτησε τομεακές ρυθμίσεις υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να απελευθερώσουν έως ένα κατώτατο όριο τις αγορές τους. Ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις η Ελλάδα υιοθετεί και η ίδια σταδιακά ρυθμίσεις προς την ίδια κατεύθυνση. Ωστόσο η απελευθέρωση συνάντησε από την αρχή πλήθος εμποδίων που την αναχαιτίζουν μέχρι σήμερα και ιδίως σήμερα που εξετάζουμε δύο ευαίσθητες αγορές σε μία ευαίσθητη περίοδο.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να μελετήσει τη διαδικασία της απελευθέρωσης των δύο αγορών σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, να παρουσιάσει τις βασικές έννοιες που συνθέτουν την παρούσα, να περιγράψει την εξέλιξη της διαδικασίας σε νομοθετικό επίπεδο και να διερευνήσει τις νομικές επιπτώσεις της απελευθέρωσης στην εκάστοτε αγορά. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή στην ηλεκτρική ενέργεια και τις ηλεκτρονικές σαν αγαθά και αναλύονται τα κοινά και ειδικά χαρακτηριστικά τους, οι μορφές της αγοράς όπως το μονοπώλιο, περιγράφεται δε η έννοια απελευθέρωση. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η νομοθετική πορεία της απελευθέρωσης σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης και σε εθνικό επίπεδο στις δύο αγορές. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ρυθμιστικές αρχές, περιγράφεται ο ρόλος της εκάστοτε ρυθμιστικής αρχής, οι αρμοδιότητες και η συμβολή στη ρύθμιση. Στο τελευταίο κεφάλαιο μελετώνται τα πορίσματα ως προς την απελευθέρωση στις εξεταζόμενες αγορές.

1. Η σημασία και οι ιδιαιτερότητες των αγορών δικτύου

α. Κοινά χαρακτηριστικά¹

Οι αγορές που δομούνται και λειτουργούν βάσει δικτύων, άλλως καλούμενες εις το εξής αγορές δικτύων, με έμφαση εκείνες που εξετάζονται στην παρούσα, λειτουργούν ως επί το πλείστον με βάση κοινά οικονομικοτεχνικά χαρακτηριστικά ακριβώς εξαιτίας της εξάρτησής τους από ένα τεχνικό δίκτυο με ό,τι τεχνικές απαιτήσεις, ιδιαιτερότητες και συνέπειες φέρει η εξάρτηση αυτή αλλά και για ένα ακόμη λόγο. Οι αγορές αυτές ανήκουν στην κατηγορία των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας με αποτέλεσμα το προϊόν ή τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που διακινούνται στις εν λόγω αγορές να είναι κοινωνικά αγαθά χρίζοντα ιδιαίτερης προστασίας χάριν του κοινωνικού συνόλου. Τα δύο ανωτέρα χαρακτηριστικά αποτελούν και το λόγο που οι υπό εξέταση αγορές χρίζουν και τυγχάνουν ρύθμισης σε ένα περιβάλλον απελευθέρωσης της εκάστοτε αγοράς. Οι έννοιες ρύθμιση και απελευθέρωση είναι αυτές που θα μας απασχολήσουν αμέσως στη συνέχεια και οι οποίες συνθέτουν την προβληματική της παρούσας εργασίας.

Υπό την εναρμονιστική πίεση του κοινοτικού δικαίου τελεί υπό διαμόρφωση ένα κοινό σύστημα δημόσιας ρύθμισης για τους υπό απελευθέρωση τομείς κοινής ωφέλειας, ένα ρυθμιστικό θα λέγαμε *ius commune*. Άλλωστε οι εν λόγω αγορές θα ήταν επικίνδυνο να υπαχθούν αυτόματα σε καθεστώς πλήρους ανταγωνιστικής ελευθερίας και να απορρυθμιστούν εντελώς.

Με δεδομένη την ευρωπαϊκή προέλευση των εθνικών κανόνων οργάνωσης των αγορών δικτύου, στην εξέταση των αντίστοιχων για κάθε αγορά ευρωπαϊκών κανόνων κανονιστικού περιεχομένου θα γίνει αμέσως αντιληπτό ότι καταρχήν οι ρυθμίσεις φέρουν κοινή στόχευση, την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και εδράζονται σε κοινές αρχές που αντικατοπτρίζουν τις κοινές ευρωπαϊκές πολιτικές.

β. Τεχνικές ιδιαιτερότητες ηλ. ενέργειας και ηλ.επικοινωνιών

Η ηλεκτρική ενέργεια² έχει ως αγαθό ή υπηρεσία τέτοια χαρακτηριστικά που έχουν άμεση και αναγκαία επιρροή στην διαμόρφωση του ρυθμιστικού καθεστώτος.

Πρώτον και κύριον η εξάρτηση της παροχής του αγαθού ή της υπηρεσίας από σταθερά δίκτυα για τη μεταφορά και τη διανομή του προϊόντος ή της υπηρεσίας στους καταναλωτές δημιουργεί σημαντικότερες επιπλοκές σε όλο το εύρος της σχετικής αγοράς. Έπειτα το υψηλό κόστος υποδομής και το στοιχείο των δαπανών των επενδύσεων αποτελεί χαρακτηριστικό που δεν μπορεί να αγνοηθεί. Μιλώντας με ακόμη πιο τεχνικούς όρους, η αδυναμία αποθήκευσης της ενέργειας σε μεγάλες ποσότητες και η μη δυνατότητα αναπλήρωσης από αποθέματα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το απαιτούμενο φορτίο πρέπει να είναι πάντα ίσο και πάντως να μην υπερβαίνει την παροχή ενέργειας, άλλως οδηγούμαστε στο καταστροφικό για την πραγματική οικονομία μπλακ άουτ. Ένα επιπλέον τεχνικό απαιτούμενο της

¹ Δελλής Γ., Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ.7, *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 1-16,

² Μαρίνος Μ., Το νομικό πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ΕΛΛΔ/νη 42 (2001), σελ.301, 302

ηλ.ενέργειας είναι ότι αυτή υποβάλλεται σε μετασχηματισμό πριν φτάσει στην εκάστοτε τελική μορφή της. Η ηλ. Ενέργεια παράγεται από ποικίλες τεχνολογίες και πρώτες ύλες, υπό διαφοροποιημένες τεχνικές υποδομές παραγωγής και μετασχηματισμού, παράγοντες οι οποίοι όλοι επηρεάζουν την τιμή ζήτησης.

Αναφορικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες³ οφείλουν πλέον την ανάπτυξή τους όχι μόνο στην ύπαρξη φυσικής υποδομής δικτύου, όπως για παράδειγμα αγωγούς, καλώδια και γραμμές αλλά και σε εικονικά δίκτυα, τα οποία λειτουργούν μέσω μίας κοινής τεχνολογικής πλατφόρμας, όπως η επικοινωνία μέσω δικτύων υπολογιστών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η ανάπτυξη να μην στηρίζεται μόνο στην δυνατότητα χρήσης της φυσικής υποδομής αλλά και στην δυνατότητα χρήσης και εκμετάλλευσης που είναι και το ζητούμενο ενός κοινού λογισμικού αναφορικά με τα εικονικά δίκτυα.

γ. Διασύνδεση των δύο αγορών – αναφορά στα έξυπνα δίκτυα

Υπό το πρίσμα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας τα δίκτυα είναι μηχανισμοί που συμβάλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Έτσι αναφορικά με την ευρωπαϊκή πολιτική είναι αξιοσημείωτο ότι τα ευρωπαϊκά νομοθετικά μέτρα είναι μεν τομεακά αλλά έχουν κοινή στόχευση ήτοι την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενώ από τη Συνθήκη ήδη του Μάαστριχτ (Τίτλος XV της συνθήκης ΕΚ ή τίτλοι XVI και XXI της συνθήκης της Λισσαβόνας) στον πλαίσιο των κοινών πολιτικών έχει ανατεθεί στην Ένωση το καθήκον της θέσπισης και της ανάπτυξης διευρωπαϊκών δικτύων υποδομής (ΔΕΔ) στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας⁴. Η Ένωση έχει καθοριστική συνεισφορά στην ανάπτυξη αυτών των δικτύων ενεργώντας ως καταλύτης και παρέχοντας χρηματοδοτική στήριξη, ιδιαίτερα στο αρχικό στάδιο, για υποδομές γενικού ενδιαφέροντος. Το άρθρο 170 ΣΛΕΕ (πρώην 154 της συνθήκης ΕΚ), όπως και το άρθρο 194 παράγραφος 1 στοιχείο δ ΣΛΕΕ για τον τομέα της ενέργειας, παρέχει στέρεη νομική βάση για τα ΔΕΔ. Για αυτό το σκοπό, η Ένωση θεσπίζει με τη διαδικασία της συναπόφασης ή την κανονική νομοθετική διαδικασία (συνθήκη της Λισσαβόνας) μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προσανατολισμούς για τον καθορισμό των επιλέξιμων «έργων κοινού ενδιαφέροντος» και «έργων προτεραιότητας» και την κάλυψη των στόχων, των προτεραιοτήτων και των γενικών γραμμών των μέτρων. Στα πλαίσια των στόχων του άρθρου 170 και των μεσών για την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στο άρθρο 171 της ίδιας Συνθήκης, θεσπίστηκε Κανονισμός⁵ για την χρηματοδότηση διευρωπαϊκών δικτύων και τους τρεις τομείς δράσεις συμπεριλαμβανομένων της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών ενώ κατά τομέα δράσης έχουν ληφθεί επιμέρους δράσεις. Στον τομέα της ενέργειας, αξίζει να αναφερθούμε στην Απόφαση⁶ για τους

³ Ηλιάδου Αικ., Η διείδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 9, 10

⁴ Σκουλίκης Α., ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία (Επιμέλεια: Β. Χριστιανός), Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 841 επ., Φαραντούρης, Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 14

⁵ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου 67/2010, 30.11.2009, ΕΕ L27 της 30.1.2010, σελ. 20

⁶ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, 6.9.2006, 1364/2006/ΕΚ, ΕΕ L 262 της 22.9.2006, σελ.1

προσανατολισμούς δράσεων και στον Κανονισμό⁷ για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και αναμένεται αυτή την περίοδο η έκδοση νέου Κανονισμού⁸. Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι προσανατολισμοί καθορίζονται με Απόφαση⁹ που η Επιτροπή έχει προτείνει να αντικατασταθεί με Κανονισμό¹⁰, πρόταση η οποία βρίσκεται σήμερα στο στάδιο της γνωμοδότησης¹¹.

Πέρα από την κοινή βάση ευρωπαϊκής νομοθετικής θεώρησης την κυριότερη απόδειξη διασύνδεσης των δύο αγορών αποτελεί η θεσμική και οικονομική πραγματικότητα των έξυπνων δικτύων «smart grids»¹²¹³. Το «Έξυπνο Δίκτυο» γενικά αναφέρεται στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού του υπάρχοντος ηλεκτρικού δικτύου και τη μετατροπή του σε ένα μοντέρνο, διαλειτουργικό δίκτυο που θα ενσωματώνει τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών στην υποδομή διανομής ενέργειας. Κύριο γνώρισμα της λειτουργίας του αποτελεί η αμφίδρομη ροή τόσο της ενέργειας όσο και των πληροφοριών. Ο όρος Έξυπνο Δίκτυο αναφέρεται σε ένα τελείως εκσυγχρονισμένο σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας το οποίο παρακολουθεί, προστατεύει και βελτιστοποιεί τη λειτουργία των διασυνδεδεμένων σε αυτό στοιχείων από άκρο σε άκρο. Πρόκειται για μια υποδομή που στόχο έχει την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της αξιοπιστίας μέσω αυτομάτου ελέγχου, μετατροπών υψηλής ισχύος, σύγχρονης δομής επικοινωνιών, τεχνολογιών αισθητήρων/μετρητών και σύγχρονων τεχνικών διαχείρισης ενέργειας βασισμένων στη βελτιστοποίηση της ζήτησης, τη διαθεσιμότητα της ενέργεια και του δικτύου κ.ά. Το σύστημα περιλαμβάνει κεντρικές και κατακεντρωμένες ηλεκτρικές γεννήτριες μέσω του δικτύου υψηλής τάσης και σύστημα διανομής χαμηλής τάσης σε βιομηχανικούς χρήστες ή συστήματα αυτοματισμού οικιακών κτηρίων, σε εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενέργειας και σε τελικούς καταναλωτές. Το έξυπνο δίκτυο θα χαρακτηρίζεται από αμφίδρομη ροή ηλεκτρικής ενέργειας και πληροφοριών για τη δημιουργία ενός αυτοματοποιημένου, ευρέως κατακεντρωμένου δικτύου διανομής ενέργειας. Ενσωματώνει στο δίκτυο τα πλεονεκτήματα των κατακεντρωμένων υπολογιστικών συστημάτων και των επικοινωνιών, για τη μεταφορά σε πραγματικό χρόνο πληροφοριών με σκοπό την εξισορρόπηση της παροχής και της ζήτησης ρεύματος. Ένα επικοινωνιακό σύστημα είναι το βασικό στοιχείο για μια υποδομή έξυπνου δικτύου. Με αυτό το δεδομένο αντιλαμβανόμαστε πως η ανάπτυξη και το μέλλον των δυο αγορών δικτύων διαγράφεται κοινό.

⁷ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου 714/2009, 13.7.2009, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σελ. 15

⁸ Βλέπε αναλυτικά Dr. Sven Fischerauer, Bringing Together European Energy Markets: The New Regulation on Guidelines for Trans-European Energy Infrastructure (TEN-E), European Energy and Environmental Law Review, April 2013, p.70

⁹ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου 1336/97/ΕΚ, 7.6.1997, ΕΕ L 183 της 11.7.1997, σελ. 12

¹⁰ Πρόταση της Επιτροπής για Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, COM (2011) 657 τελικό.

¹¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012/C 143/24, σελ. 120.

¹² Dr. Simone Pront-van Bommel, Smart Energy Grids within the framework of the third energy package, European Energy and Environmental Law Review, April 2011, p.32

¹³ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/smartgrids/smartgrids_en.htm

2. Η πραγματικότητα των φυσικών μονοπωλίων¹⁴

α. λειτουργία και επίδραση στην εξέλιξη της αγοράς

Φυσικό μονοπώλιο υφίσταται όταν μία μόνο εταιρία επιβιώνει μακροπρόθεσμα σε μια δεδομένη αγορά ανεξάρτητα από νομικά προνόμια ή την ύπαρξη ανταγωνιστικών συμπεριφορών διαφόρων παιχτών.

Σε κάθε βιομηχανία δικτύου τουλάχιστον η δραστηριότητα παροχής των υπηρεσιών του δικτύου παρουσιάζει χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου¹⁵. Με την έννοια του φυσικού μονοπωλίου ορίζονται οι υποδομές το κόστος κατασκευής και λειτουργίας των οποίων είναι χαμηλότερο όταν παρέχονται από μία επιχείρηση για το σύνολο των δραστηριοτήτων του τομέα από το κόστος που θα προέκυπτε εάν σε αυτό τον τομέα δραστηριοποιούνταν και άλλες επιχειρήσεις. Η ύπαρξη επομένως φυσικού μονοπωλίου επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο οργάνωσης μίας αγοράς καθότι εξαιτίας της ύπαρξής του, περιορίζονται οι δυνατότητες εφαρμογής κανόνων ελεύθερου ανταγωνισμού για το σύνολο του τομέα, ιδίως όταν στην πράξη τα φυσικά μονοπώλια αντιστοιχίζονται σε νομικά μονοπώλια, επιχειρήσεις δηλαδή στις οποίες ανατίθενται κατ αποκλειστικότητα αρμοδιότητες άσκησης ορισμένης δραστηριότητας. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκαν καθετοποιημένες επιχειρήσεις, οι οποίες ασκούν όλες τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει ο εκάστοτε τομέας από την παραγωγή μέχρι την διάθεση των προϊόντων και υπηρεσιών στους καταναλωτές. Οι επιχειρήσεις αυτές τυγχάνουν επιπλέον μονοπωλιακών προνομίων. Η μοναδικότητα των υποδομών παρέχει ένα ισχυρότατο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον φορέα ο οποίος τα εκμεταλλεύεται, ακόμη μεγαλύτερο αν ο διαχειριστής είναι μια καθετοποιημένη επιχείρηση ποσώ μάλλον όταν διατηρεί ως ιστορικό μονοπώλιο δεσπύζουσα θέση στην αγορά.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα υποδομών που αποτελούν φυσικά μονοπώλια είναι τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας και τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα. Στην αγορά ενέργειας για παράδειγμα το μονοπώλιο δεν θα μπορούσε να αποφευχθεί δεδομένης της ύπαρξης ενός δικτύου με υψηλό επενδυτικό κόστος και δεδομένης της αδυναμίας αποθήκευσης του προϊόντος. Μάλιστα οι εταιρίες φυσικοί πάροχοι αποκτούν δεσπύζουσα θέση εκ του γεγονότος ότι αναπτύσσουν οικονομίες κλίμακας με γνώμονα τα σταθερά κόστη, δυσχερώς ανταγωνίσιμα. Φτάνουν άλλωστε σε τέτοιο σημείο όπου το κόστος παραγωγής ελαχιστοποιείται με αποτέλεσμα ακόμα και αν υπάρχει θέληση για κατάργηση του φυσικού μονοπωλίου, η βούληση να καθίσταται αποθαρρυντική για τα δεδομένα της αγοράς.

Για να καταταχθεί μία υποδομή στην έννοια του φυσικού μονοπωλίου βασικό

¹⁴ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ.242 επ., *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 11-14, 24-25., *ίδιας*, Απελευθέρωση Αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, στο συλλογικό έργο *Φαραντούρης Ν.* (επιμέλεια), *Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 20,21

¹⁵ Παπαντώνη Μ., Οι Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 51 επ.

κριτήριο είναι το κόστος, έννοια η οποία ωστόσο μεταβάλλεται και επομένως η υπαγωγή μίας υποδομής στην έννοια αυτή δεν είναι σταθερή. Αλλάζει ανάλογα τις οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνονται και ιδίως ανάλογα με το βαθμό ωρίμανσης του εκάστοτε τομέα, τις τεχνολογικές εξελίξεις και τους εκάστοτε επιδιωκόμενους πολιτικούς στόχους. Ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εξάρτησης από την τεχνολογική εξέλιξη, όπου η ανάπτυξη ασυρμάτων δικτύων επικοινωνιών οδήγησε στην ουσία σε περιορισμό του τμήματος και της σημασίας της αγοράς που αποτελεί φυσικό μονοπώλιο, επιταχύνοντας την απελευθέρωση της δραστηριότητας.

Χαρακτηριστικό δε πεδίο εφαρμογής και ανάπτυξης του παραπάνω μοντέλου φυσικού μονοπωλίου στην ελληνικά έννομη τάξη αποτέλεσε τόσο η ΔΕΗ όσο και ο ΟΤΕ όπως θα εξεταστεί εν συντομία στη συνέχεια.

β. η περίπτωση της ΔΕΗ¹⁶

Με τις διατάξεις του ν.1468/1950 ιδρύθηκε ως δημόσια επιχείρηση ανήκουσα εξ ολοκλήρου στο Δημόσιο, λειτουργούσα χάριν του δημοσίου συμφέροντος αλλά σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας απολαμβάνοντας διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλεια και τελώντας υπό την εποπτεία και τον έλεγχο του κράτους. Της ανατέθηκε ρητά το αποκλειστικό προνόμιο κατασκευής και λειτουργίας εργοστασίων παραγωγής, του εθνικού δικτύου μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Κατά τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας η ΔΕΗ αποτελούσε στο σύνολο του τομέα το φυσικό μονοπώλιο. Μετά την επίτευξη ωρίμανσης της αγοράς χάριν των πετρελαϊκών κρίσεων και της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών ηλεκτροπαραγωγής το στοιχείο του φυσικού μονοπωλίου περιορίζεται στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Ο ρόλος της ΔΕΗ στη διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας καθίσταται εξαιρετικά σημαντικός και δη καθοριστικός, ειδικά λαμβανομένου υπόψη του ρόλου της ως τελευταίο καθολικό καταφύγιο. Από το Δεκέμβριο του 1999 με το νόμο 2773/1999 καταργήθηκε ουσιαστικά το αποκλειστικό δικαίωμα της ΔΕΗ για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, σηματοδοτώντας την αρχή της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. Η εφαρμογή του νόμου είχε αποτέλεσμα το 2010 η ηλεκτρική παραγωγή της ΔΕΗ συμπεριλαμβανομένης της εισαγωγής ηλεκτρικού ρεύματος να καλύπτει το 77% της συνολικής ζήτησης, ενώ το ποσοστό το 2009 κυμαινόταν στο 86%. Η μείωση του μεριδίου της στο ενεργειακό ισοζύγιο οφείλεται στη συνεχιζόμενη διείσδυση νέων ανεξάρτητων παραγωγών ενέργειας κατά τα τελευταία έτη που εντείνει τον ανταγωνισμό στη χονδρεμπορική αγορά, η οποία διαμορφώνει και την ενεργειακή τιμή του συστήματος. Από το 2009 με την έγκριση διακριτών χρεώσεων για τη χρήση συστήματος μεταφοράς του δικτύου διανομής και τον καθορισμό υπηρεσιών κοινής ωφέλειας η λιανική αγορά ηλεκτρισμού είναι τυπικά ανοικτή στον ανταγωνισμό κατά 100%. Η απελευθέρωση αυτή της λιανικής αγοράς ηλεκτρισμού παρατηρείται ακριβώς μέσα από την απώλεια μεριδίου αγοράς της ΔΕΗ καθιστώντας τούτη δείκτη της απελευθέρωσης! Η ασύμμετρη υλοποίηση της απελευθέρωσης της αγοράς έδωσε υπέρμετρα πλεονεκτήματα για στοχευόμενη επιλογή πελατών από τους ανταγωνιστές της ΔΕΗ (πρόκειται για το λεγόμενο cherry picking) αποφέροντας σε τούτους σημαντικά κέρδη καθώς η οριακή τιμή του συστήματος κυμάνθηκε τα έτη 2009, 2010 σε χαμηλά επίπεδα. Είναι ωστόσο αξιοσημείωτο ότι οι στόχοι περιβαλλοντικής πολιτικής που τέθηκαν ιδίως σε επίπεδο

¹⁶ www.dei.gr

ευρωπαϊκής ένωσης και οι οποίοι απαιτούν υψηλό κόστος υποδομών ενδέχεται να επαναφέρουν στο προσκήνιο το ρόλο της ΔΕΗ ως φυσικού παρόχου εντείνοντας την ύπαρξη φυσικού μονοπωλίου στον τομέα της ενέργειας.

γ. Η περίπτωση του ΟΤΕ¹⁷

Έπειτα από 11 χρόνια από την τυπική απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών (01-01-2001), κυρίαρχος πάροχος της χώρας παραμένει ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (Ο.Τ.Ε. Α.Ε.). Ο Ο.Τ.Ε. είναι μια από τις πέντε μεγαλύτερες εταιρίες στο Χρηματιστήριο Αθηνών σύμφωνα με την κεφαλαιοποίηση ενώ οι μετοχές του διαπραγματεύονται στα διεθνή Χρηματιστήρια της Νέας Υόρκης και του Λονδίνου. Μαζί με τις θυγατρικές του σε Ελλάδα και σε εξωτερικό αποτελεί στις μέρες μας έναν από τους μεγαλύτερους ομίλους τηλεπικοινωνιών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ο όμιλος Ο.Τ.Ε. προσφέρει εκτός από σταθερή και κινητή τηλεφωνία, ευρυζωνικές υπηρεσίες, δορυφορικές συνδέσεις, επικοινωνία δεδομένων υψηλών ταχυτήτων και υπηρεσίες μισθωμένων γραμμών, δραστηριοποιείται σε πέντε χώρες παρέχοντας ολοκληρωμένες τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες και απασχολεί περίπου 30.000 άτομα, διαθέτει σύγχρονη και ποιοτική υποδομή με σκοπό την εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών υπηρεσιών για όλους τους Έλληνες, ακόμα και στα πιο δυσπρόσιτα και μακρινά σημεία της Ελληνικής υπαίθρου. Την υποδομή του Ο.Τ.Ε. αποτελούν το αστικό και υπεραστικό δίκτυο, περισσότερες από 20.000 χλμ οπτικές ίνες, δορυφορικές, υποβρύχιες και διεθνείς ζεύξεις με όλα τα σημεία της υδρογείου.

Ο ΟΤΕ ήταν κρατικό μονοπώλιο μέχρι το 1996 όταν ξεκίνησε η ιδιωτικοποίησή του Ξεκινώντας το 1996, το Ελληνικό Δημόσιο μείωσε σταδιακά τη συμμετοχή του στο μετοχικό κεφάλαιο του ΟΤΕ. Με το νόμο 3676/2008 («Κύρωση της σύμβασης πώλησης μετοχών και της συμφωνίας μετόχων μεταξύ ελληνικού Δημοσίου και της Deutsche Telekom AG») κατόπιν συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Deutsche Telekom, αναφορικά με την αποκρατικοποίηση του ΟΤΕ, αυτή συντελέστηκε από τις 5 Νοεμβρίου 2008, με αποτέλεσμα να κατέχουν ο καθένας 25% συν μία μετοχή του μετοχικού κεφαλαίου του ΟΤΕ. Μετά από περαιτέρω πώληση μετοχών και δικαιωμάτων ψήφου του Ελληνικού Δημοσίου, από τις 11 Ιουλίου 2011, το ποσοστό της Deutsche Telekom στον ΟΤΕ ανέρχεται σε 40% και του Ελληνικού Δημοσίου σε 10%.

3. Δημόσιο συμφέρον και αγορές δικτύων

Οι υπό εξέταση αγορές αποτελούν τομείς δραστηριότητας που έχουν αδιαμφισβήτητη ιδιαίτερη οικονομική και στρατηγική σημασία για το κράτος και την κοινωνία καθώς εξυπηρετούν στόχους γενικού συμφέροντος¹⁸. Αποτελούν κοινωφελή δίκτυα με ζωτική σημασία για την στοιχειώδη ανθρώπινη διαβίωση και την οικονομική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό καθίσταται άλλωστε αναγκαία η δημόσια παρέμβαση προκειμένου να διασφαλιστεί η διαρκής και ομαλή εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος και της παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Για τη βέλτιστη εξυπηρέτησή τους, τα δίκτυα οργανώνονται με βάση

¹⁷ Μανιάτης Α., Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, ΔΕΕ 8-9/2007 σελ.907 επ.

¹⁸ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ.351επ.

κυρίως τους κατωτέρω αναφερόμενους στόχους¹⁹:

(α) ασφάλεια²⁰

Στον τομέα της ενέργειας²¹ για να εκπληρωθεί ο στόχος της ασφαλούς, ανταγωνιστικής και αειφόρου ενέργειας λόγω των πιθανών ενεργειακών κρίσεων και της ανασφάλειας που διέπει τον μελλοντικό εφοδιασμό, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να μεριμνούν για την προώθηση μέτρων και συμπράξεων που να εγγυώνται την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού τους.

Αποτελεί κύριο στόχο της ενεργειακής πολιτικής σύμφωνα με το Ν. 2773/99 και ήδη με το νόμο 4001/2011 (α.3 παρ.1 β), τις Οδηγίες 96/1992 και 54/2003 και την Πράσινη Βίβλο (2001). Η οδηγία 2005/89 θεσπίζει μέτρα για τη διασφάλιση του εφοδιασμού σε ηλεκτρισμό ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρισμού καθώς και: (α) επαρκές επίπεδο παραγωγικής δυναμικότητας· (β) επαρκές επίπεδο εξισορρόπησης προσφοράς και ζήτησης· και (γ) επαρκές επίπεδο διασύνδεσης μεταξύ των κρατών μελών για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Βασική πρόβλεψη της Τρίτης Δέσμης είναι η στενότερη συνεργασία των διαχειριστών των Συστημάτων Ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου, ώστε να είναι δυνατή η αποδοτικότερη χρήση των υφισταμένων και μελλοντικών υποδομών, η ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς, ώστε να είναι δυνατή η μακροχρόνια διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, η χρηματοδότηση του οποίου θα στηρίζεται σε οικονομικά υγιείς βάσεις. Επιβάλλεται από τη φύση του τομέα ενέργειας (κρίσιμο οικονομικό και κοινωνικό αγαθό), την υψηλή ένταση κεφαλαίου επενδύσεων και αποτελεί ένα πολύπλοκο και δύσκολο στόχο λόγω αβεβαιοτήτων όπως του αποκεντρωμένου χαρακτήρα των αποφάσεων επιχειρήσεων και καταναλωτών ενέργειας, της εξέλιξης των ενεργειακών τεχνολογιών, της αυξανόμενης συσχέτισης του ελληνικού ενεργειακού συστήματος με το διεθνές περιβάλλον (διαθεσιμότητα και τιμές ενεργ. πόρων, κ.α.). Αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της ΡΑΕ καθώς η μη επαρκής αντιμετώπιση του προβλήματος μπορεί να οδηγήσει σε ακύρωση των προσπαθειών για 'άνοιγμα' της αγοράς

Στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών μπορούμε να μιλάμε μόνον για

¹⁹ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.18 επ., Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 22, 27, 28

²⁰ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 354 επ., Ασλάνογλου, ομιλία στο Διεθνές Συνέδριο που διεξήχθη στο Ηράκλειο Κρήτης, 26 Μαΐου 2012: "Ασφάλεια Ενεργειακού Εφοδιασμού στην ΕΕ - κύρια ενεργειακά σχέδια στην Κύπρο και στην Ελλάδα". με τίτλο «Ασφάλεια Ενεργειακού Εφοδιασμού: Τρίτη Ενεργειακή Δέσμη και Οικονομική Συγκυρία», διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.europarl.gr/preview/el/activities/activities2012/actmay/actmay5.html;jsessionid=DDF7D F50027017B5A63B7CF05F8BBFC0>

²¹ http://europa.eu/legislation_summaries/energy/external_dimension_enlargement/index_el.htm, http://www.rae.gr/site/categories_new/electricity/supply_security.csp

ασφάλεια χρήσης του δικτύου. Οι τεχνολογίες, των πληροφοριών και των επικοινωνιών, ιδίως το Διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, απαιτούν την επιβολή ειδικών όρων για τη διασφάλιση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής. Στόχος είναι να υφίστανται εκείνα τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν οι επιχειρήσεις που παρέχουν δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών που διατίθενται στο κοινό για : την κατάλληλη διαχείριση του κινδύνου όσον αφορά στην ασφάλεια των δικτύων και υπηρεσιών, ώστε να εξασφαλίζεται επίπεδο ασφάλειας ανάλογο προς τον υφιστάμενο κίνδυνο, την αποτροπή και ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από περιστατικά ασφαλείας που επηρεάζουν τους χρήστες και τα διασυνδεδεμένα δίκτυα, την ακεραιότητα των δικτύων τους, ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια της παροχής των υπηρεσιών που διανέμονται μέσω των δικτύων αυτών. Η ασφάλεια και ακεραιότητα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών περιλαμβάνεται στους στόχους του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου²². Σε εθνικό επίπεδο προστατεύεται ρητά στο νόμο 4070/2012²³ (α.37) όπου σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη οι πάροχοι δημόσιων δικτύων επικοινωνιών ή υπηρεσιών η-επικοινωνιών οφείλουν να λαμβάνουν πρόσφορα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για την κατάλληλη διαχείριση του κινδύνου όσον αφορά στην ασφάλεια των δικτύων και υπηρεσιών, επιβάλλει δε σχετικά αρμοδιότητες στην ΕΕΤΤ για την υλοποίηση των οποίων η τελευταία εξέδωσε τον Κανονισμό «Υποβολή Αναφορών Παρόχων σχετικά με την Αδιάλειπτη Λειτουργία Δικτύων και Υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών» (ΑΠ ΕΕΤΤ 675/7/11-12-2013, ΦΕΚ 107/2013), ο οποίος εξειδικεύει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες υποβάλλουν οι πάροχοι στην ΕΕΤΤ αναφορές για επεισόδια ασφάλειας αλλά και τα στοιχεία τα οποία πρέπει να περιέχουν οι αναφορές αυτές²⁴.

(β) επιδίωξη οικονομικότητας και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας²⁵

Επιβάλλεται επίσης από τη φύση των αγορών και βρίσκει τόσο συνταγματικό έρεισμα (106 παρ. 1 Σ), όσο και ως γενική αρχή που προβλέπεται ρητά από τις τομεακές υπό εξέταση νομοθεσίες που επιβάλλει το σεβασμό του ελεύθερου ανταγωνισμού ενώ έχει καταστεί σαφές ότι η επιτυχής ρύθμιση των αγορών εξαρτάται από τις τιμές που εφαρμόζονται γι αυτό και το δίκαιο των εν λόγω αγορών

22

http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/legislative_framework/l24216a_el.htm

²³ Σύμφωνα με το άρθρο 37 του [N.4070/2012](#):

«4. Οι επιχειρήσεις που παρέχουν πρόσβαση σε δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή σε υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών που διατίθενται στο κοινό κοινοποιούν στην Ε.Ε.Τ.Τ. κάθε παραβίαση της ασφάλειας ή απώλεια της ακεραιότητας που είχε σημαντικό αντίκτυπο στη λειτουργία δικτύων ή υπηρεσιών, η οποία με τη σειρά της κοινοποιεί κάθε παραβίαση της ασφάλειας ή απώλεια της ακεραιότητας στην Α.Δ.Α.Ε., κατ' εφαρμογή της παραγράφου 8. 5. Κατά περίπτωση, η Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει τις αρμόδιες εθνικές αρχές στα άλλα κράτη - μέλη, καθώς και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών (ENISA). Η Ε.Ε.Τ.Τ. μπορεί να ενημερώσει το κοινό ή να απαιτήσει την ενημέρωση αυτή από τις επιχειρήσεις, εφόσον κρίνει ότι η αποκάλυψη της παραβίασης είναι προς το δημόσιο συμφέρον. Η Ε.Ε.Τ.Τ. υποβάλλει κατ' έτος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στον ENISA συνοπτική έκθεση σχετικά με τις κοινοποιήσεις που έχει παραλάβει και τη δράση που έχει αναλάβει σύμφωνα με την παρούσα παράγραφο.»

²⁴ http://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/Electronic_Communications/Telecoms/NetIntegrity/

²⁵ Βλ. Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 205 επ.

ασχολείται διεξοδικά με τον καθορισμό των τιμών και τα περιθώρια ελέγχου τους από το ρυθμιστή.

(γ) διασφάλιση υψηλής ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών²⁶

Απορρέει ήδη από το άρθρο 14 ΣΛΕΕ (πρώην 16 ΣΕΚ) ενώ στο παράγωγο δίκαιο ανάγεται ρητά σε γενική αρχή²⁷ στην οποία στοχεύει το δικαίωμα στην κοινή ωφέλεια όπως τούτο προστατεύεται συνταγματικά αλλά και εξασφαλίζεται εν προκειμένω και με την παροχή καθολικής υπηρεσίας. Η ποιότητα αποτελεί άλλωστε καθοριστικό παράγοντα επιβράδυνσης ή επιτάχυνσης της απελευθέρωσης της αγοράς αφού η χαμηλή ποιότητα υπονομεύει την απελευθέρωση της αγοράς για αυτό και οι ρυθμιστικές αρχές τάσσουν ειδικές ποιοτικές προδιαγραφές με τη μορφή εγκεκριμένων προτύπων συναλλαγών και επιβάλλουν πρόστιμα σε περίπτωση παραβίασης. Χαρακτηριστική η περίπτωση των αποφάσεων της ΕΕΤΤ²⁸. Στις υπό εξέταση αγορές η διασφάλιση της ποιότητας εισάγεται μέσω επιβολής υποχρεώσεων κοινής ωφέλειας και καθολικής υπηρεσίας.

(δ) προστασία του περιβάλλοντος²⁹

Για την επιδίωξη του στόχου αυτού έχει αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία την τελευταία δεκαετία σε σχέση με δραστηριότητες που έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Η προστασία του περιβάλλοντος απασχολεί πρωτίστως τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες αφού η χορήγηση αδειών συναρτάται με απαιτήσεις περιβαλλοντικού, χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το θέμα της τοποθέτησης κεραιών αλλά και στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας³⁰ αφού λαμβάνεται υπόψη για την λειτουργία και επέκταση των ενεργειακών δικτύων, την ηλεκτροπαραγωγή κ.α.

4. Ο ανταγωνισμός στις αγορές δικτύων

Ο ανταγωνισμός στις εν λόγω αγορές μπορεί για τους ανωτέρω εκτεθέντες τεχνικούς λόγους να επεκταθεί σε όλες τις φάσεις εκτός της βασικής υποδομής, η οποία δεν είναι τεχνικά δυνατόν ούτε (ή) συμφέρον να αναπαραχθεί. Υπάρχουν λοιπόν περιοχές στις οποίες ο ανταγωνισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει και προς τούτο οδηγούμαστε στο συμπέρασμα και την πρακτική του διαχωρισμού των δραστηριοτήτων και της πρόσβασης τρίτων στο δίκτυο αφού μιλάμε αναγκαστικά για

²⁶ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 217

²⁷ Βλ. ενδεικτικά άρθρ.3 παρ. 1 α' ν.4001/2011 για τον τομέα της ενέργειας

²⁸ ΦΕΚ 620 Β/25-4-2007

²⁹ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 352, Φαραντούρης, Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ.12

³⁰ Βλ.ιδίως Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ.297 επ.

ανταγωνισμό μέσα στο δίκτυο και όχι για το δίκτυο αυτό καθ'αυτό σαν υποδομή.

α. διαχωρισμός δραστηριοτήτων

Ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων συνίσταται στην μεταφορά και την διανομή του προϊόντος ή της υπηρεσίας ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες δραστηριότητες με σκοπό να διευκολύνεται ο ανταγωνισμός μέσω της δημιουργίας πολλαπλών πεδίων επιχειρηματικής δράσης. Σκοπός του διαχωρισμού είναι οι ανταγωνιστές να μην πλήγονται από την οικονομική δραστηριότητα της επιχείρησης που διαχειρίζεται το ουδέτερο στον ανταγωνισμό δίκτυο και να μην επιβάλει η τελευταία δυσμενείς όρους στους ανταγωνιστές για να μετέχει η ίδια με προνομιακούς όρους λόγω παράλληλης πραγματικότητας – γεγονόςτος διαχείρισης από την ίδια του ιδιόκτητου δικτύου της. Το ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο ακριβώς χάριν της διασφάλισης του δικαιώματος απρόσκοπτης και ισότιμης πρόσβασης στις μονοπωλιακές υποδομές επέβαλε υποχρεώσεις διαχωρισμού μέσω της τομεακής νομοθεσίας της.

Η διάσπαση μπορεί να έχει μορφή νομικού, ιδιοκτησιακού, επιχειρηματικού, λογιστικού διαχωρισμού³¹.

ι. Λογιστικός διαχωρισμός

Σχετίζεται με την δομή και τον τρόπο σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων των καθετοποιημένων επιχειρήσεων και συνίσταται στη διαφορετική – διακριτή λογιστική απεικόνιση των επιμέρους δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων. Με τον τρόπο αυτό κάθε δραστηριότητα φαίνεται να ασκείται από διαφορετική επιχείρηση και βασικά με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ο έλεγχος και η καταστολή μονοπωλιακών δραστηριοτήτων και η χρήση αθέμιτων ανταγωνιστικών πρακτικών από την καθετοποιημένη επιχείρηση όπως η λήψη σταυροειδών επιδοτήσεων. Αποτελεί μία ήπια μορφή διαχωρισμού αφού αφορά μόνο το χειρισμό των λογιστικών καταστάσεων. Επιβάλλεται τόσο στον τομέα της ενέργειας όσο και στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τις ισχύοντες νόμους. Ειδικά στον τομέα της ενέργειας πέρασαν 4 έτη αντιπαράθεσης μεταξύ ΡΑΕ και ΔΕΗ προκειμένου αυτός να επιτευχθεί ενώ τελικά επιβλήθηκε στη ΔΕΗ βάσει δικαστικής απόφασης (βλ. ΣτΕ 1630/2009).

ιι. Λειτουργικός διαχωρισμός

Συνίσταται στη διασφάλιση της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την υποδομή της εκάστοτε αγοράς και κυρίως στη διασφάλιση ανεξαρτησίας της διαχείρισης του φυσικού μονοπωλίου που επιτυγχάνεται ποικιλοτρόπως όπως με κανόνες δικαίου που ορίζουν τους υπεύθυνους για τη διαχείριση των μονοπωλίων, που ορίζουν τα ασυμβίβαστα των μελών της διοίκησης και επιβάλλουν περιορισμούς στις δραστηριότητες τους σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές δραστηριότητες.

³¹ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.72 επ.

iii. Νομικός διαχωρισμός

Βάσει της εν λόγω μορφής διαχωρισμού επιβάλλεται η σύσταση χωριστών εταιριών για τη διαχείριση των υποδομών. Παράδειγμα εφαρμογής αποτελεί ο πρώην ΔΕΣΜΗΕ νυν ΑΔΜΗΕ, η ΔΕΣΦΑ, οι οποίες αποτελούν θυγατρικές των αντίστοιχων φυσικών παρόχων όπως της ΔΕΗ, τον τρόπο λειτουργίας των οποίων θα εξετάσουμε σε αντίστοιχο κεφάλαιο κατωτέρω.

iv. Ιδιοκτησιακός διαχωρισμός

Αποτελεί την πιο έντονη μορφή διαχωρισμού και συνίσταται στον χωρισμό της ιδιοκτησίας των τμημάτων της κάθε αγοράς. Αποτελεί την πλέον αποτελεσματική μορφή διαχωρισμού ωστόσο δεν επιβάλλεται η υιοθέτηση του εν λόγω συστήματος ούτε από την ευρωπαϊκή ένωση αφού η ίδια στις ισχύουσες διατάξεις προβλέπει την δυνατότητα υιοθέτησης δύο εναλλακτικών μοντέλων αντί του ιδιοκτησιακού διαχωρισμού ήτοι το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος (ISO) είτε το μοντέλο του ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς (ΙΤΟ).

Η διάσπαση των δραστηριοτήτων και ο έλεγχος των υποδομών από ανεξάρτητο φορέα και ο λειτουργικός ή και νομικός διαχωρισμός τους από τον ιδιοκτήτη προβλέπεται ωστόσο νομοθετικά στους τομείς όπου το δίκτυο συνιστά *ex ante* και *de jure* μονοπώλιο κατ'επιταγή του παράγωγου ευρωπαϊκού δικαίου όπως στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας³². Αντίθετα στον χώρο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεν προβλέπεται νομική και λειτουργική απεξάρτηση της εκμετάλλευσης του δικτύου από την παροχή υπηρεσιών με την διάσπαση των καθετοποιημένων επιχειρήσεων παρά μόνο ο λογιστικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων αυτών.

*β. πρόσβαση τρίτων στο δίκτυο*³³

Η πρόσβαση του τρίτου παρόχου στο κοινωφελές δίκτυο συντελείται με τη σύνδεσή του σε αυτό, την είσοδό του σε αυτό με σκοπό τη χρήση αυτού. Η πρόσβαση μπορεί να επιτευχθεί και μέσω διασύνδεσης όχι μεταξύ χρήστη και δικτύου αλλά μεταξύ περισσότερων δικτύων. Η διασύνδεση είναι έννοια τεχνική και αξιοσημείωτη καθότι καθορίζει την ποιότητα της υπηρεσίας και την διαμόρφωση συνθηκών ανταγωνισμού σε τομείς όπου υφίστανται περισσότερα του ενός δίκτυα όπως στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που υφίστανται πέραν του ΟΤΕ και

³² Με τις διατάξεις της πρώτης δέσμης για την ενέργεια επιχειρήθηκε ο λογιστικός διαχωρισμός, με τη δεύτερη ο νομικός και με το τρίτο ενεργειακό πακέτο ο καλούμενος αποτελεσματικός.

³³ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 250 επ., *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 65-71, *Συνοδινός Χ.*, Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 11/2000 σελ. 1081, 1082

εναλλακτικοί πάροχοι. Εξαιτίας της δομής των εξεταζόμενων αγορών για να επιτευχθεί ομαλή συνύπαρξη των μονοπωλιακών με τις ανταγωνιστικές δραστηριότητες καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση ειδικού κανονιστικού πλαισίου πρόσβασης στο δίκτυο καθώς προϋπόθεση για την άσκηση ανταγωνιστικής δραστηριότητας στην αγορά είναι η ελεύθερη πρόσβαση στα μονοπωλιακά τμήματα – δίκτυα (Third Party Access). Το δικαίωμα αυτό αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την ύπαρξη ελεύθερης αγοράς και διασφαλίζεται νομικά με τη θέσπιση ενός πλέγματος δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αναφορικά με την πρόσβαση στο δίκτυο. Η ρητή κατοχύρωση πάντως του δικαιώματος δεν είναι αυτονόητη για κάθε έννομη τάξη. Σε αυτή την περίπτωση το δικαίωμα εδράζεται στους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ρητή κατοχύρωση παρέχεται ωστόσο από τις υπό εξέταση τομεακές νομοθεσίες με ρυθμίσεις ευρωπαϊκής προέλευσης που εν πρώτοις κατοχυρώνουν την υποχρέωση του διαχειριστή του δικτύου να εξετάζει αντικειμενικά και ισότιμα κάθε αίτημα πρόσβασης. Το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται συνήθως με τη σύναψη σχετικών συμβάσεων μεταξύ των επιχειρήσεων στις οποίες έχει ανατεθεί η διαχείριση των δικτύων και των δικαιούχων πρόσβασης. Το περιεχόμενο τους είτε αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης οπότε η οργάνωση γίνεται σύμφωνα με το σύστημα της διαπραγματευόμενης πρόσβασης τρίτων (negotiated TPA) είτε είναι τυποποιημένο από κανονιστικής φύσης διατάξεις κατά το σύστημα της ρυθμιζόμενης πρόσβασης τρίτων (regulates TPA) όπου καθορίζονται ex ante οι όροι και τα τιμολόγια πρόσβασης και οι λοιπές ρυθμιστικές εγγυήσεις από το διαχειριστή, όπως εφαρμόζεται τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

γ. εξυπηρέτηση κοινής ωφέλειας³⁴

Απώτερο στόχο της διαδικασίας απελευθέρωσης των αγορών δικτύου αποτελεί η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και η διασφάλιση της αποδοτικότητας αυτών, με αποτέλεσμα τη βελτίωση του ανταγωνισμού και με την επιφύλαξη ωστόσο ότι δεν βλάπτεται η κοινή ωφέλεια. Η εξυπηρέτηση της κοινής ωφέλειας διασφαλίζεται με την επιβολή υποχρεώσεων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (ΥΚΩ) - και στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (ΥΓΟΣ³⁵) - και καθολικής υπηρεσίας³⁶.

Ο όρος ΥΚΩ αποτελεί έννοια που συναντάται βασικά στο παράγωγο δικαίο για

³⁴ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 78 επ., Παπαντώνη Μ., Το δικαίο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ.273 επ., Σίνης Α., Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην ενέργεια, Ενέργεια και Δίκαιο, 17/2012, ιδίως σελ. 75 επ., Συνοδινός Χ., Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δικαίο, ΔΕΕ 11/2000 σελ. 1073 επ., ίδιας, Οι Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 31, Ψαράκη Γ., Οι rationes legis, τα εργαλεία και οι sedes materiae της απελευθέρωσης των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, ΔΕΕ 8-9/2009 σελ.917 επ.

³⁵ Βλ. αναλυτικά Παπαντώνη Μ., Οι Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013

³⁶ Βλ. ιδίως Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δικαίο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 316 επ.

την απελευθέρωση των αγορών που εξετάζονται με την παρούσα. Ωστόσο δεν περιλαμβάνεται πουθενά ορισμός αυτής παρά μόνο στο α.2 του Κανονισμού 1191/69 της 26^{ης} Ιουνίου 1969 βάσει του οποίου ΥΚΩ «νοούνται οι υποχρεώσεις τις οποίες οι επιχειρήσεις αν ελάμβανον αποκλειστικά υπόψη τα δικά τους συμφέροντα δεν θα ελάμβαναν ή δεν θα ανελάμβαναν στην ίδια έκταση ή με τους αυτούς όρους.». Οι αρχές που διέπουν τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι η αρχή της συνέχειας, της προσαρμοστικότητας, της οικονομικότητας και της καθολικότητας.

Σε αντίθεση με τον όρο ΥΚΩ, ο όρος ΥΓΟΣ απαντάται απευθείας στη Συνθήκη (α.14 ΣΛΕΕ) και έχει τύχει εξαιρετικής νομολογιακής επεξεργασίας.

Αναφορικά με την έννοια της καθολικής υπηρεσίας, εισηχθη στο ευρωπαϊκό δίκαιο για να περιγράψει ένα πλέγμα εγγυήσεων που θα διασφαλίσει ότι οι τηλεπικοινωνίες θα παρέχονται σε ορισμένη ποιότητα και προσιτές τιμές, αποτυπώνεται δε σήμερα στην Οδηγία 2002/22/EK όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2009/136/EK που θα αναλυθεί κατωτέρω και βασίζεται στους κανόνες της συνεχούς εξυπηρέτησης, ίσης μεταχείρισης και διασφάλισης προσιτών τιμών. Εισηχθη δε και στον τομέα της ενέργειας με την Οδηγία 2009/72/EK (αρ.3 παρ.3).

Σε κάθε τομέα απαντώνται οι ίδιες εννοιολογικές παράμετροι για τον προσδιορισμό του περιεχομένου της καθολικής υπηρεσίας. Έτσι στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες ισοδυναμεί με ένα σύνολο υπηρεσιών συγκεκριμένης ποιότητας, διαθέσιμο για κάθε χρήστη, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική του θέση, σε προσιτή τιμή. Στον τομέα ενέργεια, ο κοινοτικός νομοθέτης ορίζει την καθολική υπηρεσία το δικαίωμα ορισμένων κατηγοριών προσώπων να προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια συγκεκριμένης ποιότητας εντός του εδάφους τους σε λογικές, εύκολα και άμεσα συγκρίσιμες και διαφανείς τιμές.

Η καθολική υπηρεσία εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της προστασίας των καταναλωτών αφού λειτουργεί χάριν της εξυπηρέτησής τους διασφαλίζοντας ένα ελάχιστο σύνολο (minimum) υπηρεσιών για όλους τους καταναλωτές, ενέχοντας έτσι στενότερο σκοπό από τον επιδιωκόμενο γενικότερο στόχο κοινής ωφέλειας των ΥΚΩ. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι ενώ στον τομέα της ενέργειας η ρύθμιση της καθολικής υπηρεσίας περιλαμβάνεται στο άρθρο που αφορά την επιβολή ΥΚΩ, στην περίπτωση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών απαντώνται ειδικές διατάξεις που διασφαλίζουν την καθολική υπηρεσία.

5. Ρύθμιση και εποπτεία των εν λόγω αγορών

Η διαμόρφωση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την είσοδο στις αγορές ιδίως με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων ρύθμισης αποτελεί αναγκαία όχι όμως επαρκή συνθήκη για την άσκηση της δραστηριότητας σε ένα περιβάλλον υγιούς ανταγωνισμού. Απαιτείται προς τούτο εποπτεία συνεχής και καθολική που να καλύπτει και τα υπόλοιπα στάδια λειτουργίας της δημιουργούμενης εκάστοτε αγοράς. Για το σκοπό αυτό είναι καθίσταται αναγκαία η ρύθμιση.

Ο όρος ρύθμιση αποτελεί την απόδοση στην ελληνική γλώσσα του αγγλικού όρου «regulate on» και αποτελεί μια μέθοδο παρέμβασης κρατικής προέλευσης σε απελευθερωμένες αγορές. Η ρύθμιση περιέχει πεδίο εφαρμογής, στόχους και μέσα. Στην έννοια ωστόσο της ρύθμισης βασικό έως πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζει και ο ρυθμιστής. Οι υπόλοιποι παράγοντες που καθορίζουν το «ποιον» της ρύθμισης είναι η εκάστοτε αγορά που τίθεται υπό ρύθμιση και το φυσικά το προϊόν της ρύθμισης, το προϊόν της αγοράς.

Οι λόγοι εξαιτίας των οποίων επιβάλλεται η ρύθμιση, ως μέθοδος δημόσιας

παρέμβασης, στους τομείς βιομηχανιών δικτύου, είναι η η ανάγκη διασφάλισης της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος, η στάθμιση συγκρουόμενων στρατηγικών στόχων, η εσωτερικοποίηση εξωτερικότητων, οι οποίοι συντρέχουν σε κάθε περίπτωση ανεξαρτησίας του μοντέλου οργάνωσης της εκάστοτε αγοράς. Εξαιτίας ωστόσο της απελευθέρωσης, ο δεσμός των επιχειρήσεων με το κράτος παύει να είναι ο ίδιος με αυτόν που παρατηρείται στο μονοπωλιακό μοντέλο με αποτέλεσμα τον περιορισμό της ρόλου του κράτους στην εφαρμογή μεθόδων δημόσιας παρέμβασης.

Ο όρος ρύθμιση εξαιτίας της γενικότητάς του έχει οδηγήσει στη διατύπωση διαφόρων ερμηνευτικών και εννοιολογικών διατυπώσεων με αποτέλεσμα να ποικίλει το περιεχόμενο του όρου. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις ΗΠΑ ο όρος χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει καθεστώς αγοράς που τελεί υπό ισχυρή κρατική παρέμβαση και σε αντιδιαστολή χρησιμοποιήθηκε ο όρος απορρύθμιση για να περιγράψει την άρση των κρατικών παρεμβάσεων. Αντίθετα στην Ευρώπη ο όρος χρησιμοποιείται για την περιγραφή μεθόδων κρατικής παρέμβασης σε απελευθερωμένες αγορές σε αντιδιαστολή με το μοντέλο οργάνωσης δημοσίου μονοπωλίου.

Ελλείψει νομοθετικού ορισμού για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης ο όρος ρύθμιση αποδίδεται πληρέστερα και πιο λειτουργικά ως το σύνολο των μεθόδων παρέμβασης, οι οποίες εφαρμόζονται αποβλέποντας στην επίτευξη καθορισμένων αποτελεσμάτων και στόχων και οι οποίες επενεργούν στην κοινωνική ύλη, κατά τρόπο ώστε να επηρεάζεται ορισμένη κοινωνική ή επιχειρηματική συμπεριφορά, κατευθύνοντας τις επιλογές των ιδιωτών που δραστηριοποιούνται στον εκάστοτε τομέα. Επομένως κύρια χαρακτηριστικά του όρου είναι ότι αποτελεί δημόσια παρέμβαση η οποία εκδηλώνεται με την λήψη και εφαρμογή αποφάσεων από φορείς που ασκούν δημόσια εξουσία, που αποβλέπει στο να επηρεάζει και να κατευθύνει τη συμπεριφορά των ιδιωτών και επιδιώκεται μέσω αυτής η επιδίωξη προκαθορισμένων συγκεκριμένων στόχων πολιτικής.

Ανάλογα με το στόχο πολιτικής που αποβλέπει η ρυθμιστική παρέμβαση διακρίνονται τρεις κατηγορίες ρύθμισης, η οικονομική, η κοινωνική και η τεχνική. Υπό το πρίσμα της απελευθέρωσης των αγορών δικτύου μεγαλύτερη σημασία έχει η οικονομική ρύθμιση, ήτοι η δημόσια παρέμβαση σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας που περιλαμβάνουν υποδομές φυσικού μονοπωλίου με στόχο την δυνατότητα ανάπτυξης ελεύθερου ανταγωνισμού και την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Μ ε την έννοια αυτή η ρύθμιση περιλαμβάνει την οργάνωση του πλαισίου λειτουργίας των αγορών δικτύου, την εποπτεία, την παρακολούθηση τήρησης των κανόνων, την εφαρμογή των κανόνων και την εφαρμογή μεθόδων ελέγχου και τήρησης του κανονιστικού πλαισίου.

Τα πεδία ρύθμισης λόγω της δομής των αγορών δικτύου σε συνδυασμό με την απελευθέρωση αυτών διακρίνονται αφενός στον πεδίο των φυσικών μονοπωλίων (υποδομές) και αφετέρου στο ανταγωνιστικό κομμάτι της εκάστοτε αγοράς στο οποίο τελούν σε διαφορετική προσέγγιση οι ιστορικοί πάροχοι από τους νεοεισερχόμενους στην αγορά. Τέλος ένα τρίτο πεδίο ρύθμισης αφορά στη διασφάλιση της κοινής ωφέλειας και την απαίτηση εξυπηρέτησης καθολικής εξυπηρέτησης και προστασίας των καταναλωτών, κατεξοχήν τμήμα κοινωνικής ρύθμισης. Τα μέσα και οι στόχοι της ρύθμισης διαφοροποιούνται αναλόγως του πεδίου.

Στο πεδίο της υποδομής του δικτύου ο στόχος είναι η διασφάλιση συνθηκών ισότιμης πρόσβασης στο κοινό δίκτυο μέσω ex ante καθορισμό των τιμολογίων, των αποδόσεων, των επενδύσεων, της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών δικτύου με τη θέσπιση και εφαρμογή κανονιστικών πράξεων και με τη χορήγηση και τον έλεγχο

αδειών που χορηγούνται στους διαχειριστές του δικτύου. Στο πεδίο των ανταγωνιστικών τμημάτων της αγοράς στόχος είναι η ισότιμη μεταχείριση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά με περαιτέρω στόχο τη διευκόλυνση εισόδου νέων παικτών στην αγορά μέσω θέσπισης και εφαρμογής κανόνων που καθορίζουν και περιορίζουν την ιδιωτική συμπεριφορά. Εδώ πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη δράση για τις πρώην μονοπωλιακές επιχειρήσεις έτσι ώστε να μην λειτουργήσουν τα εν τοις πράγμασι προνόμια τούτων αποτρεπτικά για την είσοδο νεοεισερχομένων στην αγορά. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω υποχρεώσεων διαχωρισμού των δραστηριοτήτων τους και περιοριστικά μέτρα της de facto δεσπόζουσας θέσης τους ώστε να μην υφίσταται κατάχρηση αυτής. Οι ρυθμίσεις στο πεδίο αυτό είναι προληπτικές και κατασταλτικές. Αναφορικά με το πεδίο της κοινής ωφέλειας οι στόχοι είναι διάφοροι όπως η προστασία των καταναλωτών και η διασφάλιση εφοδιασμού οι οποίοι επιτυγχάνονται με διαφορετικά μέσα που ποικίλουν .

6. Η βαθμιαία απελευθέρωση των αγορών³⁷

Η απελευθέρωση αποτελεί έννοια διάφορη της ιδιωτικοποίησης, αποκρατικοποίησης, παραχώρησης κ.α. Ορίζεται ως η εισαγωγή και εφαρμογή κανόνων ελεύθερου ανταγωνισμού σε τομέα της οικονομίας που μέχρι πρότινος ήταν μονοπωλιακά οργανωμένος.

Κρίνοντας από το μερίδιο της αγοράς, το μέγεθος των επενδύσεων, την πλήρως καθετοποιημένη δομή, το σήμα, την κρατική παρέμβαση και πολιτική βούληση, γίνεται αντιληπτό ότι οι ήδη εδραιωμένες εταιρίες στις δύο αγορές δικτύων συχνά κατέχουν απολύτως δεσπόμενη θέση στις σχετικές αγορές καθώς εκ τούτου είναι ιδιαίτερος φόβος για κατάχρηση αυτών των αγορών. Η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους δύο τομείς είναι να επέμβει και προληπτικά και όχι μόνο ex ante προς δημιουργία και διαφύλαξη του ανταγωνισμού. Οι κανόνες του ανταγωνισμού δεν μπορούν προς τούτο να εξασφαλίσουν τη μετάβαση σε μια απελευθερούμενη αγορά παρά μόνο δρώντας συμπληρωματικά, στα πλαίσια μιας διαμορφούμενης δημόσιας εθνικής και απαραιτήτως υπερεθνικής ρύθμισης για τους λόγους που θα εκθέσουμε. Η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά δεν σημαίνει απαραίτητα κατάργηση των μονοπωλιακών καταστάσεων. Η διάταξη του άρθρου 37 παρ. 1 ΣΛΕΕ που αφορά στα κρατικά μονοπώλια δεν επιτάσσει την κατάργησή τους, ούτε απαγορεύει τη δημιουργία νέων, αλλά επιβάλλει τη διαρρύθμισή τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προσαρμόζονται στις αρχές της ελευθερίας του εμπορίου και του ανταγωνισμού που διέπουν τη λειτουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς.

Τελικός στόχος της διαδικασίας απελευθέρωσης είναι η πρακτική διασφάλιση του δικαιώματος κάθε καταναλωτή να επιλέγει ελεύθερα τον προμηθευτή του, αλλά και να διατίθενται ευκαιρίες από την αγορά για ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος αυτού, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μέσω του ανταγωνισμού βελτίωση της ποιότητας και μείωση των τιμών.

³⁷ Ηλιάδου Αικ., Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.34 επ., *ίδιας*, Απελευθέρωση Αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, στο συλλογικό έργο Φαραντούρης Ν. (επιμέλεια), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012,σελ. 21 επ., Συνοδινός Χ., Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 11/2000 σελ. 1080 επ.

Για λόγους ομαλής μετάβασης από το σύστημα του δημόσιου μονοπωλίου στην ελεύθερη αγορά, το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής προμηθευτή είναι δυνατόν να αναγνωρίζεται σταδιακά για επιμέρους κατηγορίες καταναλωτών. Για παράδειγμα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας οι ρυθμίσεις του άρθρου 25 του ν.2773/1999 καθορίζουν την επέκταση του δικαιώματος επιλογής προμηθευτή. Χάριν ομαλής μετάβασης από το δημόσιο μονοπώλιο στον ελεύθερο ανταγωνισμό είναι δυνατόν να παρέχεται προσωρινά η δυνατότητα ανάκτησης λανθάνοντος κόστους επενδύσεων που πραγματοποίησαν οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις πριν την απελευθέρωση της αγοράς στο μέτρο που οι δαπάνες αυτές δεν θα καλυφθούν εξαιτίας της απελευθέρωσης. Επίσης συχνά για τους ίδιους λόγους διαμόρφωσης ομοιόμορφων συνθηκών ανάπτυξης ανταγωνισμού μετά την απελευθέρωση, επιλέγεται συχνά η αλλαγή της εταιρικής μορφής των πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων, οι οποίες συχνά για λόγους οικονομικής αποτελεσματικότητας μετατρέπονται σε ανώνυμες εταιρίες, ιδιωτικοποιούνται, περιορίζονται τα ειδικά προνόμια, διασπώνται κλπ. προκειμένου να ευνοηθεί η προσέλκυση των επενδύσεων και η διευκόλυνση της ανάπτυξης του ανταγωνισμού.

II. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

1. Η διαμόρφωση των κανόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο

α. Κοινοτική πολιτική, βασικοί στόχοι και αρχές στο τομέα της ηλ.ενέργειας και των ηλ.επικοινωνιών

ι. Αναφορικά με τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας³⁸,
σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείτε επί μακρόν μία έλλειψη ρυθμιστικής παρεμβάσεως σε ζητήματα ενέργειας, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι το πρωτογενές κοινοτικό Δίκαιο δεν περιείχε μέχρι τη Συνθήκη της Λισαβόνας ειδικό κεφάλαιο για την ενέργεια. Ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1950, με τις συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ γίνεται απλώς αναφορά στο ότι τα όργανα μεριμνούν για τον εφοδιασμό της κοινής αγοράς χωρίς καμία ιδιαίτερη μνεία στον τομέα της ενέργειας που άλλωστε εκείνη την περίοδο η ενεργειακή επάρκεια της Ευρώπης εξασφαλιζόταν με αποθέματα άνθρακα. Σημαντικό ωστόσο μπορεί να θεωρηθεί το άρθρο 95 ΣυνθΕΚΑΧ που όριζε ότι εάν η Συνθήκη δεν προέβλεπε τις απαιτούμενες εξουσίες για την πραγματοποίηση κάποιου από τους στόχους της, μια απόφαση θα μπορούσε να ληφθεί με ομόφωνη απόφαση του Συμβούλιο. Το εν λόγω άρθρο εισήχθη στη συνέχεια στη Συνθήκη της ΕΟΚ ως άρθρο 308, σε παρόμοια μορφή και αποτέλεσε μία από τις νομικές βάσεις για την υιοθέτηση μέτρων στον τομέα της ενέργειας. Οι πρώτες σημαντικές παρεμβάσεις στο επίπεδο των αγορών ενέργειας παρατηρούνται σε εθνικό επίπεδο με την Energy Act του 1983 στη Μεγάλη Βρετανία και αντίστοιχες

³⁸ Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση Αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, στο συλλογικό έργο Φαραντούρης Ν. (επιμέλεια), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 23, Μουρνιαδάκης Ι., ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία (Επιμέλεια: Β. Χριστιανός), Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 890 επ., Κουτζούκος Γ., Ασλάνογλου Μ., Τροκούδη Α., Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή, σε Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, (επιμέλεια Ν.Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 33

κινήσεις περί απελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας στη Σουηδία και τη Νορβηγία, επίσης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Σταθμός στη χάραξη μίας ενεργειακής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο υπήρξε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987 που έθεσε ως στόχο τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς ενέργειας, πολιτική η οποία γνώρισε σημαντική επέκταση και εμβάθυνση με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που προέβλεψε τη δημιουργία μίας ενιαίας εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

Στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1992 γίνεται ρητή αναφορά σε μέτρα στον τομέα της ενέργειας. Το 1995 εκδόθηκε από την επιτροπή Λευκή Βίβλος σχετικά με την Ενεργειακή πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση θέτοντας βασικούς στόχους.

Παράλληλα η εκπόνηση της Πράσινης Βίβλου από την Επιτροπή με τίτλο « Προς μία ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού» έθεσε τρεις θεμελιώδεις πυλώνες για την ασφάλεια του ενεργειακού ανεφοδιασμού των χωρών μελών. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η ενέργεια αναβαθμίζεται σε πολιτική της ένωσης ρητά (α.194 ΣΛΕΕ)³⁹. Η νέα συνθήκη περιλαμβάνει πλέον αυτοτελή νομική βάση για θετικές δράσεις της ένωσης. Το άρθρο 194, μοναδικό του αντίστοιχου τίτλου της Συνθήκης, θεμελιώνει την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση μιας συνολικής πολιτικής στον τομέα της ενέργειας, αρμοδιότητα συντρέχουσα (α.4 παρ.2 στοιχ.θ), θέτει τους στόχους και το γενικότερο πλαίσιο εντός του οποίου κινείται η ενεργειακή πολιτική της Ένωσης, η οποία οφείλει να υλοποιείται σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών και εντός του πλαισίου εγκαθίδρυσης ή λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Η σύνδεση πολιτικής και αγοράς ξεκαθαρίζει ότι η υλοποίηση των στόχων θα υλοποιηθεί με εργαλεία βασισμένα στην αγορά και συμβαδίζει με το γεγονός ότι η υλοποίηση γνήσιας, ελεύθερης και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς ενέργειας αποτελεί στόχο προτεραιότητας της Ένωσης. Η υλοποίηση επίσης των στόχων οφείλει να λαμβάνει υπόψη την απαίτηση για προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος. Οι τέσσερις στόχοι της πολιτικής αυτής καθορίζονται στην παρ.1 του ά.194 ενώ η παρ. 2 αποτελεί τη νομική βάση για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο προκειμένου να θεσπίσουν τα μέτρα για την επίτευξη των στόχων. Στην υποπαράγραφο 2 της

³⁹ Το άρθρο 194 ΣΛΕΕ (το οποίο έλαβε την ισχύουσα μορφή του με τη Συνθήκη της Λισαβόνας) περιλαμβάνεται στον τίτλο XXI της Συνθήκης που αφορά την ενέργεια, και ορίζει:

«1. Στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης ή της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, έχει ως στόχο:

- α) να διασφαλίζει τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας·
- β) να διασφαλίζει τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης·
- γ) να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και
- δ) να προωθεί τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων.

2. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής των λοιπών διατάξεων των Συνθηκών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν τα μέτρα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της παραγράφου 1. Τα εν λόγω μέτρα θεσπίζονται μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Τα μέτρα αυτά δεν επηρεάζουν το δικαίωμα κράτους μέλους να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού, με την επιφύλαξη του άρθρου 192, παράγραφος 2, στοιχείο γ'.

3. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 2, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομοφώνως, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία και μετά από Διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει τα ως άνω μέτρα, όταν πρόκειται για μέτρα κυρίως φορολογικού χαρακτήρα.»

παραγράφου 2 εισάγεται επίσης επίσης ένας περιορισμός στο περιεχόμενο των μέτρων που μπορεί να θεσπιστούν: Τα μέτρα δεν μπορούν να επηρεάσουν το δικαίωμα των κρατών μελών να καθορίσουν τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών τους πόρων, την επιλογή μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και την γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού, με την επιφύλαξη που θέτει η υποπαραγράφος 3.

Αποκύημα της ανωτέρω αναφερόμενης πολιτικής το Τρίτο Ενεργειακό Πακέτο Ενεργειακής Απελευθέρωσης το οποίο αποσκοπεί πρωτίστως στη ρύθμιση της Εσωτερικής Αγοράς Ενέργειας με γνώμονα το άνοιγμα στον ανταγωνισμό⁴⁰. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι να επιτευχθεί σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση ο ανταγωνισμός στον κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας όπως είχε προβλεφθεί στους στόχους του Συμβουλίου της Λισσαβόνας. Η αποτελεσματική, διασυνδεδεμένη και διαφανής ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας θα προσφέρει επίσης στους καταναλωτές δυνατότητες επιλογής μεταξύ διαφορετικών εταιρειών εφοδιασμού με φυσικό αέριο ή ηλεκτρική ενέργεια και θα καταστήσει την αγορά προσπελάσιμη σε όλους τους προμηθευτές. Η τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια περιλαμβάνει τις βασικές διατάξεις για την ορθή λειτουργία των αγορών ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των νέων κανόνων για τον διαχωρισμό των δικτύων, των κανόνων για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και των εξουσιών των εθνικών ρυθμιστικών αρχών και των κανόνων για τη βελτίωση της λειτουργίας των αγορών λιανικής προς όφελος των καταναλωτών.

ii. Αναφορικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες⁴¹,

είναι χαρακτηριστικό ότι στο τομέα αυτό κατεξοχήν εφαρμόστηκε το ρυθμιστικό μοντέλο για την απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών. Η νομοθεσία που διέπει τον τομέα είναι αναλυτική και η νομολογία πλούσια⁴². Ο ρυθμιστής έχει ισχυρό ρόλο σε εθνικό επίπεδο.

Με την προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών περιλήφθηκε στις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, ενώ ως τότε συνιστούσαν δημόσια μονοπώλια τόσο ως προς τις υποδομές όσο και στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Το ξεκίνημα συντελέστηκε με την πράσινη βίβλο σχετικά με την ανάπτυξη της κοινής αγοράς και του εξοπλισμού στον τομέα των τηλεπικοινωνιών (COM/87/290). Δρομολογήθηκε το 1988 με το άνοιγμα των αγορών τερματικών των τηλεπικοινωνιών στον ανταγωνισμό και, στη συνέχεια, το 1990, με την απελευθέρωση των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, με εξαίρεση τη φωνητική τηλεφωνία. Το 1993, το Συμβούλιο Υπουργών αποφάσισε την πλήρη απελευθέρωση των υπηρεσιών φωνητικής τηλεφωνίας από την 1η Ιανουαρίου 1998. Από το 1994, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της «κοινωνίας της πληροφορίας», προωθήθηκε η γενική

⁴⁰ Λελοβίτης Δ., Θωμαδάκης Μ., Κουτζούκος Γ., 3^η δέσμη κοινοτικών νομοθετημάτων εσωτερικής αγοράς ενέργειας: Ο ρόλος των ρυθμιστικών αρχών και των διαχειριστών δικτύων, ΕυρΠολ 2009, σελ. 647

⁴¹ Ελληνικό Κέντρο Μελετών και Ερευνών, Κοινοτικές και Εθνικές Ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, εξελίξεις και προοπτικές, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 1998, Ράλλη Α., Αργυρόπουλος Κ., Η νομοθεσία των τηλεπικοινωνιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2001, Μανιάτης Α., Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, ΔΕΕ 8-9/2007 σελ.907 επ., Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 8 επ., Παπαντώνη Μ., Οι Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 160 επ.

⁴² Βλ. παράρτημα νομολογία

απελευθέρωση των δομών των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των πολυμέσων. Εγκρίθηκαν διάφορες πρωτοβουλίες σε θέματα εναρμόνισης των προτύπων των κινητών επικοινωνιών (ενιαίο ευρωπαϊκό πρότυπο GSM) και επικοινωνιών μέσω δορυφόρου, καθώς και του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών (RNIS). Σε δεύτερο στάδιο, η διαδικασία απελευθέρωσης σε εφαρμογή δεύτερης πράσινης βίβλου (COM/94/440) επεκτάθηκε στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες μετάδοσης μέσω δορυφόρου και, στη συνέχεια, από το 1996, στα δίκτυα της καλωδιακής τηλεόρασης και στις κινητές επικοινωνίες. Παράλληλα, δημιουργήθηκε από το 1990 ανοικτό δίκτυο τηλεπικοινωνιών σε θέματα υποδομών και υπηρεσιών (ONP). Η θέσπιση κοινών κανόνων επέτρεψε την εναρμόνιση των όρων πρόσβασης νέων φορέων στην αγορά. Την 1η Ιανουαρίου 1998 έγινε πραγματικότητα η πλήρης απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς τηλεπικοινωνιών. Προκειμένου να στηρίξει το άνοιγμα του τομέα στον ανταγωνισμό, το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε εκτεταμένη διαδικασία ανασύνταξης του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών. Ο γενικός στόχος ήταν η βελτίωση της πρόσβασης στην κοινωνία της πληροφορίας με την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της κανονιστικής ρύθμισης του κλάδου και των κανόνων ευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες αποτελείται από πέντε οδηγίες εναρμόνισης που αφορούν συγκεκριμένα τις οδηγίες-πλαίσιο, την πρόσβαση και τη διασύνδεση, τις άδειες, την καθολική υπηρεσία και την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Επίσης προστίθενται η απόφαση του 2002 σχετικά με την πολιτική για το ραδιοηλεκτρικό φάσμα, καθώς και ο κανονισμός του 2002 σχετικά με την πρόσβαση στον τοπικό βρόχο. Σε αυτό το στάδιο, η Επιτροπή επικεντρώθηκε στην επανεξέταση του εν λόγω ρυθμιστικού πλαισίου με σκοπό να ληφθούν υπόψη οι τεχνολογικές εξελίξεις της αγοράς και να καλυφθούν οι ανάγκες του τομέα για την επόμενη δεκαετία.

Κεντρικός άξονας της Ευρωπαϊκής στρατηγικής, όπως αποτυπώνεται στο Ψηφιακό Θεματολόγιο 2020⁴³, είναι η παραδοχή ότι οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αποτελούν καταλύτη οικονομικής ανάπτυξης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε στις 28 Φεβρουαρίου 2012 μια μελέτη που δείχνει ότι, αν η εσωτερική αγορά για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες είχε ολοκληρωθεί, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της Ε.Ε. θα μπορούσε να είχε αυξηθεί έως € 110 δις ετησίως, ή περισσότερο από 0,8% του ΑΕΠ. Οι Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες αποτελούν ένα κρίσιμο μέρος των συνολικών προσπαθειών για την οικοδόμηση μιας ψηφιακής ενιαίας αγοράς. Αυτό το «ψηφιακό μόνους» για την ανάπτυξη της Ε.Ε. θα είχε ως αποτέλεσμα αύξηση του ανταγωνισμού, αύξηση των οικονομιών κλίμακας για τηλεπικοινωνιακούς παρόχους και δυνατότητα πρόσβασης των ευρωπαίων πολιτών σε όλο το διαδικτυακό περιεχόμενο και υπηρεσίες σε όλη την Ε.Ε.

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε από μια διεθνή ομάδα ειδικών και πανεπιστημιακών. Προτείνει τρεις βασικούς τύπους μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπιση των εμποδίων: α) μείωση αποσπασματικών ρυθμίσεων, β) περισσότερη ευρωπαϊκή τυποποίηση, γ) ανάγκη για καλύτερο συντονισμό των δραστηριοτήτων των εθνικών ρυθμιστικών αρχών τηλεπικοινωνιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η μελέτη υπογραμμίζει το γεγονός ότι τα επόμενα χρόνια η ζήτηση για ευρυζωνικό εύρος (bandwidth) θα συνεχίσει να αυξάνεται. Οι παράγοντες ανάπτυξης θα είναι διαδικτυακές υπηρεσίες, όπως ταινίες και παιχνίδια. Οι υπηρεσίες αυτές απαιτούν εγγυημένη ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών. Αυτό απαιτεί ύπαρξη πανευρωπαϊκών

⁴³

Για το ψηφιακό θεματολόγιο βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/index_el.htm

προτύπων, δεδομένου ότι αυτό που θα μπορούσε να λειτουργήσει σε ένα κράτος μέλος μπορεί να μην είναι δυνατό σε ένα άλλο. Οι αναθεωρημένοι κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες της Ε.Ε. παρέχουν ένα υπόβαθρο για τη μελέτη και οι σύμβουλοι έχουν υποδείξει μια σειρά από μέτρα πολιτικής που θα μπορούσαν να ληφθούν από την Επιτροπή κατά τα επόμενα χρόνια για την επίτευξη μιας πραγματικά ενιαίας αγοράς στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

β. οι κανόνες στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας

Όπως προελέχθη, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα πρώτα βήματα για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας έγιναν τη δεκαετία του 1990 με πρωτοβουλία της Επιτροπής, η οποία αμφισβήτησε τα προνόμια κρατικών μονοπωλιακών επιχειρήσεων διαπιστώνοντας παράβαση των κανόνων της Συνθήκης. Το 1996 εκδόθηκε η πρώτη οδηγία για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (Οδηγία 1996/92/ΕΚ) η οποία στη συνέχεια καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2003/54/ΕΚ. Το 2009 ακολούθησε η Τρίτη δέσμη κανονιστικών μέτρων στην οποία περιλαμβάνονται η Οδηγία 2009/72/ΕΚ και ο Κανονισμός (ΕΚ) 713/2009 και 714/2009.

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς από την αρχή αναδείχθηκε σε δύσκολο εγχείρημα λαμβανομένου υπόψιν του γεγονότος ότι από χώρα σε χώρα διέφερε σημαντικά το σημείο εκκίνησης όσο και ο συντονισμός ως προς την απελευθέρωση των αγορών. Τα διάφορα ρυθμιστικά μέτρα εφαρμόστηκαν σταδιακά στη βάση συγκεκριμένων αρχών που διατυπώνονταν στις δύο Οδηγίες οι οποίες όμως επέτρεπαν στα κράτη μέλη να επιλέξουν από μόνα τους τα αναγκαία ρυθμιστικά μέτρα αναλόγως των επικρατούσων συνθηκών. Η αλλαγή επήλθε με την τελευταία οδηγία που έθεσε ως υποχρεωτική την υιοθέτηση από όλες τις χώρες ενός ενιαίου ρυθμιστικού μοντέλου όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια. Επομένως η περίοδος από την υιοθέτηση της πρώτης οδηγίας έως της τελευταίας υπήρξε περίοδος κατά βάση προσαρμοστική των συνθηκών της εκάστοτε εθνικής αγοράς για την υιοθέτηση και λειτουργία των αγορών με βάση το ενιαίο πρότυπο – μοντέλο.

Επισκόπηση των επιμέρους οδηγιών και κανονισμών

(α) Οδηγία 96/92⁴⁴

Η πρώτη Οδηγία έθεσε ως προτεραιότητες την ανάπτυξη της αγοράς, της ασφάλειας του εφοδιασμού, της εξασφάλισης ομαλού επενδυτικού περιβάλλοντος. Κατά τη χρονική συγκυρία της υιοθέτησής της στην ΕΕ επικρατούσε στην αγορά το εξής σκηνικό: περιορισμένη εναρμόνιση κανόνων ανταλλαγής ενέργειας μεταξύ των κρατών, μικρός αριθμός οργανωμένων αγορών, μονοπωλιακή δραστηριότητα μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας, κρατικές επιδοτήσεις, πολύ υψηλά μη ανακτήσιμα κόστη. Με αυτά τα δεδομένα η Οδηγία προσανατολίστηκε στην ανάπτυξη ανταγωνισμού στην παραγωγή και την εξασφάλιση νέων παιχτών στη μεταφορά και τη διανομή προκειμένου να αναπτυχθεί στη συνέχεια ανταγωνισμός και εκεί.

(β) Οδηγία 2003/54⁴⁵

⁴⁴ Βλ. κυρίως Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη 2003, ιδίως σελ.23 επ.

Η δεύτερη αυτή οδηγία που κατήργησε την Οδηγία 96/92/EK αφορούσε την ανάπτυξη ανταγωνισμού σε όλα τα επίπεδα και στο πεδίο των υπηρεσιών, με κύριο μέλημα τον έλεγχο των συγκεντρώσεων και τη διαχείριση του φαινομένου των μονοπωλίων. Η Οδηγία αυτή υπογράμμισε ότι για να είναι δυνατή η επίτευξη των ελευθεριών που εγγυάται η Συνθήκη, απαιτείται η ύπαρξη εντελώς ανοικτής αγοράς, η οποία παρέχει ελευθερία επιλογής προμηθευτή για τους καταναλωτές και πελατών για τους προμηθευτές. Θέσπισε κανόνες αναφορικά με την παραγωγή, τη μεταφορά, τη διανομή και την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας με στόχο την καταπολέμηση των υφιστάμενων εμποδίων που διαπιστώθηκαν κατά την εφαρμογή των διατάξεων της καταργούμενης οδηγίας αναφορικά με την επίτευξη μιας λειτουργικής και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς. Οι καινοτομίες που επέφερε σε σχέση με την οδηγία που κατήργησε είναι οι κυρίως εξής:

- Εμβάθυνε τους στόχους των αρχών που διέπουν την αγορά, με έμφαση στις υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας που προσδιορίζονται με σαφήνεια. Εμπεριέχει ειδική μέριμνα για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια εφοδιασμού κ.α.
- Περιλαμβάνει ρητή πλέον διάταξη για τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, εμβαθύνοντας στις ρυθμίσεις που διέπουν την λειτουργία και την οργάνωσή τους.
- Αποσαφηνίζει την έννοια του όρου μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, , ότι δηλαδή αφορά την μεταφορά μέσω δικτύου, τονίζοντας τη σημασία της καλής κατάστασής του από τεχνικής απόψεως.
- Περιέχει νέες ξεχωριστές ρυθμίσεις αναφορικά με την διαχείριση του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.
- Καταργεί το σύστημα του μοναδικού αγοραστή.

(γ) Οδηγία 2009/72 και Κανονισμός 2009/714

Η Τρίτη Δέσμη μέτρων για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας περιλαμβάνει την Οδηγία 2009/72/EK (εν συνεχεία «Οδηγία»), τον Κανονισμό 714/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και τον Κανονισμό 713/2009 για την ίδρυση του Οργανισμού για την Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας. Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε μόνο με την οδηγία, με την οποία καταργείται ρητά από 3-3-2011, η προηγούμενη αυτής οδηγία 2003/54/EK.

Στο προοίμιο της Οδηγίας, προβλέφθηκαν οι στόχοι της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, τα υφιστάμενα προβλήματα και εμπόδια της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και οι βασικές ρυθμίσεις που θα πρέπει να θεσμοθετηθούν προκειμένου να υπάρξει ταχεία και αποτελεσματική απελευθέρωση της εν λόγω αγοράς. Μεταξύ των αναφερόμενων στόχων είναι η παροχή πραγματικών επιλογών σε όλους τους καταναλωτές της Κοινότητας, η παροχή νέων επιχειρηματικών ευκαιριών και η αύξηση του διασυνοριακού εμπορίου ώστε να επιτευχθούν κέρδη σε απόδοση, ανταγωνιστικές τιμές, υψηλότερα πρότυπα παρεχόμενων υπηρεσιών και να ενισχυθεί ταυτόχρονα η ασφάλεια του εφοδιασμού και η αειφορία.

Η υιοθέτηση κρίθηκε αναγκαία καθότι δεν είχε επιτευχθεί ακόμη η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στο δίκτυο, δεν είχαν αναπτυχθεί αρκούντως οι διασυνοριακές

⁴⁵ Ibid, σελ. 74 επ.

διασυνδέσεις ώστε να μπορεί να εξασφαλιστεί η προσφορά της ηλεκτρικής ενέργειας στην χαμηλότερη δυνατή τιμή, δεν παρέχονταν κατάλληλα κίνητρα προκειμένου αφ' ενός οι παραγωγοί να επενδύουν σε νέες τεχνολογίες παραγωγής αφ' ετέρου οι καταναλωτές να ωθούνται σε αποδοτικότερη χρήση της ενέργειας και έτσι να εξασφαλίζεται ο απρόσκοπτος εφοδιασμός των κρατών μελών και δεν είχαν δημιουργηθεί ίσοι όροι ανταγωνισμού για όλες τις επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας που είναι εγκατεστημένες στην Κοινότητα.

Κρίθηκε δε, ότι τα παραπάνω δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθούν χωρίς τον αποτελεσματικό διαχωρισμό των δικτύων από τις δραστηριότητες της παραγωγής και προμήθειας, αποτέλεσμα το οποίο δεν κατόρθωσε να επιτύχει με τις διατάξεις της η προηγούμενη οδηγία 2003/54/EK. Επίσης κρίθηκε, ότι ο μη αποτελεσματικός διαχωρισμός των δικτύων από τις δραστηριότητες της παραγωγής και προμήθειας ενέχει τον κίνδυνο διακρίσεων στην εκμετάλλευσή τους καθώς και στην παροχή κινήτρων στις κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις για πραγματοποίηση των ενδεδειγμένων επενδύσεων στα δίκτυά τους.

Ως ο πλέον αποτελεσματικός δε τρόπος για τον ως άνω διαχωρισμό και ακολούθως για την προώθηση των επενδύσεων σε υποδομές, την διαφάνεια της αγοράς και την δίκαιη πρόσβαση των νεοεισερχομένων στο δίκτυο, θεωρήθηκε ο διαχωρισμός της δραστηριότητας της μεταφοράς από την ιδιοκτησία, είτε μέσω άμεσης πώλησης είτε μέσω διάσπασης της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης. Κυρίως για τις περιπτώσεις των κάθετα ολοκληρωμένων επιχειρήσεων, ήτοι επιχειρήσεων ή ομίλων ηλεκτρικής ενέργειας που δραστηριοποιούνται τουλάχιστον στην μεταφορά ή διανομή και τουλάχιστον στην παραγωγή ή προμήθεια και όπου το ίδιο πρόσωπο ή πρόσωπα έχουν δικαίωμα άμεσου ή έμμεσου ελέγχου, θα έπρεπε να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο να προβαίνουν σε διακρίσεις κατά των ανταγωνιστών τους όσον αφορά την πρόσβαση στο δίκτυο και τις επενδύσεις.

Προκειμένου για την ορθή λειτουργία της αγοράς στο παραπάνω πλαίσιο, κρίθηκε απαραίτητη και η ενίσχυση της ανεξαρτησίας των εθνικών ρυθμιστικών αρχών καθώς και των αρμοδιοτήτων τους ώστε να έχουν την δυνατότητα να λαμβάνουν αποφάσεις σε κάθε συναφές ρυθμιστικό θέμα.

Συνοψίζοντας η πρόσφατη επομένως οδηγία έθεσε όρους και προϋποθέσεις για την οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας περιορίζοντας την ελευθερία κάθε κράτους-μέλους να επιλέγει το σχεδιασμό της οργάνωσης της αγοράς. Το νέο θεσμικό πλαίσιο στοχεύει στην ανάπτυξη της ενιαίας αγοράς μετά τη διαπίστωση ότι οι προηγούμενες οδηγίες δεν είχαν επιφέρει σημαντικό αποτέλεσμα ως προς τούτο και επικεντρώνεται γύρω από την απαίτηση υιοθέτησης ενός ενιαίου μοντέλου αγοράς.

Η προθεσμία για την συμμόρφωση των κρατών μελών με τις διατάξεις της Οδηγίας, είχε ορισθεί μέχρι 3 Μαρτίου 2011, με την εξαίρεση των διατάξεων για πιστοποίηση, ως διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς, εταιρίας που ελέγχεται από πρόσωπο ή πρόσωπα προερχόμενα από τρίτες χώρες καθώς και για παρακολούθηση στοιχείων των εν λόγω εταιριών που μπορεί να οδηγήσουν σε έλεγχο τους από τα παραπάνω πρόσωπα, η εφαρμογή των οποίων θα έπρεπε να γίνει μέχρι την 3-3-2013.

Οι βασικές ρυθμίσεις της Οδηγίας

(1) Διαχωρισμός της δραστηριότητας μεταφοράς από τις δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Οδηγία προβλέπει την δυνατότητα στα κράτη μέλη να εφαρμόσουν τρεις (3) διαφορετικές λύσεις, και συγκεκριμένα:

α. Ιδιοκτησιακός Διαχωρισμός (Ownership Unbundling/ "OU")

Η εταιρία που έχει την κυριότητα του Συστήματος Μεταφοράς υποχρεούται να λειτουργεί και ως Διαχειριστής του Συστήματος, έχοντας βασικά τους εξής περιορισμούς:

Το ίδιο πρόσωπο ή πρόσωπα:

- δεν δύνανται να ασκούν τον έλεγχο σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας και σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς ή να έχουν την εξουσία άσκησης δικαιωμάτων ψήφου, διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή την κατοχή πλειοψηφικού πακέτου σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς, και

- δεν δύνανται να ασκούν έλεγχο σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς και σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας ή να έχουν δικαίωμα ψήφου, διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή την κατοχή πλειοψηφικού πακέτου σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας,

- δεν έχουν δικαίωμα να διορίζουν μέλη των εκπροσωπούμενων οργάνων σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς και να ασκούν έλεγχο ή δικαίωμα ψήφου ή δικαίωμα διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή να κατέχουν πλειοψηφικό μερίδιο σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας,

- δεν έχουν δικαίωμα να είναι μέλη εκπροσωπούμενων οργάνων τόσο σε επιχειρήσεις παραγωγής και προμήθειας όσο και σε Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς ή στο Σύστημα Μεταφοράς. Παρέκκλιση από τους ως άνω περιορισμούς δύναται να επιτρέπεται από τα κράτη μέλη έως την 3-3-2013, όταν οι Διαχειριστές Συστημάτων Μεταφοράς δεν αποτελούν μέρος κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης.

Ο Ιδιοκτησιακός Διαχωρισμός μπορεί να γίνει είτε μέσω άμεσης πώλησης είτε μέσω διάσπασης της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης μεταξύ των δραστηριοτήτων του Συστήματος και των λοιπών δραστηριοτήτων.

Η εφαρμογή της παρούσας λύσης θα πρέπει να πραγματοποιηθεί, εφόσον επιλεγεί από κάποιο κράτος-μέλος, μέχρι την 3-3-2012.

Δυνατότητα παρεκκλίσεων για ένα έτος, ήτοι μέχρι την 3-3-2013, από την εφαρμογή των παραπάνω περιορισμών παρέχεται στην περίπτωση που ο Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς δεν αποτελεί μέρος κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης.

β. Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος (Independent System Operator/ "ISO")

Η εν λόγω δυνατότητα, παρέχεται εφόσον κατά την 3-9-2009 το Σύστημα μεταφοράς ανήκει σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση. Το κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει αφ' ενός μεν ότι η Επιχείρηση, και δη μέρος αυτής που είναι ανεξάρτητο από τις λοιπές δραστηριότητες πλην της μεταφοράς, διατηρεί την ιδιοκτησία του Συστήματος Μεταφοράς και αφ' ετέρου να ορίσει Ανεξάρτητο Διαχειριστή Συστήματος, ήτοι εταιρία μη αποτελούσα τμήμα της Επιχείρησης, οπότε θα πρέπει να ισχύουν μεταξύ άλλων και τα εξής:

Ο Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς:

Θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις διατάξεις που προβλέπουν ρήτρες ανεξαρτησίας μεταξύ των επιμέρους δραστηριοτήτων παραγωγής, προμήθειας, διανομής και μεταφοράς και δη ότι το ίδιο ή τα ίδια πρόσωπα:

- δεν δύνανται να ασκούν τον έλεγχο σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας και σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς ή να έχουν την εξουσία άσκησης δικαιωμάτων ψήφου, διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή την κατοχή πλειοψηφικού πακέτου σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς, και

- δεν δύνανται να ασκούν έλεγχο σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς και σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας ή να έχουν

δικαίωμα ψήφου, διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή την κατοχή πλειοψηφικού πακέτου σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας,

- δεν έχουν δικαίωμα να διορίζουν μέλη των εκπροσωπούμενων οργάνων σε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή σε Σύστημα Μεταφοράς και να ασκούν έλεγχο ή δικαίωμα ψήφου ή δικαίωμα διορισμού μελών των εκπροσωπούμενων οργάνων ή να κατέχουν πλειοψηφικό μερίδιο σε επιχειρήσεις παραγωγής ή προμήθειας,

- δεν έχουν δικαίωμα να είναι μέλη εκπροσωπούμενων οργάνων τόσο σε επιχειρήσεις παραγωγής και προμήθειας όσο και σε Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς ή στο Σύστημα Μεταφοράς.

Το τμήμα της Επιχείρησης που έχει την ιδιοκτησία του Συστήματος Μεταφοράς:

Είναι ανεξάρτητο, τουλάχιστον ως προς την νομική μορφή, οργάνωση και λήψη αποφάσεων, από τις υπόλοιπες δραστηριότητες που δεν σχετίζονται με την μεταφορά, και

Η Επιχείρηση, που έχει την ιδιοκτησία του Συστήματος Μεταφοράς:

Χρηματοδοτεί ή συμφωνεί στην χρηματοδότηση των επενδύσεων που αποφασίζονται από τον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Συστήματος και παρέχει εγγυήσεις για την διευκόλυνση της χρηματοδότησης επεκτάσεων του δικτύου.

Προκειμένου εταιρία να ορισθεί ως Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς, θα πρέπει προηγουμένως να λάβει την σχετική πιστοποίηση από την ρυθμιστική αρχή κατά τα ειδικότερα προβλεπόμενα στις διατάξεις της Οδηγίας.

γ. Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς (Independent Transmission Operator “ΙΤΟ”)

Η εν λόγω δυνατότητα επίσης παρέχεται εφόσον κατά την 3-9-2009 το Σύστημα μεταφοράς ανήκει σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση. Το κράτος μέλος μπορεί να επιλέξει να μην προβεί σε ιδιοκτησιακό διαχωρισμό ούτε να ορίσει Ανεξάρτητο Διαχειριστή Συστήματος

Μεταφοράς αλλά να παραμείνει ο Διαχειριστής μέρος της Επιχείρησης, έχοντας όμως ανεξάρτητη νομική υπόσταση, και να τον εξοπλίσει όμως με:

- την κυριότητα του δικτύου μεταφοράς και όλων των παγίων που είναι απαραίτητα για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας,

- τους ανθρώπινους, τεχνικούς, υλικούς και οικονομικούς πόρους που είναι απαραίτητοι για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας, και διασφαλίζοντας ότι θα τηρούνται και τα εξής:

- απαγορεύεται η εκμίσθωση προσωπικού και η παροχή υπηρεσιών από και προς οποιοδήποτε μέρος της Επιχείρησης, πλην όμως επιτρέπεται η παροχή υπηρεσιών από τον Διαχειριστή προς την Επιχείρηση, υπό τον όρο ότι η εν λόγω παροχή δεν οδηγεί σε διακρίσεις εις βάρος άλλων χρηστών, διατίθεται υπό τους αυτούς όρους και προϋποθέσεις που έχουν εγκριθεί από τη ρυθμιστική αρχή και δεν δημιουργεί εμπόδια ή στρέβλωση του ανταγωνισμού κατά την παραγωγή/ προμήθεια,

- η παροχή κατάλληλων οικονομικών πόρων για αντικατάσταση των παγίων που έχει αποκτήσει ο Διαχειριστής καθώς και για μελλοντικά επενδυτικά σχέδια θα γίνεται από την Επιχείρηση προς τον Διαχειριστή μετά από σχετική αίτησή του,

- δεν επιτρέπεται να μοιράζεται ο Διαχειριστής με κανένα τμήμα της Επιχείρησης, συστήματα ασφάλειας, λογισμικό και εξοπλισμό ούτε συμβούλους ή εργολάβους για τα παραπάνω,

- ο έλεγχος των λογαριασμών του Διαχειριστή θα πρέπει να γίνεται από άλλο ελεγκτή από αυτόν που ελέγχει τμήμα ή το σύνολο της Επιχείρησης.

- ο Διαχειριστής θα διαθέτει την εξουσία άντλησης κεφαλαίων από την κεφαλαιαγορά καθώς και εξουσίες λήψης αποφάσεων ανεξάρτητα από την Επιχείρηση αναφορικά

με τους απαιτούμενους πόρους για την λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του Συστήματος.

- δεν θα υπάρχει ουδεμία συμμετοχή είτε των θυγατρικών της Επιχείρησης που ασχολούνται με την παραγωγή/ προμήθεια στον διαχειριστή είτε του Διαχειριστή στις εν λόγω θυγατρικές. Στην έννοια της συμμετοχής συμπεριλαμβάνεται και η λήψη μερισμάτων ή άλλου οφέλους.

- όλες οι σχέσεις και συναλλαγές μεταξύ Διαχειριστή και Επιχείρησης θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις συνθήκες της αγοράς και οι σχετικές συμφωνίες να υποβάλλονται από τον Διαχειριστή προς την ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, προς έγκριση.

- υφίσταται υποχρέωση κοινοποίησης στοιχείων και όρων απασχόλησης των προσώπων που ορίζονται από το εποπτικό όργανο στην ρυθμιστική αρχή, η οποία δικαιούται να εγείρει αντιρρήσεις επ' αυτών. Για τα πρόσωπα αυτά (μέλη διοικητικών οργάνων διαχειριστή, υπεύθυνοι διαχείρισης) καθώς και για τους υπαλλήλους του Διαχειριστή, υφίσταται περαιτέρω ασυμβίβαστο κατοχής θέσης/ευθύνης/ συμφέροντος που να συνδέεται Επιχείρηση και των μετόχων που ασκούν τον έλεγχο της, για διάστημα 3 ετών πριν τον διορισμό τους, κατά την θητεία τους και 4 έτη μετά τη λήξη της απασχόλησής τους στον Διαχειριστή. Το εν λόγω ασυμβίβαστο ισχύει τουλάχιστον για το ήμισυ των μελών του εποπτικού οργάνου,

- ο Διαχειριστής καταθέτει κάθε χρόνο στην ρυθμιστική αρχή, 10ετές πρόγραμμα ανάπτυξης του δικτύου με στόχο την διασφάλιση της επάρκειας του συστήματος και της ασφάλειας εφοδιασμού. Η ρυθμιστική αρχή διενεργεί διαδικασία διαβούλευσης επί του ως άνω προγράμματος, με την συμμετοχή των χρηστών του δικτύου και εν συνεχεία παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή του προγράμματος. Σε περίπτωση δε, μη υλοποίησης συγκεκριμένης επένδυσης που έχει συμφωνηθεί και συνεχίζει να κρίνεται απαραίτητη, η ρυθμιστική αρχή δικαιούται είτε να ζητήσει από τον Διαχειριστή

να υλοποιήσει την συγκεκριμένη επένδυση είτε να δεχθεί αύξηση του μετοχικού του κεφαλαίου με συμμετοχή ανεξάρτητων επενδυτών για τον σκοπό αυτό είτε να διοργανώσει ανοιχτή διαδικασία πρόσκλησης για υποβολή προσφορών,

- ο Διαχειριστής δεν δικαιούται να αρνηθεί σύνδεση νέων εγκαταστάσεων λόγω πιθανών μελλοντικών περιορισμών στις διαθέσιμες δυνατότητες του δικτύου ούτε να αρνηθεί νέο σημείο σύνδεσης με αιτιολογία την επιβάρυνση με πρόσθετες δαπάνες.

Η παραπάνω λύση, αν και προέκυψε ως αποτέλεσμα συμβιβασμού κατά την κατάρτιση της Οδηγίας, θεωρείται πλέον ότι δεν είναι ιδιαίτερα ελκυστική για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων και εξαιτίας του γεγονότος ότι αφ' ενός μεν παραμένουν στην Επιχείρηση τα πάγια του Συστήματος Μεταφοράς που είναι ιδιαίτερης αξίας και άρα αυξάνουν την αξία της, αφ' ετέρου όμως η Επιχείρηση δεν διαθέτει έλεγχο επί αυτών και επιβαρύνεται με μια σειρά από αυστηρές υποχρεώσεις.

(2) Διαχείριση Συστημάτων Διανομής

Ο ορισμός διαχειριστών συστημάτων διανομής γίνεται είτε από τα κράτη μέλη είτε κατόπιν αιτήματος αυτών, από τις ιδιοκτήτριες εταιρίες των συστημάτων διανομής.

Παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στον διαχειριστή του Συστήματος διανομής να δίνει προτεραιότητα κατά την κατανομή των φορτίων στις εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ή από απόβλητα ή που παράγουν συνδυασμένα θερμότητα και ενέργεια.

(3) Διαχωρισμός των Διαχειριστών συστημάτων διανομής

Σε περίπτωση που διαχειριστής συστήματος διανομής αποτελεί τμήμα κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης τότε, δεν απαιτείται μεν ιδιοκτησιακός διαχωρισμός των

περιουσιακών στοιχείων του συστήματος διανομής από την Επιχείρηση, όμως θα πρέπει ο διαχειριστής να είναι ανεξάρτητος από νομικής μορφής, οργάνωσης και λήψης αποφάσεων από τις λοιπές δραστηριότητες της Επιχείρησης που δεν συνδέονται με την διανομή. Στα πλαίσια αυτά, απαιτούνται τουλάχιστον τα εξής:

- Τα πρόσωπα που έχουν την ευθύνη για την διαχείριση του συστήματος διανομής θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι είναι σε θέση να δρουν με ανεξαρτησία και επιπλέον δεν δύνανται να συμμετέχουν σε δομές της Επιχείρησης που ευθύνονται για την καθημερινή δραστηριότητα παραγωγής, προμήθειας ή μεταφοράς.

- Ο διαχειριστής του συστήματος διανομής θα πρέπει να έχει ανεξαρτησία στην λήψη αποφάσεων για τους πόρους που απαιτούνται για την λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου.

- Πρέπει να διασφαλίζεται ότι παρακολουθείται ο διαχειριστής από την ρυθμιστική αρχή ώστε να μην προκαλεί στρέβλωση του ανταγωνισμού εκμεταλλευόμενος την Επιχείρηση.

Τα παραπάνω μπορεί να μην εφαρμόζονται στην περίπτωση που Επιχείρηση εξυπηρετεί λιγότερο από 100.000 συνδεδεμένους πελάτες ή μικρά απομονωμένα συστήματα.

(4) Δικαιώματα προσώπων προερχόμενων από τρίτες χώρες για έλεγχο Συστημάτων Μεταφοράς

Με στόχο την διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και άρα προστασίας της δημόσιας ασφάλειας, προβλέπεται ότι δεν επιτρέπεται η πιστοποίηση ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς που ελέγχεται από πρόσωπα προερχόμενα από τρίτες χώρες, παρά μόνο εφόσον συμμορφώνονται προς τις προδιαγραφές περί πραγματικού διαχωρισμού που ισχύουν και για τα κράτη μέλη. Αντίστοιχα διασφαλίζεται η μη απόκτηση από πρόσωπα προερχόμενα από τρίτες χώρες ελέγχου Συστημάτων Μεταφοράς ή Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς, παρά μόνο με την τήρηση των ως άνω προϋποθέσεων.

(5) Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές

Η Οδηγία καθορίζει τους γενικούς στόχους, την επίτευξη των οποίων θα πρέπει να επιτυγχάνουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, και που μεταξύ άλλων, είναι και οι εξής: Το αποτελεσματικό άνοιγμα της αγοράς για όλους του πελάτες και τους προμηθευτές στην Κοινότητα, η κατάργηση των περιορισμών στο εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ κρατών συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κατάλληλου διασυνοριακού δυναμικού μεταφοράς τόσο για την κάλυψη της ζήτησης όσο και για την ενίσχυση της ολοκλήρωσης των αγορών, η διευκόλυνση πρόσβασης νέου παραγωγικού δυναμικού, η προστασία των ευάλωτων καταναλωτών κλπ. Ταυτόχρονα, καθορίζει τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των εν λόγω αρχών, αναβαθμίζοντας και ενισχύοντας τα.

Αναφορικά με το θέμα της ανεξαρτησίας αυτών, προκειμένου οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές που ορίζονται από κάθε κράτος μέλος σε εθνικό επίπεδο, να είναι ανεξάρτητες και να ασκούν τις εξουσίες τους με αμεροληψία και διαφάνεια, θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να είναι νομικά και λειτουργικά ανεξάρτητες από το δημόσιο ή από ιδιωτικούς φορείς, το προσωπικό και η διοίκησή τους να ενεργούν ανεξάρτητα από άλλα συμφέροντα της αγοράς, να μην ζητούν ούτε λαμβάνουν οδηγίες από την κυβέρνηση ή άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα, η θητεία της διοίκησής τους να μπορεί να ανανεώνεται μόνο άπαξ και να διαθέτει ξεχωριστές δημοσιονομικές προβλέψεις. Επίσης, προκειμένου να λειτουργεί σωστά η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, οι εν λόγω αρχές θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να έχουν το δικαίωμα λήψης αποφάσεων σε κάθε ρυθμιστικό θέμα, να καθορίζουν ή εγκρίνουν τιμολόγια ή μεθοδολογίες υπολογισμού των τιμολογίων, να φροντίζουν ώστε τα τιμολόγια μεταφοράς και

διανομής να μην εισάγουν διακρίσεις και να αντικατοπτρίζουν το κόστος, να εκδίδουν δεσμευτικές αποφάσεις για τις επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας και να επιβάλλουν κυρώσεις εφόσον διαπιστώνουν παραβάσεις ή άλλως να προσφεύγουν στο δικαστήριο με αίτημα την επιβολή κυρώσεων. Τέλος, οι ρυθμιστικές αρχές παρέχουν την απαιτούμενη πιστοποίηση των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς και παρακολουθούν την συμμόρφωσή τους προς τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με τον διαχωρισμό των Συστημάτων μεταφοράς.

(6) Επιλέξιμοι Πελάτες και Προμηθευτές

Όλοι οι πελάτες θεωρούνται πλέον επιλέξιμοι (ήδη από 1-7-2007), οι δε μεγάλοι μη οικιακοί πελάτες δικαιούνται να συμβάλλονται ταυτόχρονα με περισσότερους του ενός προμηθευτές. Για πρώτη φορά με την Οδηγία προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν την δυνατότητα παροχής ηλεκτρικής ενέργειας σε όλους τους καταναλωτές από προμηθευτή ανεξάρτητα από το κράτος μέλος στο οποίο είναι καταχωρημένος, βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι συμφωνεί ο προμηθευτής και τηρεί τις κείμενες διατάξεις εμπορίας και εξισορρόπησης. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι διοικητικές διαδικασίες δεν εισάγουν διακρίσεις εναντίον προμηθευτικών επιχειρήσεων που έχουν ήδη καταχωρηθεί σε άλλο κράτος μέλος.

Επιτρέπεται, η σύναψη σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας με επιλέξιμο πελάτη στο σύστημα άλλου κράτους μέλους εφόσον καταρχήν ο εν λόγω πελάτης θεωρείται επιλέξιμος σε αμφότερα τα κράτη. Εξαιρετικά, εφόσον κριθεί από την Επιτροπή, μπορεί να επιτραπεί η κατά τα ανωτέρω σύναψη σύμβασης ακόμη και σε περίπτωση που ο συγκεκριμένος πελάτης θεωρείται επιλέξιμος μόνο σε ένα από τα δύο κράτη.

Στους προμηθευτές επιβάλλεται η υποχρέωση τήρησης στην διάθεση των εθνικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμιστικών αρχών και αρχών ανταγωνισμού, και της Επιτροπής, λεπτομερών στοιχείων αναφορικά με τις αγοραπωλησίες συμβάσεων προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας με πελάτες χονδρικής και με τον διαχειριστή Συστήματος μεταφοράς. Η ίδια υποχρέωση θα υφίσταται και για παράγωγα ηλεκτρικής ενέργειας εφόσον και αφότου εκδοθούν από την Επιτροπή οι σχετικές κατευθυντήριες γραμμές.

(7) Προστασία Καταναλωτών και Ευάλωτοι Καταναλωτές

Η Οδηγία, έχοντας ως στόχο την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας για τους καταναλωτές, ιδίως στο θέμα της διαφάνειας των συμβατικών όρων και προϋποθέσεων, τη γενική πληροφόρησή τους και τους μηχανισμούς επίλυσης διαφορών, διευρύνει και ενισχύει τα προβλεπόμενα μέτρα προστασία τους εν σχέσει με το προηγούμενο καθεστώς και προβλέπει μεταξύ άλλων και τις εξής νέες διατάξεις:

- την υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν ότι όταν οι καταναλωτές επιθυμούν να αλλάξουν προμηθευτή, η αλλαγή θα πραγματοποιείται εύκολα και μάλιστα εντός 3 εβδομάδων, βεβαίως υπό την προϋπόθεση τήρησης τυχόν υφιστάμενων συμβατικών όρων με τους προμηθευτές,
- την υποχρέωση των προμηθευτών να παρέχουν στους καταναλωτές πληροφορίες για τα δικαιώματά τους και τα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους σε περίπτωση αντιδικίας,
- την ύπαρξη ανεξάρτητου μηχανισμού, όπως για παράδειγμα διαμεσολαβητή ενέργειας ή φορέα καταναλωτών, για την αντιμετώπιση παραπόνων και την εξωδικαστική επίλυση διαφορών,
- την δυνατότητα των καταναλωτών να έχουν στην διάθεσή τους τα δεδομένα κατανάλωσης, να ενημερώνονται για την πραγματική κατανάλωση και το κόστος της

ηλεκτρικής ενέργειας με τέτοια συχνότητα ώστε να ρυθμίζουν μόνοι τους την κατανάλωση που επιθυμούν να έχουν, να λαμβάνουν τελικό λογαριασμό κλεισίματος υπολοίπου μετά από αλλαγή προμηθευτή και εντός έξι (6) εβδομάδων από την εν λόγω αλλαγή,

- την δημιουργία “ενιαίων σημείων επαφής” από τα οποία θα μπορούν να λαμβάνουν οι καταναλωτές το σύνολο των αναγκαίων πληροφοριών για τα δικαιώματά τους,

- την εξασφάλιση εφαρμογής από τα κράτη μέλη ευφών συστημάτων μέτρησης που βοηθούν τους καταναλωτές στην ενεργό συμμετοχή τους στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Ειδικότερα προβλέπεται η δυνατότητα πραγματοποίησης οικονομικής αξιολόγησης των εν λόγω συστημάτων η οποία θα πρέπει να υλοποιηθεί μέχρι την 3-9-2012 και με βάση τα αποτελέσματά της τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταρτίσουν χρονοδιάγραμμα για την υλοποίησή τους εντός 10ετίας. Σε περίπτωση δε που εκτιμηθεί θετικά, θα πρέπει τουλάχιστον το 80% των καταναλωτών να εξοπλιστούν με ευφυή συστήματα έως το 2020.

Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν ότι υπάρχουν επαρκείς διασφαλίσεις για την προστασία των ευάλωτων καταναλωτών, έννοια που καθορίζεται από κάθε κράτος μέλος, πρόνοια δε δύναται να λαμβάνεται για παράδειγμα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, όπως η ανάπτυξη εθνικών σχεδίων δράσης ή η διασφάλιση του απαιτούμενου ενεργειακού εφοδιασμού για τους ευάλωτους καταναλωτές, η απαγόρευση διακοπής σύνδεσης τέτοιων καταναλωτών σε κρίσιμες περιόδους και η λήψη μέτρων για την προστασία πελατών σε απομακρυσμένες περιοχές.

(8) Υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας – Καθολική υπηρεσία

Παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, οι οποίες μπορεί να αφορούν την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας του εφοδιασμού, την τακτική παροχή, την ποιότητα και τις τιμές παροχής, καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής αποδοτικότητας, της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και της προστασίας του κλίματος. Οι εν λόγω υποχρεώσεις πρέπει να ορίζονται σαφώς, να είναι διαφανείς, αμερόληπτες και επαληθεύσιμες και να διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας της Κοινότητας στους εθνικούς καταναλωτές. Σύμφωνα με το Πράσινο Βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι μέρος των αξιών που συμερίζονται όλες οι ευρωπαϊκές κοινωνίες και αποτελούν ουσιαστικό στοιχείο του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, ο δε ρόλος τους είναι θεμελιώδης για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της απομόνωσης. Ως υπηρεσίες κοινής ωφέλειας νοούνται οι δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, εμπορικού χαρακτήρα ή όχι, τις οποίες οι δημόσιες αρχές θεωρούν κοινωφελείς και για το λόγο αυτό τους επιβάλλουν ειδικές υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας. Σημειώνουμε ότι η Κοινότητα υποστήριζε ανέκαθεν την «ελεγχόμενη» απελευθέρωση, δηλ. το προοδευτικό άνοιγμα της αγοράς παράλληλα με τη λήψη μέτρων για την προστασία του γενικού συμφέροντος, ιδίως μέσω της έννοιας της καθολικής υπηρεσίας, με σκοπό να διασφαλιστεί η πρόσβαση όλων, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική ή γεωγραφική τους κατάσταση, σε υπηρεσίες συγκεκριμένης ποιότητας με προσιτή τιμή.

Σε αρμονία με τα παραπάνω, με τις διατάξεις της Οδηγίας ζητείται από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι όλοι οι οικιακοί πελάτες και, όπου κρίνεται σκόπιμο από τα

κράτη μέλη, οι μικρές επιχειρήσεις, δηλ. επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους και έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών ή ισολογισμό που δεν υπερβαίνει τα 10.000.000 ευρώ απολαύουν της καθολικής υπηρεσίας, δηλαδή του δικαιώματος να προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια συγκεκριμένης ποιότητας εντός του εδάφους τους σε λογικές, εύκολα και άμεσα συγκρίσιμες και διαφανείς τιμές που δεν εισάγουν διακρίσεις. Προκειμένου δε τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν την παροχή καθολικής υπηρεσίας, τους παρέχεται η ευχέρεια να καθορίσουν έναν ύστατο προμηθευτή. Σε εκπλήρωση των παραπάνω υποχρεώσεών τους, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ενημερώσουν την Επιτροπή κατά την έναρξη εφαρμογής της Οδηγίας, για όλα τα μέτρα που θεσπίζουν στην κατεύθυνση αυτή, και εν συνεχεία ανά διετία σχετικά με κάθε τροποποίηση των εν λόγω μέτρων.

γ. οι κανόνες στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁴⁶

Με την προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών περιλήφθηκε στις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Δρομολογήθηκε το 1988 με το άνοιγμα των αγορών τερματικών των τηλεπικοινωνιών στον ανταγωνισμό και, στη συνέχεια, το 1990, με την απελευθέρωση των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, με εξαίρεση τη φωνητική τηλεφωνία. Το 1993, το Συμβούλιο Υπουργών αποφάσισε την πλήρη απελευθέρωση των υπηρεσιών φωνητικής τηλεφωνίας από την 1η Ιανουαρίου 1998.

Σε δεύτερο στάδιο, η διαδικασία απελευθέρωσης επεκτάθηκε το 1994 στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες μετάδοσης μέσω δορυφόρου και, στη συνέχεια, από το 1996, στα δίκτυα της καλωδιακής τηλεόρασης και στις κινητές επικοινωνίες. Παράλληλα, δημιουργήθηκε από το 1990 ανοικτό δίκτυο τηλεπικοινωνιών σε θέματα υποδομών και υπηρεσιών (ONP). Η θέσπιση κοινών κανόνων επέτρεψε την εναρμόνιση των όρων πρόσβασης νέων φορέων στην αγορά.

Από το 1994, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της «κοινωνίας της πληροφορίας», προωθήθηκε η γενική απελευθέρωση των δομών των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των πολυμέσων. Εγκρίθηκαν διάφορες πρωτοβουλίες σε θέματα εναρμόνισης των προτύπων των κινητών επικοινωνιών (ενιαίο ευρωπαϊκό πρότυπο GSM) και επικοινωνιών μέσω δορυφόρου, καθώς και του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών (RNIS).

Την 1η Ιανουαρίου 1998 έγινε πραγματικότητα η πλήρης απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς τηλεπικοινωνιών, με την πλήρη ελευθέρωση όλων των τηλεπικοινωνιακών δικτύων και υπηρεσιών στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προκειμένου να στηρίξει το άνοιγμα του τομέα στον ανταγωνισμό, το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε εκτεταμένη διαδικασία ανασύνταξης του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών. Ο γενικός στόχος ήταν η βελτίωση της πρόσβασης στην κοινωνία της πληροφορίας με την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της κανονιστικής ρύθμισης του κλάδου και των κανόνων ευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες αποτελείται από πέντε οδηγίες εναρμόνισης που αφορούν συγκεκριμένα τις οδηγίες-πλαίσιο, την πρόσβαση και τη διασύνδεση, τις άδειες, την καθολική υπηρεσία και την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Επίσης προστίθενται η απόφαση του 2002 σχετικά με την πολιτική για το ραδιοηλεκτρικό φάσμα, καθώς και ο κανονισμός

⁴⁶Κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/legislative_framework/l24216a_el.htm

του 2002 σχετικά με την πρόσβαση στον τοπικό βρόχο. Σε αυτό το στάδιο, η Επιτροπή επικεντρώνεται στην επανεξέταση του εν λόγω ρυθμιστικού πλαισίου με σκοπό να ληφθούν υπόψη οι τεχνολογικές εξελίξεις της αγοράς και να καλυφθούν οι ανάγκες του τομέα για την επόμενη δεκαετία. Αυτό γιατί η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς υπηρεσιών απαιτούσε την προοδευτική απελευθέρωση των αγορών τηλεπικοινωνιών, οι οποίες παραδοσιακά ήταν μονοπώλια του δημοσίου. Έπρεπε να ελευθερωθούν οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών και να οριστούν οι όροι της ελεύθερης παροχής των δικτύων. Για την επίτευξη λοιπόν αυτού του στόχου, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον δεύτερο άξονα της ευρωπαϊκής πολιτικής, η Επιτροπή εξέδωσε μια οδηγία πλαίσιο βασισμένη στο άρθρο 90 της Συνθήκης ΕΟΚ (άρθρο 86 ΣΕΚ), η οποία ζητάει από τα κράτη μέλη την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος που να εξασφαλίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην ευρωπαϊκή αγορά των τερματικών εξοπλισμών των τηλεπικοινωνιών (συσκευές τηλεφώνων, τέλεξ κλπ.) [Οδηγία 2002/77]. Αυτό το καθεστώς πρέπει να εξασφαλίζει στον χρήστη τη δυνατότητα να συνδέει την τερματική συσκευή την οποία μπορεί να προμηθεύεται ελεύθερα χωρίς να είναι αναγκασμένος να απευθύνεται στον εθνικό οργανισμό των τηλεπικοινωνιών. Με διαδοχικές τροποποιήσεις αυτή η οδηγία δίνει ήδη τη δυνατότητα στους φορείς παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών να προσφεύγουν στις υποδομές των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης για όλες τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες. Αυτές οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες καλύπτουν κυρίως τη διαβίβαση στοιχείων, τα «κλειστά» δίκτυα επικοινωνίας των επιχειρήσεων, τις υπηρεσίες «πολυμέσων» και τις κινητές και προσωπικές επικοινωνίες. Η οδηγία της Επιτροπής ζητούσε ειδικά από τα κράτη μέλη να καταργήσουν τα αποκλειστικά και ειδικά δικαιώματα που υπήρχαν ακόμη στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, τους περιορισμούς ως προς τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνταν από τα κινητά δίκτυα καθώς και τα εμπόδια διασύνδεσης των δικτύων. Τέλος και κυρίως, η οδηγία της Επιτροπής πέτυχε την πλήρη απελευθέρωση της φωνητικής τηλεφωνίας και των υποδομών των τηλεπικοινωνιών από την 1η Ιανουαρίου 1998.

Επισκόπηση των επιμέρους νομικών πράξεων

(α) Οδηγίες:

- **Οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών («οδηγία-πλαίσιο»)**

Η πρώτη αυτή βασική οδηγία είναι μια οδηγία πλαίσιο που είναι μέρος της «δέσμης τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων» που αποβλέπει στην αναμόρφωση του πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων ώστε ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών να καταστεί ανταγωνιστικότερος. Το νέο αυτό κανονιστικό πλαίσιο απαρτίζεται από την εν λόγω οδηγία και τέσσερις ειδικές οδηγίες, οι οποίες αφορούν την πρόσβαση, την αδειοδότηση, την καθολική υπηρεσία και την προστασία της ιδιωτικής ζωής ήτοι:

A) την οδηγία για την παροχή αδείας δικτύου και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών [Οδηγία 2002/20]

Στόχος της οδηγίας για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι η υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μέσω της εναρμόνισης και της απλούστευσης των κανόνων και όρων αδειοδότησης, προκειμένου να διευκολύνεται η παροχή τους σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την οδηγία, «γενική άδεια» σημαίνει

το νομικό πλαίσιο που θεσπίζεται από τα κράτη μέλη για να εξασφαλίσει δικαιώματα για την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για να καθορίσει ειδικές υποχρεώσεις εφαρμοζόμενες σε όλους ή συγκεκριμένους τύπους δικτύων και υπηρεσιών. Το γενικό σύστημα αδειοδότησης πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες αυτές τις υπηρεσίες και τα δίκτυα άσχετα από τα τεχνικά χαρακτηριστικά τους και πρέπει να περιορίζει στο ελάχιστο τα διοικητικά εμπόδια πρόσβασης στην αγορά.

Β) την οδηγία για την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και για τη διασύνδεσή τους [Οδηγία 2002/19]

Η οδηγία για την πρόσβαση στοχεύει στη θέσπιση πλαισίου κανόνων, που είναι τεχνολογικά ουδέτεροι, αλλά μπορούν να εφαρμοστούν σε εξειδικευμένες αγορές προϊόντων ή υπηρεσιών σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων στις σχέσεις μεταξύ προμηθευτών πρόσβασης και διασύνδεσης. Καλύπτει, ειδικότερα, την πρόσβαση σε σταθερά και κινητά δίκτυα, καθώς και την πρόσβαση σε δίκτυα ψηφιακών ραδιοφωνικών εκπομπών, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πρόσβασης υπό όρους και λοιπών συναφών ευκολιών, όπως οι ηλεκτρονικοί οδηγοί προγραμμάτων (EPG) και οι διεπαφές προγραμμάτων εφαρμογής. Η οδηγία παρέχει νομική ασφάλεια για τους οικονομικούς παράγοντες αυτής της αγοράς μέσω της καθιέρωσης σαφών κριτηρίων ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και ως προς την κανονιστική παρέμβαση. Προσδιορίζει τις υποχρεώσεις που μπορούν να επιβάλλονται σε θέματα πρόσβασης και διασύνδεσης και υπό ποιες συνθήκες, ενώ παράλληλα παρέχει επαρκή ευελιξία ώστε οι ρυθμιστικές αρχές να έχουν τη δυνατότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισης νέων προβλημάτων της αγοράς που παρεμποδίζουν τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό. Η Επιτροπή έχει καθορίσει τους κανόνες ανταγωνισμού στις συμφωνίες πρόσβασης, που είναι απαραίτητοι για να επιτραπεί στους νέους οικονομικούς φορείς να επωφεληθούν από την ελευθέρωση της αγοράς τηλεπικοινωνιών [COM/96/649]. Για να παρακινείται ο ανταγωνισμός και η τεχνολογική καινοτομία και, επομένως, να διευκολύνεται η προσφορά πλήρους φάσματος τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των πολυμεσικών ευρυζωνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών του Internet υψηλής ταχύτητας, πρέπει οι νεοεισερχόμενοι φορείς να έχουν πρόσβαση στον «τοπικό βρόχο», δηλαδή στο φυσικό κύκλωμα που συνδέει τις εγκαταστάσεις του συνδρομητή με τον τοπικό μεταγωγέα του παρέχοντος τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες ή με κάθε άλλη αντίστοιχη τοπική εγκατάσταση του τοπικού δικτύου πρόσβασης [COM (2000) 237 και σύσταση 2000/417].

Γ) την οδηγία για την καθολική υπηρεσία [Οδηγία 2002/22]

Η οδηγία «καθολικής υπηρεσίας» στοχεύει να εξασφαλίσει την παροχή καθολικής υπηρεσίας για τις δημόσιες υπηρεσίες τηλεφωνίας σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει διατάξεις για τη χρηματοδότηση του κόστους παροχής καθολικής υπηρεσίας με τον πιο ανταγωνιστικά ουδέτερο τρόπο καθώς και διατάξεις για τη διασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής διαφάνειας των παρεχομένων πληροφοριών. Καθιερώνει επίσης τα δικαιώματα των χρηστών και των καταναλωτών υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών καθώς και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις για τις επιχειρήσεις που τις παρέχουν, συμπεριλαμβανομένης της δωρεάν παροχής του ευρωπαϊκού αριθμού έκτακτης ανάγκης «112». Στοχεύει να εξασφαλίσει τη διαλειτουργικότητα του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης και την παροχή ορισμένων υποχρεωτικών υπηρεσιών, όπως η παροχή μισθωμένων γραμμών. Τέλος, καθορίζει εναρμονισμένους κανόνες ως προς την υποχρέωση

σύνδεσης νέων φορέων με το δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο.

Δ) την οδηγία για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [Οδηγία 2002/58]

Η οδηγία «προστασίας της ιδιωτικής ζωής» αποδίδει τις αρχές που καθορίζονται στην οδηγία 95/46 με τη μορφή συγκεκριμένων κανόνων για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Πράγματι, οι διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες επικοινωνιών στο Διαδίκτυο δημιουργούν νέες δυνατότητες για τους χρήστες, αλλά και νέους κινδύνους για τα προσωπικά τους δεδομένα και την ιδιωτική τους ζωή, ιδίως λόγω των αυξανόμενων δυνατοτήτων αυτόματης αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων που αφορούν συνδρομητές και χρήστες. Γι' αυτό, η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες εναρμονίζει τις διατάξεις των κρατών μελών που απαιτούνται προκειμένου να διασφαλίζεται ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ιδίως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, όσον αφορά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και των εξοπλισμών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όμως, μια άλλη οδηγία εναρμονίζει τις διατάξεις των κρατών μελών ως προς τις υποχρεώσεις των παρόχων διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών όσον αφορά την διατήρηση ορισμένων δεδομένων που παράγονται ή υφίστανται επεξεργασία από αυτούς, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα δεδομένα καθίστανται διαθέσιμα για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όπως ορίζονται βάσει του εθνικού δικαίου των κρατών μελών [Οδηγία 2006/24].

Στόχος της οδηγίας-πλαίσιο είναι η καθιέρωση εναρμονισμένου πλαισίου για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η οδηγία καλύπτει όλα τα ηλεκτρονικά δίκτυα και υπηρεσίες, δηλαδή: τα συστήματα μετάδοσης και, κατά περίπτωση, τον εξοπλισμό μεταγωγής ή δρομολόγησης και τα λοιπά μέσα που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων, με τη χρήση καλωδίου, ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών (συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου) και κινητών επίγειων δικτύων, των συστημάτων ηλεκτρικών καλωδίων, εφόσον χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση σημάτων, των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης. Καθορίζει διάφορες αρχές και στόχους που πρέπει να ακολουθούν οι δημόσιες αρχές που είναι αρμόδιες για την κανονιστική ρύθμιση, καθώς και τα καθήκοντά τους σχετικά με τη διαχείριση των ραδιοηλεκτρικών συχνοτήτων και την αριθμοδότηση.

Οι ειδικότεροι στόχοι της «Οδηγίας Πλαίσιο» (2002/21/EK) μπορούν να διατυπωθούν στους εξής:

- καθιερώνει ένα εναρμονισμένο πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών θεσπίζει σύνολο διαδικασιών για την εξασφάλιση της εναρμονισμένης εφαρμογής του κανονιστικού πλαισίου σε ολόκληρη την Κοινότητα.
- προσδιορίζει συγκεκριμένους στόχους πολιτικής για τα Κράτη Μέλη.
- προσδιορίζει τα δικαιώματα και τις ευθύνες, καθώς και την εξουσία και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των ΕΚΑ (Εθνικές Κανονιστικές Αρχές).
- Τονίζει τη σημασία της εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού (π.χ.

καθιέρωση νέου ορισμού της έννοιας της Σημαντικής Ισχύος στην αγορά).

Ως προς το πεδίο εφαρμογής της, δεδομένης της τεχνολογικής σύγκλισης και της ανάγκης οριζόντιας ρύθμισης για το σύνολο των υποδομών το κανονιστικό πλαίσιο δεν περιορίζεται πλέον σε δίκτυα και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών καλύπτει και το σύνολο των δικτύων και υπηρεσιών των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Περιλαμβάνονται π.χ. τα σταθερά και κινητά δίκτυα τηλεπικοινωνιών, τα δίκτυα καλωδιακής ή δορυφορικής τηλεόρασης, καθώς και τα ηλεκτρικά δίκτυα, στο βαθμό που χρησιμοποιούνται για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Εξαιρείται, αντίθετα, το περιεχόμενο των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω των δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως το ραδιοτηλεοπτικά εκπεμπόμενο περιεχόμενο ή οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Το ίδιο ισχύει και για τον τηλεπικοινωνιακό τερματικό εξοπλισμό.

Η παρούσα οδηγία απαιτούσε τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο σε θέματα πρόσβασης στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες ώστε να προστατεύονται οι ελευθερίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα των φυσικών προσώπων. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές οφείλουν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς συνεργαζόμενες μεταξύ τους και με την Επιτροπή για να εξασφαλίσουν τη συνεπή εφαρμογή σε όλα τα κράτη μέλη των διατάξεων των ευρωπαϊκών οδηγιών.

Στην χώρα μας η οδηγία πλαίσιο μεταφέρθηκε εντελώς καθυστερημένα μετά από καταδίκη της στο ευρωπαϊκό δικαστήριο το 2005 λόγω καθυστερημένης εφαρμογής ενώ τελικά την ενσωμάτωσε με το νόμο 3431/2006.

- **Οδηγία 2009/136/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009**, για τροποποίηση της οδηγίας 2002/22/EK για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της οδηγίας 2002/58/EK σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

Με στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών η οδηγία αυτή έρχεται να ενισχύσει τον κοινοτικό μηχανισμό κανονιστικής ρύθμισης των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν σημαντική ισχύ στις βασικές αγορές. Τούτο συμπληρώνεται με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ.1211/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, για την ίδρυση του Φορέα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC) και της Υπηρεσίας. Στόχος είναι η προοδευτική μείωση των εκ των προτέρων τομεακών κανόνων, καθώς θα αναπτύσσεται ο ανταγωνισμός στην αγορά, ώστε τελικά οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες να διέπονται αποκλειστικά από το δίκαιο του ανταγωνισμού.

Δεδομένου ότι οι αγορές ηλεκτρονικών επικοινωνιών έχουν επιδείξει ισχυρή ανταγωνιστική δυναμική τα τελευταία χρόνια, έχει σημασία να επιβάλλονται εκ των προτέρων κανονιστικές υποχρεώσεις μόνον εφόσον δεν υφίσταται πραγματικός και βιώσιμος ανταγωνισμός.

Το «πακέτο» των ρυθμιστικών αλλαγών που επέφερε η Οδηγία για τις τηλεπικοινωνίες παρουσιάστηκε το 2007 από την με στόχο του ν' αντικαταστήσει τους παλαιότερους, ήδη από το 2002, κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες και να ενοποιήσει την τηλεπικοινωνιακή αγορά της Κοινότητας. Από το 2007 μέχρι το 2009

που τελικά το κείμενο υιοθετήθηκε έλαβαν χώρα τεταμένες διαπραγματεύσεις μεταξύ της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου, κυβερνήσεων των Κρατών-Μελών, θεσμικών οργάνων της Κοινότητας αλλά και μη θεσμικών (lobbyists). Μεσολάβησε άλλωστε και η υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισσαβόνας, που άλλαξε τη νομοπαραγωγική διαδικασία της Κοινότητας. Τα θέματα που η Οδηγία ρυθμίζει είναι πολλά και θεμελιώδη.

- **Οδηγία 2009/140/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, για την τροποποίηση των οδηγιών 2002/21/EK σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, 2002/19/EK σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες καθώς και με τη διασύνδεσή τους, και 2002/20/EK για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει εναρμονισμένο πλαίσιο για τη ρύθμιση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών, καθώς και ορισμένων πτυχών του τερματικού εξοπλισμού ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση των χρηστών με αναπηρία. Καθορίζει τα καθήκοντα των εθνικών κανονιστικών αρχών και θεσπίζει σύνολο διαδικασιών για την εξασφάλιση της εναρμονισμένης εφαρμογής του κανονιστικού πλαισίου σε ολόκληρη την Κοινότητα. Οι αναθεωρημένοι κανόνες της ΕΕ για τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και τις υπηρεσίες εγκρίθηκαν επίσημα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στα τέλη του 2009. Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο συμφώνησαν ότι οι κανόνες πρέπει να μεταφερθούν στο εθνικό δίκαιο των 27 κρατών μελών το αργότερο έως την 25η Μαΐου 2011. Με τις δύο οδηγίες που τίθεται σε ισχύ στις 25 Μαΐου 2011, την οδηγία για τη βελτίωση της νομοθεσίας και την οδηγία για τα δικαιώματα των πολιτών, τροποποιούνται πέντε άλλες υφιστάμενες οδηγίες της ΕΕ (η οδηγία πλαίσιο, η οδηγία για την πρόσβαση, η οδηγία για την αδειοδότηση, η οδηγία για την καθολική υπηρεσία και η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλ-επικοινωνίες). Από τις 25 Μαΐου 2011 επομένως, οι Ευρωπαίοι πολίτες αναμένεται απολαμβάνουν νέα δικαιώματα και υπηρεσίες στη σταθερή και κινητή τηλεφωνία και στο διαδίκτυο εφόσον έχουν ενταχθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών νέοι κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες στην ΕΕ, που εξασφαλίζουν ανταγωνιστικότερο τομέα τηλεπικοινωνιών και παρέχουν βελτιωμένες υπηρεσίες στους πελάτες. Στους νέους κανόνες περιλαμβάνεται το δικαίωμα των πελατών να αλλάζουν εταιρεία τηλεπικοινωνιών σε μία μόνο ημέρα διατηρώντας τον αριθμό τους, το δικαίωμα για περισσότερη σαφήνεια σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρονται στους πελάτες, καθώς και βελτιωμένη προστασία των δεδομένων.

Με την εκχώρηση νέων εποπτικών εξουσιών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ρυθμιστικών εξουσιών στον Φορέα των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC) θα υπάρξει περισσότερη ασφάλεια δικαίου, ενώ οι εταιρείες τηλεπικοινωνιών θα μπορέσουν να αναπτυχθούν στο πλαίσιο μιας ενιαίας, πανευρωπαϊκής αγοράς τηλεπικοινωνιών. Η Επιτροπή συνεργάστηκε στενά με τα κράτη μέλη αποβλέποντας σε ταχεία εφαρμογή αυτών των ενωσιακών κανόνων, θα εξετάσει δε το ενδεχόμενο να δρομολογήσει διαδικασίες παράβασης εναντίον των κρατών μελών που δεν θα έχουν ενσωματώσει εγκαίρως τους εν λόγω κανόνες στο εθνικό τους δίκαιο. Η

ενδυνάμωση της ενιαίας αγοράς τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών συνιστά καίριο στόχο στο Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη. οι νέοι ενωσιακοί κανόνες παρέχουν στους πολίτες και τις επιχειρήσεις υψηλότερο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή και περισσότερες επιλογές, βελτιωμένη διαδικτυακή προστασία της ιδιωτικότητας και ασφάλεια, συνεκτικότερη κανονιστική ρύθμιση σε κλίμακα ΕΕ.

Η Επιτροπή παρακολουθεί προσεκτικά την εφαρμογή των νέων κανόνων για τις τηλεπικοινωνίες από τα κράτη μέλη και πρόκειται να κάνει χρήση όλων των εξουσιών που διαθέτει, οι οποίες πρόσφατα διευρύνθηκαν με τη συνθήκη της Λισαβόνας, ώστε να εξασφαλιστεί η πλήρης και έγκαιρη μεταφορά των επικαιροποιημένων ενωσιακών κανόνων για τις τηλεπικοινωνίες στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Για να βοηθήσει προς τούτο τα κράτη μέλη, η Επιτροπή έχει συντάξει κατευθυντήριες οδηγίες για τα διάφορα θέματα, όπως είναι τα «cookies» και η καθολική υπηρεσία.

Στην χώρα μας οι οδηγίες ενσωματώθηκαν με το νέο νόμο 4070/2012 για τον οποίο θα γίνει λόγος κατωτέρω.

(β) Κανονισμοί:

- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 717/2007** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2007 , για την περιαγωγή σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας εντός της Κοινότητας και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/21/ΕΚ (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 544/2009** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2009 , περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 717/2007 για την περιαγωγή σε δημόσια δίκτυα κινητών επικοινωνιών εντός της Κοινότητας, και της οδηγίας 2002/21/ΕΚ σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1211/2009** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2009 για την ίδρυση του Φορέα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC) και της Υπηρεσίας (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ).
Ο Φορέας των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC) προάγει τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών (ΕΡΑ), με σκοπό να εξασφαλισθεί η συνεπής εφαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου της ΕΕ για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Για τον εν λόγω φορέα θα γίνει εκτενής αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο.

(γ) Ανακοινώσεις:

- Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Έκθεση προόδου για την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών το 2009 (15η έκθεση) [COM(2010) 253 τελικό – Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει την κατάσταση στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών το 2009. Παρά το γεγονός ότι ο τομέας αυτός κατάφερε να αντιμετωπίσει την οικονομική ύφεση το 2009, η ανάπτυξη των

παραδοσιακών αγορών της σταθερής και της κινητής φωνητικής τηλεφωνίας επιβραδύνθηκε. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη μείωση δαπανών των χρηστών. Αποδυναμώθηκε επίσης και ο ανταγωνισμός. Η Επιτροπή πρόκειται να λάβει μέτρα ώστε να αντιμετωπιστούν οι αποκλίσεις στις κανονιστικές προσεγγίσεις και να εξασφαλιστεί η καλή λειτουργία του BEREC, με στόχο την ορθή εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου,

- *Ανακοίνωση της Επιτροπής της 24^{ης} Μαρτίου 2009 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο « Έκθεση προόδου για την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών του (14^η έκθεση) » [COM(2009) 140 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].* Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει την κατάσταση στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών το 2008. Κατά τη διάρκεια του έτους, ο τομέας αυτός γνώρισε μία κάποια αύξηση και κατάφερε να προσαρμοστεί στις οικονομικές δυσκολίες. Τα έσοδα των τηλεπικοινωνιών αντιπροσώπευαν περισσότερο από το 52% των εσόδων του τομέα των τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ). Η αγορά κινητής τηλεφωνίας παραμένει η πιο δυναμική, λόγω της αύξησης της κίνησης των κλήσεων και της απογείωσης των κινητών ευρυζωνικών επικοινωνιών. Οι υπηρεσίες κινητού Διαδικτύου βρίσκονται επίσης σε πλήρη ανάπτυξη, και ευνοούν την ανάπτυξη του τομέα. Αντιθέτως, τα έσοδα της αγοράς των σταθερών επικοινωνιών μειώνονται με ρυθμό 5% σε σχέση με το 2007, ενώ οι φωνητικές κλήσεις μέσω Διαδικτύου (VoIP) διπλασιάζουν το μερίδιο αγοράς τους. Το ψηφιακό χάσμα μειώθηκε, ενώ οι κανόνες για το ραδιοφάσμα εναρμονίστηκαν. Συνολικά, η κατάσταση του ανταγωνισμού βελτιώθηκε. Ωστόσο, οι ρυθμιστικές προσεγγίσεις υπολείπονται ακόμη σε συνέπεια.
- *Ανακοίνωση της Επιτροπής της 19ης Μαρτίου 2008 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Έκθεση προόδου για την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών το 2007 (13η έκθεση) [COM(2008) 153 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].* Η Επιτροπή παρουσιάζει την κατάσταση της ενιαίας αγοράς τηλεπικοινωνιών ως είχε το Δεκέμβριο του 2007, βάσει γεγονότων και αριθμητικών δεδομένων που παρείχαν οι ΕΡΑ και οι παράγοντες της αγοράς. Σύμφωνα με την παρούσα έκθεση, η αγορά αυτή συνεχίζει να αποκτά περισσότερο βάρος στην ευρωπαϊκή οικονομία εν γένει, με ρυθμό ανάπτυξης 1,9% και έσοδα που ανέρχονται σε 293 δις ευρώ σε σχέση με 289 δις ευρώ το 2006. Οι επενδύσεις, σε διαρκή αύξηση, ξεπέρασαν τα 50 δις ευρώ το 2007. Οι κινητές επικοινωνίες παραμένουν ο πιο δυναμικός τομέας με κύκλο εργασιών που ανέρχεται σε 137 δις ευρώ, σε άνοδο κατά 3,8%. Ως προς τις κινητές επικοινωνίες τρίτης γενιάς, το ποσοστό διείσδυσής τους έχει στην πραγματικότητα διπλασιαστεί. Παρά τη διαρκή αύξηση (62 δις ευρώ σε σχέση με 58,5 δις το 2006) και ένα ευρωπαϊκό ποσοστό διείσδυσης που αυξήθηκε από 16,3% τον Ιανουάριο του 2007 σε 20% τον Ιανουάριο του 2008, η δυναμική των ευρυζωνικών συνδέσεων δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως, λόγω των μεγάλων διαφορών διάθεσης μεταξύ των κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις και των λοιπών, ή μεταξύ των αστικών και αγροτικών περιοχών. Όσον αφορά τους καταναλωτές, η παρούσα έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτοί επωφελήθηκαν από την ύπαρξη ενισχυμένου

ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, είτε υπό τη μορφή μείωσης των τιμών, είτε προστασίας τους είτε της ποιότητας των παρεχόμενων βασικών υπηρεσιών. Εντέλει, η Επιτροπή επανέρχεται στην έλλειψη συνέπειας του κανονιστικού περιβάλλοντος και τους φραγμούς που εμποδίζουν την ανάπτυξη μίας ενιαίας αγοράς τηλεπικοινωνιών. Παραπέμπει στις μεταρρυθμιστικές προτάσεις που υπέβαλλε το Νοέμβριο του 2007.

- *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 13^{ης} Νοεμβρίου 2007- Έκθεση για τα αποτελέσματα της αναθεώρησης του κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου που διέπει δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την οδηγία 2002/21/EK και Περίληψη των μεταρρυθμιστικών προτάσεων 2007 [COM(2007) 696 τελικό – Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].*

Η Επιτροπή προτείνει τον περιορισμό των ρυθμιστικών ανακολουθιών και των εμποδίων για την ενιαία αγορά, ώστε να βελτιωθεί η νομοθεσία, και προτείνει την έναρξη ισχύος των μεταρρυθμιστικών προτάσεων 2007 πριν από το τέλος του 2009. Οι προτάσεις αυτές διαρθρώνονται γύρω από τους ακόλουθους άξονες:

- καλύτερη νομοθεσία, για ανταγωνιστικές ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Η Επιτροπή προτείνει την βελτίωση του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου, με διατήρηση της εκ των προτέρων ρύθμισης σύμφωνα με την εξέλιξη της αγοράς. Επίσης προτείνει την απλούστευση της πρόσβασης στο ραδιοφάσμα, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις σε νέες δομές και να ελευθερωθεί το οικονομικό δυναμικό του ραδιοφάσματος.
- ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που επί του παρόντος είναι κατακερματισμένη και πλήττεται από πλήρη έλλειψη συνοχής. Η Επιτροπή προβλέπει την σύσταση «Ανεξάρτητης ευρωπαϊκής αρχής για την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών», η οποία, στηριζόμενη σε αυξημένη ανεξαρτησία των ΕΡΑ, αναμένεται ότι θα ενισχύσει τους υφιστάμενους συντονιστικούς μηχανισμούς.
- μεγαλύτερη προστασία των καταναλωτών και διευκόλυνση της πρόσβασης στις τηλεπικοινωνίες και της χρήσης τους, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών με αναπηρία. Οι προτάσεις αποβλέπουν ειδικότερα στην ενίσχυση της ασφάλειας και της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και στην προαγωγή της ποιότητας των υπηρεσιών και της ελεύθερης πρόσβασης στο ψηφιακό περιεχόμενο. Η Επιτροπή επιθυμεί να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών, οι οποίες συχνότατα τοποθετούνται εγγύτητα σε κατεστημένες επιχειρήσεις, ώστε να διασφαλιστούν ο ανταγωνισμός και τα δικαιώματα των καταναλωτών.

(δ) Σύσταση:

Σύσταση της Επιτροπής, της 17ης Δεκεμβρίου 2007, αναφορικά με σχετικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οι οποίες επιδέχονται εκ των προτέρων κανονιστική ρύθμιση, σύμφωνα με την οδηγία 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών [Επίσημη Εφημερίδα L 344 της 28.12.2007].

Η Επιτροπή καταρτίζει νέο κατάλογο 7 αγορών που θα πρέπει να εξεταστούν από τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές. Πολλές αγορές αφαιρέθηκαν από τον αντίστοιχο

κατάλογο του 2003 λόγω της αποτελεσματικής ρύθμισης των αγορών χονδρικής και της ανάπτυξης του πραγματικού ανταγωνισμού στις αγορές λιανικής.

(ε) Απόφαση:

Απόφαση αριθ. 676/2002/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με ένα κανονιστικό πλαίσιο για την πολιτική του ραδιοφάσματος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (απόφαση ραδιοφάσματος)

Θέσπισε ένα πολιτικό και νομικό πλαίσιο για τον συντονισμό των πολιτικών και, όταν ενδείκνυται, την εναρμόνιση των όρων σχετικά με τη διαθεσιμότητα και την αποτελεσματική χρήση του ραδιοφάσματος, που απαιτούνται για την υλοποίηση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς σε πολλούς τομείς. Το φάσμα των ραδιοσυχνοτήτων αφορά πολλές δραστηριότητες σε τομείς όπως οι τηλεπικοινωνίες, η ραδιοφωνία, οι μεταφορές, η έρευνα και η ανάπτυξη των δημοσίων υπηρεσιών. Αυτές οι δραστηριότητες είναι πάρα πολλές και η ζήτηση των συχνοτήτων κινδυνεύει να είναι ανώτερη της προσφοράς. Η απόφαση-πλαίσιο αφορά τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα που μεταδίδονται στο χώρο χωρίς τεχνητό οδηγό σε ορισμένες συχνοτήτες λαμβάνει υπόψη τις πολιτιστικές, επιστημονικές, κοινωνικές και τεχνικές ανάγκες των κοινών πολιτικών καθώς και τα συμφέροντα των χρηστών του ραδιοφάσματος, όπως ιδίως, την οικονομία, την ασφάλεια, την υγεία, το δημόσιο συμφέρον και την ελευθερία του εκφράζεσθαι. Οι ενέργειες, οι οποίες αναλαμβάνονται στο πλαίσιο αυτής της απόφασης, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εργασίες διεθνών οργανισμών που αφορούν τη διαχείριση ραδιοφάσματος, όπως π.χ. της Διεθνούς Ένωσης Τηλεπικοινωνιών (ITU) και της Ευρωπαϊκής Διάσκεψης Ταχυδρομείων και Τηλεπικοινωνιών (CEPT). Με βάση την εντολή που έλαβε [Απόφαση 710/97], η CEPT κατάρτισε σχέδιο φάσματος και κατανομή διαύλων που επιτρέπει σε έξι τύπους κατά προτεραιότητα εφαρμογών να χρησιμοποιούν από κοινού τη ζώνη έτσι ώστε να καλύπτονται διάφορες ανάγκες κοινών πολιτικών. Ένα πολυετές πρόγραμμα πολιτικής ραδιοφάσματος επιδιώκει τον στρατηγικό σχεδιασμό και την εναρμόνιση της χρήσης του φάσματος [Απόφαση 243/2012]

δ. Εξελίξεις

ι. Εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας

Στις 27.3.2013⁴⁷ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποίησε το πρώτο βήμα προς την κατάρτιση ενός στρατηγικού πλαισίου με ορίζοντα το 2030 σχετικά με τις πολιτικές της ΕΕ για την αλλαγή του κλίματος και την ενέργεια. Πρόκειται για την έγκριση πράσινης βίβλου με την οποία δρομολογείται δημόσια διαβούλευση σχετικά με το περιεχόμενο του πλαισίου 2030. Η Επιτροπή δημοσίευσε επίσης γνωμοδοτική ανακοίνωση σχετικά με το μέλλον της δέσμευσης και αποθήκευσης άνθρακα (CCS) στην Ευρώπη, με στόχο την έναρξη συζήτησης γύρω από τις διαθέσιμες επιλογές ώστε να εξασφαλιστεί η έγκαιρη ανάπτυξή της. Την έναρξη της δημόσιας πανευρωπαϊκής διαβούλευσης για τον προσδιορισμό του ενεργειακού μείγματος της Ευρώπης με ορίζοντα το 2030, ανακοίνωσαν οι αρμόδιοι Επίτροποι Ενέργειας και

⁴⁷ http://ec.europa.eu/ellada/press-center/news/archives/news_20130327_klima_energeia_el.htm

Κλίματος της ΕΕ. Έδωσαν ταυτόχρονα τις βασικές κατευθύνσεις που είναι η σταδιακή μείωση των αερίων του θερμοκηπίου, αλλά παράλληλα και η συγκράτηση των τιμολογίων της ενέργειας σε χαμηλά επίπεδα, έτσι ώστε να μην πληγεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα.

Εντωμεταξύ από 2.4.2013 μέχρι 13.5.2013 διεξάγεται επίσης δημόσια διαβούλευση με στόχο τον καθορισμό των ετήσιων καταλόγων προτεραιότητας για την εκπόνηση κωδίκων δικτύου και κατευθυντηρίων γραμμών για το 2014 και μετέπειτα σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 6 της οδηγίας 714/2009⁴⁸.

ii. Εξελίξεις στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Με νέους κανόνες⁴⁹ για τις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη επιδιώκεται η δραστική μείωση των τελών περιαγωγής. Αναμένεται ότι οι κανόνες αυτοί θα βοηθήσουν να επιτευχθεί ο στόχος που έχει τεθεί στο ψηφιακό θεματολόγιο της ΕΕ για μια ενιαία αγορά τηλεπικοινωνιών μέχρι το 2015, ώστε να εξαιρεθούν οι μεγάλες διαφορές μεταξύ εγχώριων κλήσεων και διεθνών κλήσεων με περιαγωγή. Η πρόταση εστιάζει στην κύρια αιτία των υψηλών τελών περιαγωγής, δηλαδή την έλλειψη ανταγωνισμού, ανοίγοντας την αγορά σε περισσότερες εταιρείες και αυξάνοντας τις επιλογές των καταναλωτών. Σύμφωνα με τους κανόνες της πρότασης, οι εγχώριες εταιρείες θα πρέπει να επιτρέπουν σε άλλους παρόχους την πρόσβαση στα δίκτυά τους με ρυθμιζόμενες τιμές χονδρικής. Οι καταναλωτές θα πρέπει επίσης να μπορούν να αντικαθιστούν τον εθνικό τους πάροχο με άλλον πάροχο υπηρεσιών περιαγωγής. Η αντικατάσταση θα γίνεται αυτόματα, χωρίς αλλαγή του αριθμού κλήσης ή της κάρτας SIM. Η πρόταση υποβλήθηκε τον Ιούλιο του 2011 προς εξέταση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στις κυβερνήσεις της ΕΕ.⁵⁰ Η δημόσια διαβούλευση για την πράσινη βίβλο- Προς την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς πληρωμών καρτών, διαδικτύου και κινητού τηλεφώνου έχει ήδη ολοκληρωθεί την 11^η.4.2012 και έχουν ανακοινωθεί τα επακόλουθα μέτρα.

2. Οι κανόνες σε εθνικό επίπεδο

a. ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την ηλεκτρική ενέργεια

i. οι νομοθετικές εξελίξεις μέχρι τον νόμο 4001/2011

Σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας, η διαδικασία της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, βασίζεται στις διατάξεις του νόμου 2773/1999, όπως τροποποιήθηκε στη συνέχεια με τις διατάξεις του νόμου 3426/2005 (ο οποίος ενσωμάτωσε την οδηγία 2003/54). Με το εν λόγω νόμο προβλέφθηκε η κατάργηση του μονοπωλίου παραγωγής ηλεκτρισμού και η εισαγωγή ανταγωνισμού στο στάδιο της προμήθειας. Ακολουθώντας τις επιταγές της οδηγίας που ενσωμάτωσε περιφέρεται γύρω από τρεις κεντρικούς άξονες α) δημιουργεί νέους φορείς στον τομέα της ενέργειας και δη την ΡΑΕ, το Διαχειριστή Δικτύου Μεταφοράς και το Διαχειριστή Δικτύου Διανομής β) προβαίνει σε απελευθέρωση της παραγωγής και γ)

⁴⁸ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/consultations/20130513_network_codes_en.htm

⁴⁹ Brussels, 6.7.2011 COM(2011) 402 final

⁵⁰ http://ec.europa.eu/news/science/110706_el.htm.

ρυθμίζει την προμήθεια διαφυλάσσοντας την παροχής υπηρεσίας κοινής ωφέλειας. Θέσπισε επίσης τον οργανωτικό και νομικό διαχωρισμό του δικτύου. Υιοθέτησε την ενιαία διαχείριση του συστήματος μεταφοράς, ενώ για την πρόσβαση στο δίκτυο διανομής επέλεξε την διαπραγματευόμενη πρόσβαση.

Ο νόμος αυτός (2773/99) ροσιδιάζει πολύ με τον ν. 2246/1998 περί οργάνωσης και λειτουργίας των τηλεπικοινωνιών στο σημείο που σύμφωνα με τον νόμο η άσκηση δραστηριοτήτων παραγωγής μεταφοράς διανομής και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας τελείτο υπό την κρατική εποπτεία του Κράτους, η οποία στο στάδιο αυτό ασκείτο από το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Κριτική του νόμου

Ο εν λόγω νόμος (2773/99) δεν φαίνεται να απελευθέρωσε ουσιαστικά την αγορά. Καίτοι η παραγωγή φαίνεται να απελευθερώνεται σύμφωνα με το νόμο σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που έθετε το άρθρο 9 και προβλέφθηκε στο άρθρο 15 η πρόσβαση και χρήση των δικτύων μεταφοράς, η απελευθέρωση του εν λόγω νόμου δεν είναι τόσο ευρεία όπως την επέτασσε η ενσωματωθείσα οδηγία αφού ασχολήθηκε περισσότερο με την χονδρεμπορική αγορά και σειρά διατάξεων του εν λόγω νόμου εξαρτούσαν την απελευθέρωση από μη προσδιορισίμες έννοιες που ερμήνευε αυθαιρέτως εντέλει το ίδιο το κράτος ως μοναδικός μέτοχος της ΔΕΗ. Επί παραδείγματι στο α.1 εδ 2 αναφέρεται ότι σε περίπτωση που ο διενεργούμενος διαγωνισμός κηρυχθεί άγονος ο ΥΠΑΝ μπορεί να χορηγήσει μετά από γνώμη της ΡΑΕ άδεια παραγωγής στην ΔΕΗ και πλήθος άλλων παραδειγμάτων όπως στα άρθρα 24 παρ.2, 18 παρ.4, 22 παρ.4, 26 παρ.2, 24 παρ.5, 38 παρ.7, ενώ δεν προβλέφθηκε καν η δυνατότητα κατασκευής απευθείας γραμμών συμπληρωματικών του διασυνδεδεμένου δικτύου.

Το βασικότερο πρόβλημα εντοπιζόταν στο γεγονός ότι το Ελληνικό Δημόσιο ήταν κατά την περίοδο ισχύς του εν λόγω νόμου ο μοναδικός μέτοχος της ΔΕΗ και παράλληλα ασκούσε αρμοδιότητες εποπτείας της ενεργειακής αγοράς, θίγοντας την βασική αρχή διαχωρισμού ρυθμιστικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων. Η έλλειψη πραγματικά ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών ήταν εμφανής.

ii. Νόμος 4001/2011

Το καλοκαίρι του 2011 θεσπίστηκε ο Ν.4001/2011, που προσαρμόζει την εθνική νομοθεσία στις διατάξεις της τρίτης ενεργειακής δέσμης μέτρων του 2009. Με τις διατάξεις του νόμου αυτού καταργείται και αντικαθίσταται σχεδόν το σύνολο των κανόνων που είχαν υιοθετηθεί μέχρι τη θέσπισή του. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα εκτεταμένο νομοθέτημα του οποίου οι ρυθμίσεις όπως συνέβαινε και στο παρελθόν εξειδικεύονται και συμπληρώνονται με κανόνες που θεσπίζονται κατά νομοθετική εξουσιοδότηση και περιλαμβάνονται στους Κανονισμούς και Κώδικες της αγοράς ενέργειας.

-Φορέας άσκησης της εποπτείας επί των ενεργειακών δραστηριοτήτων καθίσταται εκτός από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργεια και Κλιματικής Αλλαγής και η ΡΑΕ υπέρ της οποίας εισάγεται τεκμήριο άσκησης των αρμοδιοτήτων ελέγχου, ρύθμισης και εποπτείας της αγοράς ενέργειας

- Η ΡΑΕ αποκτά ίδια νομική προσωπικότητα και αυτονομία κατά την εκπόνηση και εκτέλεση του προϋπολογισμού της, επανακαθορίζεται το νομικό καθεστώς των μελών της, θεσπίζεται ειδική πειθαρχική διαδικασία για τα μέλη της

- Της ανατίθεται για πρώτη φορά αποφασιστική αρμοδιότητα επί της διαδικασίας αδειοδοτήσεων
- Θεσπίζεται αρμοδιότητα της προς επιβολή κατάλληλων μέτρων και μάλιστα προσωρινών και άμεσα εκτελεστών σε επιχειρήσεις και καθορίζονται τα μέσα που διαθέτει προς άσκηση των δραστηριοτήτων της, επανακαθορίζεται ο θεσμός της μόνιμης διαιτησίας της
- Η διαχείριση του εθνικού συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας ανατίθεται σε Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς κατ εφαρμογή του αποτελεσματικού διαχωρισμού των δικτύων τόσο μεταφοράς όσο και διανομής από τις δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας. Ο εν λόγω διαχειριστής καλείται ΑΔΜΗΕ και αποτελεί θυγατρική της ΔΕΗ. Ο ΔΕΣΜΗΕ μετονομάζεται σε ΛΑΓΗΕ ο οποίος διενεργεί τον ημερήσιο προγραμματισμό. Ως προς τη διανομή το δίκτυο παραμένει στη ΔΕΗ η διαχείρισή του όμως μεταβιβάζεται σε θυγατρική της κατά το πρότυπο του ΑΔΜΗΕ καλούμενο ΕΔΔΗΕ.

iii. Ο ρόλος του ΑΔΜΗΕ⁵¹

Ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε. συστάθηκε σύμφωνα με το Ν. 4001/2011 και σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, με σκοπό να αναλάβει τα καθήκοντα του Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ). Στο πλαίσιο αυτό σκοπός του ΑΔΜΗΕ είναι η λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του ΕΣΜΗΕ ώστε να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός της χώρας με ηλεκτρική ενέργεια με τρόπο ασφαλή, αποδοτικό και αξιόπιστο.

Ο ΑΔΜΗΕ είναι 100% θυγατρική της ΔΕΗ Α.Ε., ωστόσο είναι πλήρως ανεξάρτητος λειτουργικά και διοικητικά, έχοντας ουσιαστικές εξουσίες λήψης αποφάσεων, τηρώντας όλες τις προς αυτό απαιτήσεις ανεξαρτησίας που ενσωματώνονται στο Νόμο 4001/2011 και στην Οδηγία 2009/72/ΕΚ. Ο ΑΔΜΗΕ ως Διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ) εκτελεί όλα τα καθήκοντα που ορίζονται στο Άρθρο 94 του Νόμου 4001/2011. Τα καθήκοντα αυτά είναι:

- Διασφάλιση ότι η μακροχρόνια ικανότητα του Συστήματος ανταποκρίνεται σε εύλογες ανάγκες για μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, υπό οικονομικά βιώσιμες συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος.
- Παροχή πρόσβασης στο Σύστημα στους κατόχους άδειας παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, σε όσους έχουν νόμιμα εξαιρεθεί από την υποχρέωση κατοχής τέτοιων αδειών και στους Επιλέγοντες Πελάτες.
- Παροχή της δυνατότητας σύνδεσης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ) με το ΕΣΜΗΕ, σύμφωνα με όσα καθορίζονται στον Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Κώδικας Διαχείρισης ΕΣΜΗΕ).
- Διαχείριση των ροών της ηλεκτρικής ενέργειας στο Σύστημα, συνεκτιμώντας τις ανταλλαγές με άλλα διασυνδεδεμένα συστήματα μεταφοράς.
- Μέριμνα για την ασφαλή, αξιόπιστη και αποδοτική λειτουργία του Συστήματος, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, τη διαθεσιμότητα των αναγκαίων επικουρικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών

⁵¹ www.admie.gr

που παρέχονται μέσω διαχείρισης της ζήτησης, στο βαθμό που η διαθεσιμότητά τους δεν εξαρτάται από άλλο διασυνδεδεμένο Σύστημα μεταφοράς.

- Κατάρτιση του προγράμματος κατανομής των μονάδων παραγωγής που συνδέονται με το Σύστημα, προσδιορισμός της χρήσης των διασυνδέσεων με άλλα συστήματα μεταφοράς και κατανομή σε πραγματικό χρόνο του φορτίου ηλεκτρικής ενέργειας στις διαθέσιμες εγκαταστάσεις παραγωγής.
- Παροχή στους Διαχειριστές άλλων Συστημάτων μεταφοράς και δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, με τα οποία συνδέεται το Σύστημα, επαρκών πληροφοριών για την ασφαλή και αποδοτική λειτουργία, καθώς και τη συντονισμένη ανάπτυξη και τη διαλειτουργικότητα του Συστήματος και των παραπάνω συστημάτων και δικτύων.
- Παροχή στους Χρήστες του Συστήματος κάθε αναγκαίας πληροφορία για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής πρόσβασής τους στο Σύστημα.
- Παροχή των πάσης φύσεως υπηρεσιών του εφαρμόζοντας διαφανή, αντικειμενικά και αμερόληπτα κριτήρια, ώστε να αποτρέπεται κάθε διάκριση μεταξύ των Χρηστών ή των κατηγοριών Χρηστών του Συστήματος και ιδίως κάθε διάκριση υπέρ των συνδεδεμένων με αυτόν επιχειρήσεων.
- Είσπραξη των τελών πρόσβασης στο Σύστημα και διευθέτηση των χρεοπιστώσεων που του αναλογούν στο πλαίσιο του μηχανισμού αντιστάθμισης μεταξύ διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού (ΕΚ) 714/2009.
- Χορήγηση και διαχείριση της πρόσβασης τρίτων στο Σύστημα και παροχή ειδικά αιτιολογημένων επεξηγήσεων σε περίπτωση άρνησης πρόσβασης.
- Συμμετοχή σε ενώσεις, οργανώσεις ή εταιρείες, οι οποίες έχουν σκοπό την επεξεργασία και διαμόρφωση κανόνων κοινής δράσης που συντείνουν, στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας, στη δημιουργία ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και ειδικότερα στον καταμερισμό και την εκχώρηση δικαιωμάτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας μέσω των αντίστοιχων διασυνδέσεων, καθώς και στη διαχείριση των δικαιωμάτων αυτών για λογαριασμό των ως άνω διαχειριστών και ιδίως στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ENTSO-E).
- Εκπόνηση σε ετήσια βάση, κατόπιν διαβούλευσης με όλους τους υφιστάμενους και μελλοντικούς Χρήστες του ΕΣΜΗΕ, Δεκαετούς Προγράμματος Ανάπτυξης του ΕΣΜΗΕ
- Τήρηση των αναγκαίων διαχειριστικών λογιστικών λογαριασμών για την είσπραξη των εσόδων από τη διαχείριση συμφόρησης των διασυνδέσεων, ή άλλων χρεώσεων που προκύπτουν από τη λειτουργία και τη διαχείριση του ΕΣΜΗΕ
- Δημοσίευση στην ιστοσελίδα του καταλόγου όλων των εγκεκριμένων από τη ΡΑΕ τιμολογίων με τα οποία χρεώνει τους Χρήστες του Συστήματος.
- Υπολογισμός της Οριακής Τιμής Αποκλίσεων.
- Εκκαθάριση των Αποκλίσεων Παραγωγής – Ζήτησης και διευθέτηση των χρηματικών συναλλαγών στο πλαίσιο της διευθέτησης των Αποκλίσεων Παραγωγής – Ζήτησης σε συνεργασία με το ΛΑΓΗΕ και το Διαχειριστή του ΕΔΔΗΕ.
- Σύναψη, κατόπιν διαγωνισμού, συμβάσεων αγοραπωλησίας ηλεκτρικής ενέργειας, περιλαμβανομένων συμβάσεων διαχείρισης της ζήτησης, μόνον εφόσον αυτό απαιτείται για την παροχή των επικουρικών υπηρεσιών και για

τις ανάγκες εξισορρόπησης των αποκλίσεων παραγωγής – ζήτησης κατά τη λειτουργία του συστήματος σε πραγματικό χρόνο και στο πλαίσιο των ρυθμίσεων του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος.

- Συνεργασία με το ΛΑΓΗΕ, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών και του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος.
- Προσφορά συμβουλευτικών υπηρεσιών τεχνικής φύσεως σε θέματα της αρμοδιότητάς του σε διαχειριστές ή κυρίους συστημάτων μεταφοράς έναντι αμοιβής, καθώς και συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα, καθώς και σε προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε., εφόσον δεν παρακωλύεται η άρτια εκτέλεση των καθηκόντων του.

iv. Ο ρόλος του ΛΑΓΗΕ⁵²

Ο 'Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ' (ΛΑΓΗΕ ΑΕ) εφαρμόζει τους κανόνες για τη λειτουργία της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 4001/2011 και των κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενων πράξεων και ιδίως τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό. ασκεί τις δραστηριότητες που ασκούσαν από τη 'Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ' (ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ), πλην εκείνων που κατά το άρθρο 99 του ν.4001/2011 μεταφέρονται στην 'Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ' (ΑΔΜΗΕ ΑΕ).

Ο ΛΑΓΗΕ εφαρμόζει τους κανόνες για τη λειτουργία της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 4001/2011 και των κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενων πράξεων και ιδίως τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό.

Στο πλαίσιο του σκοπού του, ο Λειτουργός της Αγοράς ασκεί, ιδίως, τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

(α) Διενεργεί τον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό, ως εξής:

Προγραμματίζει τις εγχύσεις ηλεκτρικής ενέργειας στο ΕΣΜΗΕ, καθώς και τις απορροφήσεις ηλεκτρικής ενέργειας σε αυτό, κατά τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας.

Υπολογίζει την Οριακή Τιμή Συστήματος.

Εκκαθαρίζει τις συναλλαγές στο πλαίσιο του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού.

(β) Συνεργάζεται με τον Διαχειριστή του ΕΣΜΗΕ σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας και του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΜΗΕ.

(γ) Τηρεί ειδικό Μητρώο Συμμετεχόντων στην Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας και εγγράφει τους Συμμετέχοντες, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας.

(δ) Παρέχει έγκαιρα και με κάθε πρόσφορο τρόπο στους Συμμετέχοντες στην Αγορά αυτή Ηλεκτρικής Ενέργειας τις απαραίτητες πληροφορίες για τη συμμετοχή τους στην Αγορά.

(ε) Αποφεύγει κάθε διάκριση μεταξύ των Συμμετεχόντων στην Αγορά Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας και εφαρμόζει κατά την παροχή των υπηρεσιών του διαφανή, αντικειμενικά και αμερόληπτα κριτήρια.

(στ) Συμμετέχει σε κοινές επιχειρήσεις, ιδίως με διαχειριστές συστημάτων

⁵² www.lagie.gr

μεταφοράς, καθώς και χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας και άλλους ανάλογους φορείς, με στόχο τη δημιουργία περιφερειακών αγορών στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

(ζ) Εισπράττει από τους Συμμετέχοντες τέλη για τη διαχείριση και λειτουργία της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και τηρεί τους αναγκαίους λογαριασμούς, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας.

(η) Συμμετέχει σε ενώσεις, οργανώσεις ή εταιρείες, μέλη των οποίων είναι λειτουργοί αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες έχουν σκοπό την επεξεργασία και διαμόρφωση κανόνων κοινής δράσης που συντείνουν, στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας, στη δημιουργία ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

(θ) Συνάπτει συμβάσεις πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 12 του ν. 3468/2006 που παράγονται από εγκαταστάσεις ΑΠΕ ή ΣΗΘΥΑ, εφόσον οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνδέονται στο Σύστημα είτε απευθείας είτε μέσω του Δικτύου, και καταβάλλει τις πληρωμές που προβλέπονται στις συμβάσεις αυτές. Τα ποσά που καταβάλλονται στους αντισυμβαλλόμενους ανακτώνται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 143 του Ν. 4001/2011.

(ι) Διενεργεί τη διευθέτηση των χρηματικών συναλλαγών στο πλαίσιο του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού σε συνεργασία με τους Διαχειριστές του ΕΣΜΗΕ και του ΕΔΔΗΕ. Για τη διενέργεια της διευθέτησης των χρηματικών συναλλαγών, ο Λειτουργός της Αγοράς δύναται:

Να συστήνει ή να συμμετέχει σε εταιρείες με εξειδικευμένο σκοπό την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Να αναθέτει σε τρίτους, μετά από σύμφωνη γνώμη της ΡΑΕ, την ως άνω διευθέτηση, ιδίως αναφορικά με τη διαχείριση και εκκαθάριση χρηματικών συναλλαγών και τη διαχείριση πιστωτικού και συναλλακτικού κινδύνου, στο πλαίσιο της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, ο Λειτουργός της Αγοράς διευκολύνει κατά κύριο λόγο την ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και για το σκοπό αυτόν αναλαμβάνει κάθε αναγκαία ενέργεια, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που του ανατίθενται με τον νόμο 4001/2011, προκειμένου να διασφαλίζεται η εφαρμογή των προβλέψεων του Κανονισμού 714/2009, της Οδηγίας 72/2009 και όλων των σχετικών κατευθύνσεων και αποφάσεων που εκδίδονται από τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ν. ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.⁵³

Ο Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) είναι ανώνυμη εταιρεία, θυγατρική της ΔΕΗ, η οποία είναι και ο μοναδικός (100%) ιδιοκτήτης της. Συστάθηκε με το Ν. 4001/2011, με τον οποίο η Οδηγία 2009/72/ΕΚ της ΕΕ, ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο.

Η εν λόγω οδηγία επιβάλλει το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των δραστηριοτήτων της Μεταφοράς και Διανομής από τις καθετοποιημένες ηλεκτρικές επιχειρήσεις όπως η ΔΕΗ.

Ειδικότερα:

Η ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. θα είναι ο Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής ΗΕ (ΕΔΔΗΕ) έχοντας λάβει από τη ΡΑΕ σχετική Άδεια Διαχείρισης. Με την άδεια αυτή

⁵³ <http://www.deddie.gr>

θα καθορίζονται, μεταξύ άλλων, τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας, της αμεροληψίας και της μη διακριτής συμπεριφοράς της ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ έναντι όλων των χρηστών του Δικτύου. Η κυριότητα του ΕΔΔΗΕ παραμένει στη ΔΕΗ, η οποία έχει ήδη λάβει σχετική Άδεια Αποκλειστικότητας.

Ως προς τις αρμοδιότητες της εταιρίας, η ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη, τη λειτουργία και τη συντήρηση, υπό οικονομικούς όρους του ΕΔΔΗΕ ώστε να διασφαλίζεται η αξιόπιστη, αποδοτική και ασφαλής λειτουργία του, καθώς και η μακροπρόθεσμη ικανότητά του να ανταποκρίνεται σε εύλογες ανάγκες ηλεκτρικής ενέργειας, λαμβάνοντας τη δέουσα μέριμνα για το περιβάλλον και την ενεργειακή αποδοτικότητα, καθώς και για τη διασφάλιση, κατά τον πλέον οικονομικό, διαφανή, άμεσο και αμερόληπτο τρόπο, της πρόσβασης των χρηστών (δηλαδή των Παραγωγών, των Προμηθευτών και των Πελατών) στο ΕΔΔΗΕ, προκειμένου να ασκούν τις δραστηριότητές τους, σύμφωνα με την Άδεια Διαχείρισης του ΕΔΔΗΕ και τον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΔΔΗΕ.

vi. Κριτική του νόμου 4001/2011

Στα θετικά του νόμου συγκαταλέγεται η η καλύτερη και πλουσιότερη παράθεση ορισμών, η πληρέστερη και διεξοδικότερη ρύθμιση σε ειδικά θέματα όπως οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, το τελευταίο καταφύγιο και η προστασία των καταναλωτών. Ο νόμος εφοδίασε αναμφίβολα τη ΡΑΕ με μεγάλες εξουσίες οιοει δικαιοδοτικού χαρακτήρα λειτουργεί σαν δικαστήριο. Ο γνωμοδοτικός ρόλος της ρυθμιστή γίνεται επί το πλείστον αποφασιστικός, δύναται δε να λαμβάνει προσωρινά μέτρα εν είδη ασφαλιστικών μέτρων.

Η ελληνική αγορά όμως αποδείχθηκε ιδιαίτερα έκθετη στην οικονομική κρίση αναδεικνύοντας τόσο ρυθμιστικά κενά όσο και την εγγενή αδυναμία ελέγχου της φερεγγυότητας των συμμετεχόντων στην αγορά. Η απόφαση του ΣτΕ 469/2012⁵⁴ αναδεικνύει τις αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου της εθνικής αγοράς ηλεκτρισμού που οδήγησαν στο εκ νέου κλείσιμο της αγοράς με τη διαγραφή από τα μητρώα του ΔΕΣΜΗΕ των δύο εταιριών Energa Power και Hellas Power. Με δεδομένο ότι το τρίτο ενεργειακό πακέτο αποσκοπεί πρωτίστως στη ρύθμιση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας με γνώμονα το άνοιγμα στον ανταγωνισμό, οι τυχόν μονοπωλιακές αγορές που φαίνεται να διατηρούνται τουλάχιστον στη χώρα μας, οφείλουν να περιοριστούν στο βαθμό εκείνο που για τεχνικοοικονομικούς λόγους δεν θα είναι δυνατή αντικειμενικά η παροχή ΥΚΩ υπό άλλες συνθήκες. Είναι σαφές ότι η γενικευμένη ευρεία υπαγωγή πληθυσμιακών μονάδων στην κατηγορία του ευάλωτου καταναλωτή και η ιδιαίτερα χαμηλή διαμόρφωση της τιμής αντιβαίνει εν τέλει στην οδηγία βασικός στόχος της οποίας είναι η διαμόρφωση συνθηκών τέτοιων που επιτρέπουν την είσοδο νέων ανταγωνιστών στην αγορά και προφανώς η καθιέρωση ευνοϊκών τιμολογίων ή κατωτερων του ανταγωνιστικού κόστους συνιστούν ισχυρό εμπόδιο εισόδου στην αγορά. Επομένως μένει ο νέος νόμος να εφαρμοστεί υπό το πνεύμα του τρίτου ενεργειακού πακέτου ώστε να συνάδει με την αληθινή βούληση του κοινοτικού νομοθέτη. Το βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν έχουν δημιουργηθεί εν τοις πραγμασι συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Η διεισδυση νέων προμηθευτών είναι μικρή και μοιραία τα οφέλη για τον τελικό καταναλωτή σε αντίθεση με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες είναι αμελητέα. Ενώ στην Ευρωπη η τιμή της ενέργειας έχει αυξηθεί στην Ελλάδα η τεχνητή διατήρηση της χαμηλής τιμής με κυβερνητικές παρεμβάσεις δεν επιτρέπει την δημιουργία ανταγωνισμού για τους

⁵⁴ Βλ. παράρτημα

λόγους που εξηγήθηκαν

Στα αρνητικά του νόμου πρέπει να προστεθεί η διατήρηση σε ισχύ αποσπασματικά διατάξεων προηγούμενης νομοθεσίας ενώ δεν προέβλεψε την κωδικοποίηση του συνολικού νομοθετικού πλαισίου για την ενέργεια.

β. ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

ι. οι νομοθετικές εξελίξεις μέχρι τον νόμο 4070/2012

Στην Ελλάδα το άνοιγμα της σταθερής τηλεφωνίας στον ανταγωνισμό ξεκίνησε το 1994 με το νόμο 2246/1994. Ωστόσο μέχρι την κατάργηση του μονοπωλίου του ΟΤΕ με το νόμο 2867/2000 παρέμενε ανενεργός. Στην συνέχεια ο νόμος 3431/2006⁵⁵ μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο τις κοινοτικές οδηγίες του 2002, ενώ λεπτομερείς ρυθμίσεις περιλήφθησαν σε κανονιστικές πράξεις της ΕΕΤΤ. Η κινητή τηλεφωνία είχε παραχωρηθεί νωρίτερα σε ιδιώτες παρόχους με ειδική άδεια σύμφωνα με το νόμο 2075/1992. Τα τελευταία χρόνια η Ελληνική πολιτεία έχει προβεί σε αρκετές δράσεις θεσμικού και νομοθετικού χαρακτήρα σε σχέση με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

ii. Ο νόμος 4070/2012

Ο νέος νόμος 4070/2012⁵⁶ για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες με τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία του τομέα ηλεκτρονικών επικοινωνιών», καθορίζει το πλαίσιο παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας, και ενσωματώνει στην εθνική νομοθεσία οι Οδηγίες 2009/136/ΕΚ και 2009/140/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καταργείται δε ο νυν ισχύον Νόμος 3431/2006 «Περί Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις», αντικαθίσταται το παλιότερο θεσμικό πλαίσιο και ορίζεται το καινούργιο όπως αυτό διαμορφώνεται από τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Υπενθυμίζεται πως η Ε.Ε. είχε απευθύνει προειδοποίηση προς αρκετά κράτη-μέλη για την υιοθέτηση του νέου θεσμικού πλαισίου, αφού η διορία έχει λήξει από τον Μάιο του 2011.

Ο νέος νόμος αποτελείται από 83 άρθρα και ρυθμίζει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων όπως αυτά που αφορούν τις αρμοδιότητες του Υπουργείου και της ΕΕΤΤ μέχρι το θέμα του λειτουργικού διαχωρισμού του παρόχου με κυρίαρχη θέση στην αγορά (εν προκειμένω ο ΟΤΕ), όπως αυτό προβλέπεται από την κοινοτική νομοθεσία.

Στόχος⁵⁷ του είναι να αποτελέσει ένα σαφές θεσμικό πλαίσιο για τη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα, το οποίο θα συμβάλει στην ελεύθερη παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην εξασφάλιση σε κάθε επιχείρηση του δικαιώματος παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εγκατάστασης, επέκτασης, λειτουργίας, ελέγχου και διάθεσης δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην προστασία του ανταγωνισμού και την αποφυγή στρέβλωσης της αγοράς μεριμνώντας για την κατά το μέτρο του δυνατού τεχνολογική ουδετερότητα των κανονιστικών ρυθμίσεων που επιβάλλονται, ιδίως εκείνων που

⁵⁵ Βλ. Παρατηρήσεις στο νόμο από την εεττ διαθέσιμες στην ιστοσελίδα:

http://www.eett.gr/opencms/opencms/admin/downloads/Announcements/old_Announcements/SN_HLEKTR_EPIKOINONIES.pdf

⁵⁶ Τασσής Σπ., Συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (N 4070/2012), ΔΙΜΕΕ 2/2012, σελ. 205 επ.

⁵⁷ Άρθρο 3 του νόμου

στοχεύουν στη διασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού, στην προαγωγή του ανταγωνισμού στην παροχή δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, καθώς και στις πολιτικές διασφάλισης του δημόσιου συμφέροντος, στη συμβολή στην ανάπτυξη της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και στην προαγωγή των συμφερόντων των χρηστών.

Τα κυριότερα νέα στοιχεία που κομίζει ο νόμος αυτός συνοψίζονται στα εξής⁵⁸: Στο άρθρο 16 προβλέπονται οι σχέσεις μεταξύ της Ε.Ε.Τ.Τ., της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των Ρυθμιστικών Αρχών των άλλων Κρατών – Μελών και το BEREC, για τον προσδιορισμό ρυθμιστικών εργαλείων και κανονιστικών μέτρων που είναι κατάλληλα για τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά, και την κοινοποίηση στοιχείων των φορέων εκμετάλλευσης που κατέχουν σημαντική ισχύ στην αγορά, τα δικαιώματα των χρηστών σχετικά με την Καθολική Υπηρεσία, καθώς και στοιχείων σχετικά με τον ανταγωνισμό. Το άρθρο 21 αναφέρεται στη διαδικασία χορήγησης δικαιωμάτων χρήσης συχνοτήτων από την Ε.Ε.Τ.Τ., καθώς και στις αρχές που τη διέπουν. Το άρθρο 28 αναφέρεται στο κρίσιμο θέμα της χορήγησης δικαιωμάτων διέλευσης, στους φορείς παροχής δημοσίων δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών για την εγκατάσταση ευκολιών επί, υπέρ ή υπό χώρων που ανήκουν στο Δημόσιο, σε Ο.Τ.Α., σε ιδιώτες ή είναι κοινόχρηστοι, ενώ για τους φορείς παρόχους δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών που δεν παρέχουν δημόσια δίκτυα η δυνατότητα αυτή περιορίζεται στους δημόσιους και κοινόχρηστους χώρους. Προβλέπεται η έκδοση ενός κανονισμού, που θα ορίζει ενιαία για όλη τη χώρα τη διαδικασία υποβολής αιτήσεως και χορήγησης δικαιωμάτων διέλευσης, καθώς και ο τρόπος υπολογισμού των σχετικών τελών. Επίσης, με τη θέσπιση των τελών διέλευσης και τελών χρήσης δικαιωμάτων διέλευσης καταργείται κάθε άλλο σχετικό τέλος (π.χ. τέλη κατάληψης πεζοδρομίου, εκσκαφής, καθαριότητας, υπεδάφους κ.λπ.). Με τον τρόπο αυτόν ενθαρρύνεται η διενέργεια επενδύσεων στην υποδομή δικτύων και καθίσταται διαφανές και γνωστό εκ των προτέρων το κόστος αυτών.

iii. Κριτική αξιολόγηση ρυθμιστικού πλαισίου⁵⁹ – Διαπίστωση κενών – Δυσχέρειες εφαρμογής – Προοπτικές διαμόρφωσης

Ο νέος νόμος (και η εποπτεύουσα ΕΕΤΤ) έχει να αντιμετωπίσει ένα διαρκές πρόβλημα των σχετικών αγορών, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η ελεύθερη πρόσβαση και χρήση εγκαταστημένων δικτύων για την παροχή ανταγωνιστικών υπηρεσιών σε μία περίοδο που φαίνεται ότι πράγματι έχει επέλθει η Σύγκλιση (Convergence) και μέσω των νέων ψηφιακών δικτύων διακινούνται όχι μόνο η τηλεφωνική επικοινωνία μας, αλλά και το τηλεοπτικό περιεχόμενο και οι απέραντες δυνατότητες που παρέχουν οι ευρυζωνικές υπηρεσίες. Μπροστά στην εποχή των οπτικών ινών και των ψηφιακών λεωφόρων ο νέος νόμος θα πρέπει να αποτελέσει μοχλό περαιτέρω απελευθέρωσης της αγοράς με σκοπό την ανάκαμψη της εθνικής οικονομίας και την ενίσχυση μοντέλων περιφερειακής ανάπτυξης. Μένει επίσης να δούμε πώς τελικά θα ενσωματωθούν στην πράξη οι νέες ρυθμίσεις και ιδίως της εγκατάστασης δικτύων, που ενδιαφέρει πολύ τόσο τη Διοίκηση όσο και τους επενδυτές και παρόχους (ήτοι πόσο επιτυχώς θα εισαχθούν και εφαρμοστούν μονοαπευθυντικές διαδικασίες αδειοδότησης κεραιοσυστημάτων και κατά πόσο πράγματι θα απλοποιηθούν οι διαδικασίες εξασφάλισης δικαιωμάτων διέλευσης

⁵⁸ Όπως προκρίνονται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου

⁵⁹ Τασσής Σπ., Συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (N 4070/2012), ΔΙΜΕΕ 2/2012, σελ. 59, 60

παρακάμπτοντας τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζει η εξουσία των τοπικών αρχών). Αξίζει επίσης να δούμε αν επιτέλους θα επιβληθεί η συνεγκατάσταση και η από κοινού χρήση ευκολιών, όχι μόνο στα επικοινωνιακά κέντρα, αλλά και στα κεραιοσυστήματα, μειώνοντας τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι ρυθμίσεις του νέου νόμου μπορεί να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης αν εφαρμοστούν όπως σχεδιάστηκαν από την αρμόδια διεύθυνση της Ε.Ε. (ήδη κατάλληλα μετανομασθείσα σε DG Connect). Η ίδια δε η Ε.Επιτροπή διά της αντιπροέδρου της και υπεύθυνη για την Ψηφιακή Αντζέντα (Digital Agenda) της Ε.Ε. έχει δηλώσει κατ' επανάληψη ότι σε συνεργασία με τον BEREC θα προσπαθήσει να εμποδίσει κάθε προσπάθεια χειραγώγησης και περιορισμού του ανταγωνισμού στις σχετικές αγορές των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Εστιάζοντας περαιτέρω στις αδυναμίες του νέου νόμου ο ως άνω διατηρηθείς και στο νέο νόμο τρόπος διορισμού των μελών της Ε.Ε.Τ.Τ. δεν εξασφαλίζει την αναγκαία και προβλεπόμενη στο ισχύον Κοινοτικό Δίκαιο ανεξαρτησία των μελών της Επιτροπής ως Εθνικής Κανονιστικής Αρχής και ως εκ τούτου αντίκειται σε αυτό⁶⁰. Δεδομένου δε ότι το Ελληνικό Δημόσιο αποτελεί μέτοχο (και μάλιστα κατά ποσοστό 10%) της εισηγμένης στο Χρηματιστήριο Αθηνών ανωνύμου εταιρείας ΟΤΕ Α.Ε., είναι φανερό ότι διατηρεί ιδιαίτερος σημαντικά συμφέροντα στον με δεσπόζουσα θέση στην εγχώρια αγορά τηλεπικοινωνιών «ΟΤΕ» όσο και στη θυγατρική αυτού (κατά 100%) «COSMOTE ΑΕ» που αποτελεί τον μεγαλύτερο πάροχο κινητής τηλεφωνίας της χώρας. Κατά δε την πάγια νομολογία του ΔΕΚ, ακόμα και ελάχιστη συμμετοχή του δημοσίου σε επιχείρηση θεωρείται ότι αποδίδει σε αυτή χαρακτήρα δημοσίας επιχειρήσεως, καθ' υπέρβαση του αμιγώς οργανικού κριτηρίου, καθ' όσον αληθές κριτήριο αποτελεί το κατά πόσον το Δημόσιο είναι πράγματι σε θέση να ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή επί των επιχειρήσεων αυτών.

III. Ο ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

1. Ο ρόλος της ρύθμισης

Πέραν των στόχων δημοσίου συμφέροντος που καλείται να εξυπηρετήσει η διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών δικτύου, η ρυθμιστική παρέμβαση που αφορά κυρίως τα ζητήματα της πρόσβασης στο δίκτυο και της τιμολόγησης της σύνδεσης – χρήσης αυτού είναι απαραίτητη ακόμη και υπό καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού, αφού οι συγκεκριμένοι υπό εξέταση τομείς της βιομηχανίας και δη το κομμάτι της μεταφοράς και της διανομής μέσω του δικτύου, εξακολουθούν να διέπονται από μονοπωλιακή δομή, εφόσον η ανάπτυξη παράλληλων δικτύων δεν

⁶⁰ βλ. Οδηγία Πλαίσιο 2002/21/ΕΚ «κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών», ΕΕ L 108/24-4-2002, όπου στο κεφάλαιο II, άρθρο 3 παρ. 2 της Οδηγίας ορίζεται ότι «2. Τα κράτη μέλη εγγυώνται την ανεξαρτησία των εθνικών κανονιστικών αρχών εξασφαλίζοντας ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές είναι νομικά διακριτές και λειτουργικά ανεξάρτητες από όλους τους οργανισμούς παροχής δικτύων, εξοπλισμού ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τα κράτη μέλη τα οποία διατηρούν την κυριότητα ή τον έλεγχο επιχειρήσεων παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εξασφαλίζουν τον αποτελεσματικό διαρθρωτικό διαχωρισμό της κανονιστικής λειτουργίας από τις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την κυριότητα ή τον έλεγχο. 3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την αμεροληψία και τη διαφάνεια των εθνικών κανονιστικών αρχών κατά την άσκηση των εξουσιών τους.»

προτιμάται. Βέβαια στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών το δίκτυο παίζει βαθμιαία μικρότερη σημασία λόγω της ανάπτυξης των ασύρματων επικοινωνιών. Κάθε άλλη δραστηριότητα, όπως η παραγωγή ηλεκτρισμού και η προμήθεια διέπεται από τις γενικές αρχές και τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Η πρόσβαση τρίτου στο δίκτυο αποτελεί την λαβή για ρύθμιση του τομέα εφόσον η είσοδος και η δραστηριοποίηση ενός νέου παίχτη στην αγορά πρέπει να συνοδεύεται από διαφανείς και ίσους όρους πρόσβασης και χρήσης του δικτύου.

Τα νέα δεδομένα που επέφερε η απελευθέρωση των αγορών οδήγησαν στο να καθιερωθεί ένα νέο πρότυπο οργάνωσης της παρέμβασης στην αγορά, το πρότυπο της ανεξάρτητης ρύθμισης⁶¹, με στόχο τη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών ανάπτυξης πραγματικού ανταγωνισμού σε πρώην μονοπωλιακούς τομείς. Ο θεσμός των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών καθιερώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες σε διεθνές επίπεδο ως ο πλέον κατάλληλος για την εξυπηρέτηση των απαιτήσεων ρύθμισης στο πλαίσιο της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας και ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Ουσιώδες κοινό θεσμικό χαρακτηριστικό είναι η εγγύηση της ανεξαρτησίας με την οποία απαιτείται να περιβάλλονται οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές.

2. Ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές

α. Οι ελληνικές ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές

Οι ανεξάρτητες αρχές αποτελούν έναν καινοφανή θεσμικό μηχανισμό που υιοθετήθηκε από πολλές χώρες για την κάλυψη αναγκών και την επίλυση προβλημάτων που προέκυψαν από την ίδια τη σύγχρονη πραγματικότητα και σχετίζονται με την κρατική παρέμβαση σε ευαίσθητους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Στην ελληνική έννομη τάξη ο θεσμός των ανεξάρτητων αρχών εισήχθη ήδη από τη δεκαετία του 1970 δια της ίδρυσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, μετά δε την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 εισήχθη το άρθρο 101 Α που ορίζει με σαφήνεια το πλαίσιο και τη φύση της λειτουργίας των ανεξάρτητων αρχών, με τις διευκρινίσεις και υπό τις λεπτομερείς ρυθμίσεις των οργανωτικών νόμων της εκάστοτε αρχής.

Οι Ανεξάρτητες Αρχές είναι «εθνικά συλλογικά κρατικά όργανα με αυτοτελή διοικητική υποδομή και προϋπολογισμό, των οποίων τα μέλη απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, διοριζόμενα από μη κυβερνητικούς φορείς για ορισμένη θητεία και έχουν ως ρόλο την κυριαρχική εποπτεία ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής διαμέσου της άσκησης κανονιστικών, γνωμοδοτικών, διαιτητικών και εξελεγκτικών αρμοδιοτήτων των οποίων η άσκηση δεν υπόκειται στον ιεραρχικό έλεγχο της διοικήσεως, υποτασσόμενη απλώς στον κλασσικό έλεγχο νομιμότητας.

Για κάθε εξεταζόμενη δραστηριότητα η οποία τελεί υπό απελευθέρωση αντιστοιχεί ένα ρυθμιστής. Προτιμήθηκε έτσι ιστορικά η τομεακή ρύθμιση⁶² η οποία αντιστοιχεί στον τομεακό χαρακτήρα της κοινοτικής νομοθεσίας, ο τομεακός άλλωστε ρυθμιστής έχει κατά τεκμήριο μεγαλύτερη εξειδίκευση στο αντικείμενο που του ανατίθεται ενώ σε διοικητικό επίπεδο εξηγείται από την κλάδική διαρθρωση της

⁶¹ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, ιδίως σελ.28-33

⁶² Ibid, σελ.64

διοικητικής λειτουργίας.

1. EETT⁶³

Ιδρύθηκε με τον νόμο 2075/1992 με την επωνυμία Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών. Το 1998 με το νόμο 2668/1998 της ανατέθηκε η ευθύνη για την εποπτεία και ρύθμιση της ταχυδρομικής αγοράς και μετονομάστηκε σε Εθνική επιτροπή τηλεπικοινωνιών και ταχυδρομείων. Με το νόμο 2867/2000 ενισχύεται ο εποπτικός, ελεγχτικός και ρυθμιστικός της ρόλος και με τον 3431/2006 καθορίζονται οι αρμοδιότητές της σε συμφωνία με το κοινοτικό δίκαιο αναφορικά με τοπλάισιο δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ο έλεγχος, η ρύθμιση και η εποπτεία της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών ασκούνται από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.), η οποία αποτελεί την Εθνική Ρυθμιστική Αρχή σε θέματα παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών⁶⁴. Η Ε.Ε.Τ.Τ. είναι ανεξάρτητη διοικητική αρχή με έδρα την Αθήνα και απολαμβάνει διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας.

Οι σημαντικότερες αρμοδιότητες της Ε.Ε.Τ.Τ. είναι οι ακόλουθες:

- Ρυθμίζει κάθε θέμα το οποίο αφορά στον καθορισμό σχετικών αγορών προϊόντων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελληνική Επικράτεια και προβαίνει στην ανάλυση της αποτελεσματικότητας του ανταγωνισμού.
- Εποπτεύει και ελέγχει τους παρόχους δικτύων ή / και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και επιβάλλει τις σχετικές κυρώσεις.
- Εκδίδει Κώδικες Δεοντολογίας για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών.
- Μεριμνά για την τήρηση της νομοθεσίας περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών και εφαρμόζει τις διατάξεις του ν. 703/1977 (για την προστασία του ανταγωνισμού).
- Ασκεί κάθε αρμοδιότητα σχετική με τις Γενικές Άδειες και εκδίδει Κανονισμούς με τους οποίους ρυθμίζεται κάθε σχετικό θέμα και ιδίως η διαδικασία υποβολής Δήλωσης Καταχώρισης, ο καθορισμός όρων παροχής υπηρεσιών υπό καθεστώς Γενικής Άδειας, η τροποποίηση των όρων αυτών, η επιβολή τελών και η τροποποίηση τους (βλ. παρακάτω).
- Τηρεί το Εθνικό Μητρώο Ραδιοσυχνοτήτων.
- Τηρεί και διαχειρίζεται το Μητρώο Παρόχων Δικτύων και Υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.
- Καθορίζει τις ραδιοσυχνότητες ή ζώνες ραδιοσυχνοτήτων, για τις οποίες απαιτούνται δικαιώματα χρήσης.
- Χορηγεί, ανακαλεί ή περιορίζει τα δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων βάσει των αρμοδιοτήτων της.
- Διαχειρίζεται τις ραδιοσυχνότητες ή ζώνες του φάσματος ραδιοσυχνοτήτων, των οποίων την ευθύνη έχει.

⁶³ www.eett.gr

⁶⁴ Από την γενική αρμοδιότητα της ΕΕΤΤ επί του ελέγχου και της εποπτείας της αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών εξαιρούνται ορισμένα ζητήματα όπως των θεμάτων των δορυφορικών τροχιών και των τμημάτων της τροχιάς των γεωστατικών δορυφόρων που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ως αρμόδια Αρχή Τηλεπικοινωνιών για αυτά τα θέματα σύμφωνα με τη **γνωμοδότηση 188/2012 ΝΣΚ**.

- Εποπτεύει και ελέγχει τη χρήση του φάσματος ραδιοσυχνοτήτων και επιβάλλει τις σχετικές κυρώσεις. Για το σκοπό αυτόν η Ε.Ε.Τ.Τ. εγκαθιστά σταθερούς σταθμούς εποπτείας φάσματος κατά τρόπο, που να ευνοείται η πλέον αποτελεσματική εποπτεία αυτού.
- Διαχειρίζεται το Εθνικό Σχέδιο Αριθμοδότησης (Ε.Σ.Α.). Εκχωρεί, δεσμεύει, ανακαλεί ή περιορίζει τα δικαιώματα χρήσης αριθμών ή ομάδων αριθμών, τηρώντας τις αρχές της αντικειμενικότητας, διαφάνειας και της μη διάκρισης, εποπτεύει την εφαρμογή του και καθορίζει τα τέλη εκχώρησης, δέσμευσης και χρήσης των αριθμών.
- Ρυθμίζει τα θέματα φορητότητας αριθμών και της επιλογής ή / και προεπιλογής φορέα και ελέγχει την εφαρμογή τους.
- Διενεργεί τις διαγωνιστικές διαδικασίες για τη χορήγηση των δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή/ και αριθμών.
- Ρυθμίζει τα θέματα ονομάτων χώρου στο Διαδίκτυο με κατάληξη «.gr», καθώς και οποιουδήποτε άλλου χώρου ή υποχώρου χορηγηθεί στην Ελλάδα. Εκδίδει Κανονισμό με τον οποίο ρυθμίζεται κάθε θέμα το οποίο αφορά την εκχώρηση των ονομάτων χώρου στο Διαδίκτυο με κατάληξη «.gr», τους όρους χρήσης τους, τους λόγους διαγραφής, τους όρους μεταβίβασης, την τήρηση του μητρώου εκχωρούμενων ονομάτων χώρου, τα τέλη για την παροχή των σχετικών υπηρεσιών, την άσκηση εποπτείας για τη χρήση και κάθε άλλο θέμα το οποίο αφορά στη λειτουργία και χρήση των ονομάτων χώρου στο Διαδίκτυο με κατάληξη «.gr» Τα ανωτέρω ονόματα χώρου αποτελούν πόρους του Ελληνικού Κράτους, οι οποίοι εκχωρούνται αποκλειστικά από την Ε.Ε.Τ.Τ., μόνο κατά χρήση. Το μητρώο δεδομένων, που περιέχει κάθε σχετική πληροφορία τηρείται στην Ε.Ε.Τ.Τ. Η Ε.Ε.Τ.Τ. έχει τη δυνατότητα, με διαγωνισμό, για περιορισμένο χρόνο, ο οποίος σε κάθε περίπτωση, δεν υπερβαίνει την πενταετία, να αναθέτει την τήρηση του Μητρώου σε άλλο πρόσωπο, το οποίο όμως θα ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό της Ε.Ε.Τ.Τ.
- Η Ε.Ε.Τ.Τ. είναι ο αρμόδιος φορέας για θέματα ονομάτων χώρου στο Διαδίκτυο, με κατάληξη «.eu».
- Ρυθμίζει με αποφάσεις της τα θέματα της ηλεκτρονικής υπογραφής και εποπτεύει τους εμπλεκόμενους με αυτά φορείς.
- Ασκεί τις αρμοδιότητες σχετικά με την παροχή καθολικής υπηρεσίας.
- Ρυθμίζει θέματα προστασίας του καταναλωτή στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών εκδίδοντας προς τούτο και κανονιστικές πράξεις.
- Χορηγεί τις άδειες κατασκευής κεραιών σταθμών στην ξηρά, συμπεριλαμβανομένων των ραδιοτηλεοπτικών.
- Είναι αρμόδια για θέματα που αφορούν στις προϋποθέσεις χρήσης και διάθεσης στην αγορά του τερματικού εξοπλισμού και ραδιοεξοπλισμού.

ii. ΡΑΕ⁶⁵

Η Ρ.Α.Ε συστήθηκε με το νόμο 2773/99 και προς εναρμόνιση της Χώρας μας με την Κοινοτική Οδηγία 96/92. Είναι ανεξάρτητη αρχή με κυρίως γνωμοδοτικό και εισηγητικό χαρακτήρα στο τομέα της ενέργειας εν γένει, ο ρόλος της δεν είναι ελεγκτικός ή δικαστικός.

⁶⁵ www.rae.gr

Οι αγορές ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο χρειάστηκαν την ύπαρξη ανάλογων Αρχών προκειμένου να ρυθμιστεί η εύρυθμη λειτουργία τους προς όφελος των καταναλωτών (αντίστοιχες Αρχές έχουν συγκροτηθεί στις χώρες της ΕΕ, στις ΗΠΑ αλλά και στις χώρες της Αν. Ευρώπης, Βαλκανίων και πρώην Σοβιετικής Ένωσης).

Βασικοί Στρατηγικοί Στόχοι της ΡΑΕ σύμφωνα με το νόμο είναι :

(α) ασφάλεια και αξιοπιστία ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας

(β) προστασία του περιβάλλοντος

(γ) συμβολή στην ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας δια της μείωσης του κόστους της ενέργειας για το σύνολο των χρηστών, καταναλωτών και νέων επιχειρήσεων, δίχως να επεμβαίνει σε θέματα της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όπως π.χ. του κατά πόσον μία συγχώνευση εταιρείας μπορεί να δημιουργήσει μονοπωλιακή κατάσταση.

Οι παραπάνω στόχοι συνδυάζονται και με την εξελισσόμενη απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ρ.Α.Ε πληροφορεί, παρακολουθεί την λειτουργία της αγοράς, των τιμών και του κόστους της ενέργειας και εισηγείται κανονιστικές διατάξεις. Επίσης αναλαμβάνει διεθνείς συνεργασίες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Βαλκανίων προκειμένου να λειτουργήσουν σωστά οι κανόνες της υγιούς αγοράς ενέργειας.

Τα 5 μέλη της ΡΑΕ είναι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί με πλήρη απασχόληση και έχουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης ο οποίος εποπτεύει την Αρχή μόνο ως προς την νομιμότητα των πράξεών της και έχει την αρμοδιότητα πειθαρχικού ελέγχου κατά των μελών της.

Ο νόμος 4001/2011 περιέχει αναλυτικά άρθρα για την οργάνωση και λειτουργία της ΡΑΕ⁶⁶.

⁶⁶ Σύσταση της ΡΑΕ, άρθρο 4 ν. 2773/1999, Αρμοδιότητες της ΡΑΕ, άρθρο 5 ν. 2773/1999 και άρθρο 4 ν. 4001/2011, Νομική φύση της ΡΑΕ, άρθρο 5 ν. 4001/2011, Διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια ΡΑΕ, άρθρο 6 ν. 4001/2011, Σύνθεση της ΡΑΕ, άρθρο 7 ν. 4001/2011, Λειτουργία της ΡΑΕ, άρθρο 8 ν. 4001/2011, Αρμοδιότητες του Προέδρου της ΡΑΕ, άρθρο 9 ν. 4001/2011, Νομικό καθεστώς μελών της ΡΑΕ, άρθρο 10 ν. 4001/2011, Πειθαρχική διαδικασία, άρθρο 11 ν. 4001/2011, Ασφάλεια εφοδιασμού, άρθρο 12 ν. 4001/2011, Ανάπτυξη υποδομών και παρακολούθηση προγράμματος ανάπτυξης, άρθρο 14 ν. 4001/2011, Τιμολόγια Μη Ανταγωνιστικών Δραστηριοτήτων, άρθρο 15 ν. 4001/2011, Διαχείριση Κλειστών Δικτύων Διανομής, άρθρο 17 ν. 4001/2011, Διαχωρισμός των Διαχειριστών – Εποπτεία επί των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς, άρθρο 18 ν. 4001/2011, Πρόσβαση στις Διασυνδέσεις, άρθρο 21 ν. 4001/2011, Παρακολούθηση και εποπτεία της αγοράς ενέργειας, άρθρο 2 ν. 4001/2011, Λήψη ρυθμιστικών μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών, άρθρο 23 ν. 4001/2011, Προστασία Καταναλωτών, άρθρο 24 ν. 4001/2011, Περιφερειακή Συνεργασία – Οργανισμός Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, άρθρο 25 ν. 4001/2011, Σχέσεις ΡΑΕ με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, άρθρο 26 ν. 4001/2011, Συλλογή στοιχείων, άρθρο 27 ν. 4001/2011, Διεξαγωγή ερευνών, άρθρο 28 ν. 4001/2011, Διαβούλευση, άρθρο 29 ν. 4001/2011, Κανονιστικές και νομοπαρασκευαστικές αρμοδιότητες, άρθρο 30 ν. 4001/2011, Συμβάσεις, άρθρο 31 ν. 4001/2011, Αποφάσεις ΡΑΕ, άρθρο 32 ν. 4001/2011, Δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων της ΡΑΕ, άρθρο 33 ν. 4001/2011, Καταγγελία ενώπιον της ΡΑΕ, άρθρο 34 ν. 4001/2011, Προσωρινά μέτρα, άρθρο 35 ν. 4001/2011, Διοικητικές κυρώσεις, άρθρο 36 ν. 4001/2011, Πιστοποίηση Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς, άρθρο 19 ν. 4001/2011, Διαιτησία, άρθρο 37 ν. 4001/2011, Πόροι –Οικονομική διαχείριση ΡΑΕ, άρθρο 6 ν. 2773/1999, και άρθρο 38 ν. 4001/2011, Γραμματεία της ΡΑΕ, άρθρο 7 ν. 2773/1999, Διοικητική και επιστημονική υποστήριξη ΡΑΕ, άρθρο 39 ν. 4001/2011, Διάρθρωση της Γραμματείας, άρθρο 40 ν. 4001/2011, Προσωπικό της Γραμματείας, άρθρο 41 ν. 4001/2011, Υπηρεσιακό Συμβούλιο, άρθρο 42 ν. 4001/2011, Αποδοχές, αποζημιώσεις προσωπικού της Γραμματείας, άρθρο 43 ν. 4001/2011, Εχεμύθεια και προστασία απορρήτου, άρθρο 44 ν. 4001/2011, Κανονισμός Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης, άρθρο 8 ν. 2773/1999, και άρθρο 45 ν. 4001/2011

β. Συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών σε υπερεθνικό επίπεδο⁶⁷ - Ευρωπαϊκές ανεξάρτητες αρχές

Η διασυνοριακή εισαγωγή και μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας όσο και οι διεθνείς τηλεπικοινωνίες προσδίδουν διακρατικό χαρακτήρα στις συγκεκριμένες υπηρεσίες γεγονός που οδηγεί στην ανάγκη συνεργασίας των εθνικών ρυθμιστών μεταξύ τους και με τα όργανα της ευρωπαϊκής ένωσης ώστε οι επιλογές του εθνικού ρυθμιστή να είναι συμβατές με εκείνες τρίτων κρατών. Εξαιτίας αυτού μέρος της ρυθμιστικής λειτουργίας έχει μεταφερθεί σε φορείς με υπερεθνικές αρμοδιότητες όπως ανωτέρω συναντήσαμε. Άλλωστε η υποχρέωση συνεργασίας της εθνικής ρυθμιστικής αρχής με τις αντίστοιχες αρχές των υπολοίπων κρατών μελών κατοχυρώνεται ρητά στο παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, όπως στην οδηγία 2002/21/ΕΚ για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες⁶⁸. Αλλά και χωρίς ρητή κανονιστική πρόβλεψη, το αρ.10 ΣΕΚ αποτελεί επαρκές έρεισμα και έχει ήδη αξιοποιηθεί από τον έλληνα νομοθέτη τόσο για την ηλεκτρική ενέργεια⁶⁹ όσο και για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες⁷⁰ επιβάλλοντας τη συνεργασία των εθνικών ρυθμιστικών φορέων.

Η ιδέα ύπαρξης υπερεθνικών ρυθμιστών εμφανίστηκε ακριβώς για την ανάληψη του εξής ρόλου: λήψη αποφάσεων για υποθέσεις με διακρατικό χαρακτήρα και συντονισμός του έργου των εθνικών ρυθμιστών όταν το τελευταίο εμφανίζει στοιχεία αλλοδαπότητας. Ότι δηλαδή έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πεδίο του ανταγωνισμού. Το μόρφωμα έχει λειτουργήσει στην κοινοτική έννομη τάξη σε άλλα πεδία είτε με την μορφή της επιτροπολογίας (comitology) για την επικούρηση της Επιτροπής κατά την λήψη αποφάσεων και τη διαμόρφωση κανόνων είτε με την μορφή συλλογικών οργάνων που δρουν αυτόνομα με αποφασιστικές αρμοδιότητες στη διαμόρφωση ρυθμιστικών κανόνων.

Στο πεδίο των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος εμφανίστηκε με τη μορφή κοινού φορέα στον οποίο συμμετέχουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές. Πρόκειται για τον BEREC στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τον ACER στον τομέα της ενέργειας.

Τα διασυνοριακά θέματα μπορούν κατά τεκμήριο να αντιμετωπιστούν ικανοποιητικά μόνο από φορείς που παρεμβαίνουν σε υπερεθνικό επίπεδο στα πλαίσια ωστόσο της τήρησης της αρχής της επικουρικότητας, με γνώμονα την συμβολή στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και την προαγωγή της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το κατά πόσο όμως ο εκάστοτε πανευρωπαϊκός ρυθμιστής λειτουργεί ή θα λειτουργήσει αποτελεσματικά εξαρτάται σαφώς από το εύρος των αρμοδιοτήτων του και πιο συγκεκριμένα από το κατά πόσο μπορεί η όχι να αποφασίζει υποκαθιστώντας τους εθνικούς ρυθμιστές σε περίπτωση διαφωνίας για την επίλυση αυτής, η οποία άλλωστε αποτελεί και το λόγο ύπαρξής του.

Ας εξετάσουμε το ρόλο της εκάστοτε τομεακής αρχής:

⁶⁷ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 71 επ.

⁶⁸ Άρθρα 3,19,21

⁶⁹ Άρθρο 4 νόμου 2773/1999

⁷⁰ Άρθρο 3 νόμου 3431/2006

1. Σώμα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (BEREC)⁷¹

Οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες είναι ζήτημα που ξεπερνά εξ ορισμού τα στενά εδαφικά όρια μια χώρας. Συνεπώς, απαιτείται να υπάρχει ένα ενοποιημένο ρυθμιστικό πλαίσιο που να καθορίζει τουλάχιστον σε πανευρωπαϊκό επίπεδο τους κανόνες τους παιχνιδιού. Σημαντικό ρόλο στην κατεύθυνση αυτή διαδραματίζει το Σώμα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (Body of the European Regulators for Electronic Communications - BEREC). Ο BEREC είναι η νέα Ευρωπαϊκή αρχή που σχηματίστηκε σύμφωνα με τον **Κανονισμό 1211/2009** του Ε. Κοινοβουλίου και της Επιτροπής και ουσιαστικά είναι ο «σύνδεσμος» των ρυθμιστικών αρχών των 27 κρατών – μελών της ΕΕ για την τηλεπικοινωνιακή αγορά με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου ρυθμιστικού περιβάλλοντος σε συνεργασία με την Ευρ. Επιτροπή.

Το BEREC αποτελεί επίσημο ευρωπαϊκό όργανο, όπου συμμετέχουν οι 27 Ρυθμιστικές Αρχές των κρατών μελών. Κύρια αποστολή του είναι να συμβάλλει στην ανάπτυξη και καλύτερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με σκοπό να εξασφαλισθεί η συνεπής εφαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου της ΕΕ για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Το BEREC γνωμοδοτεί και συμβουλεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, την αγορά, καθώς και τις Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές για θέματα, όπως η συντονισμένη ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων και υπηρεσιών, υπό συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού, ο καθορισμός των τελών τερματισμού, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό δίκαιο, η ουδετερότητα του διαδικτύου (net neutrality), η διαφάνεια και η ποιότητα των υπηρεσιών, καθώς και η προστασία του καταναλωτή.

Δρώντας σε ένα σύνθετο τεχνο-οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον που χαρακτηρίζει τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, το κύριο μέλημα του BEREC είναι η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των αντικρουόμενων συμφερόντων μέσω της συντονισμένης δράσης των εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών, με απώτερο στόχο την προσέλκυση επενδύσεων υψηλής κεφαλαιακής έντασης και μακροπρόθεσμης δέσμευσης, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων κάλυψης που θέτει η ευρωπαϊκή Ψηφιακή Ατζέντα. Επιπλέον, στοχεύει στην παράλληλη διασφάλιση των συνθηκών ανταγωνισμού στο χαμηλότερο επίπεδο δικτύου, ώστε να επιδιωχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητα. Αυτή η πολιτική εξισορρόπησης αντικρουόμενων συμφερόντων συμβάλλει στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς που είναι το ζητούμενο από πλευράς συνθήκης.

Σε εθνικό επίπεδο είναι αξιοσημείωτο ότι η ΕΕΤΤ συμμετέχει στο BEREC με πρωταγωνιστικό πλέον ρόλο μέσω της αντιπροεδρίας της για το έτος 2012 και της καμψηφεί εκλογής της στην προεδρία του Σώματος για το έτος 2013.

Μπορούμε σε αυτό το σημείο να κατανοήσουμε τον τρόπο συμβολής του BEREC μέσω παραδείγματος. Αναφορικά με τα δίκτυα πρόσβασης νέας γενιάς για τη ρύθμιση των οποίων έχει εκδοθεί Σύσταση της ΕΕ⁷², το BEREC εξέδωσε δύο

⁷¹

βλ.

berec.europa.eu

και http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/legislative_framework/si0015_en.htm

⁷² Η Σύσταση της ΕΕ εξετάζει την ανάπτυξη των δικτύων πρόσβασης νέας γενιάς με πρωτοβουλία παρόχων, οι οποίοι έχουν ήδη σημαντική ισχύ στην αγορά (ΣΙΑ) ή αναμένεται να αποκτήσουν τέτοια ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης νέων δικτύων. Η Σύσταση προβλέπει ότι τα κανονιστικά μέτρα που τυχόν επιβάλλονται στους παρόχους αυτούς, θα πρέπει να ακολουθούν την τυπική διαδικασία Ανάλυσης Αγοράς, που ακολουθείται από τις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο. Τα μέτρα που θεσπίζονται από τους εθνικούς Ρυθμιστές συνήθως εμπίπτουν

γνωμοδοτήσεις επί του Σχεδίου Σύστασης το Μάρτιο και το Μάιο του 2010 αντίστοιχα με σκοπό την παροχή καθοδήγησης στις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές οι οποίες είναι επιφορτισμένες με την θέσπιση των κανονιστικών μέτρων που προβλέπει η σύσταση για το εν λόγω ρυθμιστικό πεδίο.

ii. Οργανισμός Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER)⁷³

Η ίδρυση «Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας» - Agency for the Cooperation of the Energy Regulators, πραγματοποιήθηκε με κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου), τον 713/2009, ο οποίος δημοσιεύθηκε και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 2009, με μεταβατικές ρυθμίσεις εφαρμογής για ορισμένα άρθρα του.

Όπως αναφέρεται, μεταξύ άλλων στο άρθρο 1 του κανονισμού, ο νέος οργανισμός έχει ως σκοπό να βοηθά τις ρυθμιστικές αρχές κατά την άσκηση σε επίπεδο ΕΕ των καθηκόντων που ασκούν στα κράτη μέλη, και να συντονίζει τη δράση τους, όπου αυτό είναι αναγκαίο.

Ο Οργανισμός είναι κοινοτικό όργανο με νομική προσωπικότητα, μπορεί να γνωμοδοτεί, η να υποβάλει σύσταση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο η την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατόπιν αιτήματος των θεσμικών αυτών οργάνων η με δική του πρωτοβουλία για κάθε ζήτημα που συνδέεται με τον ιδρυτικό σκοπό του. Στον κανονισμό αναφέρονται αναλυτικά οι αρμοδιότητες του Οργανισμού, η σύνθεση του και η λειτουργία του.

Η σύσταση του οργανισμού στοχεύει στην αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, την κάλυψη του ρυθμιστικού κενού στο επίπεδο της ΕΕ και την προώθηση της αποτελεσματικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Ο Οργανισμός παρακολουθεί τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και την τήρηση της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας από τα κράτη μέλη. Επίσης, ο ACER εκδίδει γνώμες και συστάσεις με αποδέκτες το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Επιτροπή, τις ρυθμιστικές αρχές και τους διαχειριστές συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Πέραν των εποπτικών, γνωμοδοτικών και συμβουλευτικών αρμοδιοτήτων του, ο ACER θα διαθέτει και άλλες αρμοδιότητες, όπως την έκδοση κατευθυντήριων γραμμών για τη διαμόρφωση και τον καθορισμό του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις διασυνδέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών – μελών. Ο οργανισμός ACER μεριμνά για την εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Βοηθά τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές να ασκούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα ρυθμιστικά τους καθήκοντα και, όπου κρίνεται σκόπιμο, συντονίζει τις εργασίες τους.

Ειδικότερα, ο ACER:

- συμπληρώνει και συντονίζει το έργο των εθνικών ρυθμιστικών αρχών
- βοηθά στη διατύπωση ευρωπαϊκών κανόνων σχετικά με τα δίκτυα
- όπου κρίνεται σκόπιμο, λαμβάνει επιμέρους δεσμευτικές αποφάσεις για τους όρους και προϋποθέσεις όσον αφορά την πρόσβαση στις διασυνοριακές υποδομές και την ασφάλεια λειτουργίας τους
- παρέχει συμβουλές στα ευρωπαϊκά όργανα για θέματα σχετικά με την

στο πεδίο εφαρμογής δύο εκ των προτέρων (ex ante) ρυθμιζόμενων αγορών, ήτοι αφενός της Αγοράς 4 για Φυσική Πρόσβαση σε Υποδομή Δικτύου Σταθερής Θέσης και αφετέρου της Αγοράς 5 για Χονδρική Ευρωζωνική Πρόσβαση.

⁷³ www.acer.europa.eu

- ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο
- παρακολουθεί τις εσωτερικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και καταρτίζει εκθέσεις με τα πορίσματά του
- εποπτεύει τη χονδρική αγορά ενέργειας προκειμένου να εντοπίζει και να αποτρέπει τυχόν καταχρήσεις της αγοράς, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές (τα καθήκοντα αυτά ανέλαβε το 2012 με βάση τον κανονισμό (ΕΕ) 1227/2011 για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας (REMIT).

iii. Κοινοτικά συλλογικά ρυθμιστικά όργανα : CEER/ERGEG

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (CEER)⁷⁴, που ιδρύθηκε το 2000, αποτέλεσε τη πρώτη αυτόνομα οργανωμένη κοινότητα ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών ενέργειας στην Ευρώπη, που ανέλαβε τους στόχους, αφενός της συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊών ρυθμιστών και αφετέρου, της ενιαίας εκπροσώπησής τους ενώπιον των κοινοτικών οργάνων, ιδίως της Επιτροπής.

Η Ευρωπαϊκή Ομάδα Ρυθμιστών Ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου (ERGEG), από την ίδρυσή της το Νοέμβριο του 2003, λειτουργεί ως συμβουλευτικό όργανο της Επιτροπής, με την ενεργό συμμετοχή των ρυθμιστικών αρχών της κοινότητας. Οι Ομάδες Εργασίας του CEER/ERGEG παρακολουθούν όλα τα τεχνικά και ρυθμιστικά ζητήματα σε διάφορα επίπεδα, με ουσιαστική συμβολή στην επεξεργασία και διαμόρφωση προτάσεων που δίνουν ώθηση αλλά και ουσιαστική νομιμοποίηση στις επιδιωκόμενες πολιτικές. Ο CEER/ERGEG γνωμοδοτεί προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συντάσσει και δημοσιεύει συστάσεις, αναφορές και μελέτες και συμβάλλει ενεργά στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Παράλληλα, με σκοπό τη προαγωγή της περιφερειακής ρύθμισης, οργανώνονται τακτικές συσκέψεις σε περιφερειακό επίπεδο, που εστιάζουν στα πρακτικά εμπόδια των διασυνοριακών συναλλαγών καλλιεργώντας τη περιφερειακή συνεργασία.

Η συμμετοχή της ΠΑΕ στο CEER/ERGEG συντονίζεται από τη Μονάδα Διεθνών θεμάτων της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας. Η δράση της ΠΑΕ και των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών δε περιορίζεται στη δημιουργία του εναρμονισμένου ρυθμιστικού χώρου εντός της Κοινότητας, αλλά επεκτείνεται και στο χώρο της διεθνούς ενεργειακής πολιτικής και συνεργασίας. Η ΠΑΕ, αναλαμβάνοντας σχετικές πρωτοβουλίες και στο πλαίσιο του CEER/ERGEG, πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Ενεργειακής Κοινότητας, καθώς και του ρυθμιστικού της οργάνου, του Ρυθμιστικού Συμβουλίου). Σήμερα, ο Πρόεδρος της ΠΑΕ προεδρεύει της ομάδας του CEER για την Ενεργειακή Κοινότητα (Energy Community Working Group).

Η περιφερειακή συνεργασία⁷⁵ αποτέλεσε ήδη από το 2006 το βασικό άξονα συνεργασίας της Ομάδας Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας για την Ηλεκτρική Ενέργεια και το Φυσικό Αέριο (ERGER). Η Τρίτη δέσμη νομοθετικών μέτρων για την εσωτερική αγορά ενέργειας περιέχει ρητές προβλέψεις για την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας και επιβάλλει στα κράτη μέλη και στις

⁷⁴ <http://www.energy-regulators.eu>

⁷⁵ Λελοβίτης Δ., Το μέλλον των ρυθμιστικών πρωτοβουλιών για την περιφερειακή συνεργασία σε θέματα ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 15/2011 σελ. 33 επ., Παυλίδης Γ., *Ενεργειακή Κοινότητα: Από τον κατακερματισμό στην περιφερειακή ενοποίηση των αγορών ενέργειας*, σε Φαραντούρης Ν. (επιμέλεια), *Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 345 επ.

Ρυθμιστικές Αρχές, καθώς και στους διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς, να συνεργάζονται σε περιφερειακό επίπεδο. Προβλέπει επίσης ότι ο ACER θα παρακολουθεί τη συνεργασία αυτή και θα λαμβάνει υπόψη του τα αποτελέσματά της κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Με βάση αυτές τις εξελίξεις η Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση (COM2010/0721/7.12.2010) για το μέλλον των Περιφερειακών Πρωτοβουλιών προκειμένου να ενταχθούν ενδεχομένως σε ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο ωστόσο θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της τρίτης δέσμης.

γ. Συνεργασία σε διεθνές επίπεδο

Η τάση παγκοσμίως ευνοεί το διεθνές εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τη διασύνδεση των αγορών πέρα από τα σύνορα του ευρωπαϊκού κεκτημένου. Υπερεθνικά μορφώματα με βάση τα νομικά εργαλεία του δημοσίου διεθνούς δικαίου θα μπορούσαν να συντονίσουν τις εθνικές δράσεις και να θεσπίζουν κοινές προδιαγραφές για ενίσχυση των εθνικών αγορών. Στον τομέα της ενέργειας διεθνείς ενεργειακές συμφωνίες και φορομ συνάπτονται και από την ίδια την ευρωπαϊκή ένωση με σκοπό την εξασφάλιση της ενιαίας αγοράς ενέργειας⁷⁶.

3. Οι αρμοδιότητες των ρυθμιστικών αρχών και η συμβολή τους στη ρύθμιση των αγορών

Ο ρόλος του ρυθμιστή σε αγορές όπως οι υπό εξέταση που δεν μπορούν να υπάρξουν συνθήκες τέλει ανταγωνισμού, σκιαγραφείται εκ του γεγονότος ότι στις εν λόγω αγορές είναι αναγκαία η παρέμβαση του κράτους ή του ρυθμιστή, επομένως και ο ρόλος διαφαίνεται εκ του προοιμίου σπουδαίος. Ο ρόλος του ρυθμιστή εστιάζει στην παρέμβαση εκείνη που θα μειώσει τις όποιες διαφαίνουσες ανισότητες και ασυμμετρίες που παρατηρούνται στην αγορά με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της.

Στο τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας για παράδειγμα, η ρυθμιστική παρέμβαση είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η παροχή του λόγω δημοσίου αγαθού και να εξασφαλιστεί ο απρόσκοπτος εφοδιασμός των καταναλωτών με το εν λόγω αγαθό, ακόμα και αν το κόστος παροχής της εν λόγω υπηρεσίας είναι μη ανακτήσιμο, ως καθολικής.

Ο ρυθμιστής σχεδιάζει, λαμβάνει και εφαρμόζει τα κατάλληλα ρυθμιστικά μέτρα με στόχο την απρόσκοπτη λειτουργία των αγορών. Προς την επίτευξη των στόχων του ο ρυθμιστής φέρει αρμοδιότητες κανονιστικές, αδειοδοτικές, κυρωτικές, ελεγκτικές και διαιτητικές. Οι κυριότερες των αρμοδιοτήτων τους εστιάζονται στις κάτωθι αναφερόμενες:

⁷⁶ Λοβέρδου Ελ., Αξιολόγηση της εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ και των κρατών μελών, σε Φαραντούρης Ν. (επιμέλεια), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 359 επ.

α. Χάραξη ρυθμιστικής πολιτικής

Οι ρυθμιστικοί φορείς συμμετέχουν στη χάραξη της πολιτικής μέσα από τη γνωμοδοτική τους αρμοδιότητα, στο μέτρο που τους ανατίθεται η διατύπωση γνώμης πριν τη λήψη σε κυβερνητικό επίπεδο στρατηγικής απόφασης για την υπό ρύθμιση δραστηριότητα. Η σημασία της γνώμης αυτής μπορεί να μη φέρει νομική δεσμευτικότητα αλλά ειδικό βάρος λόγω των εγγυήσεων ουδετερότητας και τεχνοκρατικής ικανότητας τις οποίες εμφανίζουν οι ανεξάρτητες αρχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα γνωμοδοτικής εξουσίας αποτελεί η αρμοδιότητα της ΡΑΕ σύμφωνα με τον ισχύον νόμο.

Ωστόσο και η υποχρέωση των ρυθμιστικών αρχών να συντάσσουν και να δημοσιεύουν ετήσιες εκθέσεις για την εποπτευόμενη δραστηριότητα ενέχει σπουδαίο στρατηγικό ρόλο καθότι οι εκθέσεις αυτές επηρεάζουν σημαντικά τη χάραξη της πολιτικής στον υπό ρύθμιση τομέα αφού αποτελούν δημόσια κείμενα τα όποια περιέχουν συστηματική και διεπιστημονικά ανάλυση της κάθε αγοράς.

β. Εκπόνηση κανόνων δικαίου (;) – ρυθμιστικές πράξεις

Η συμμετοχή των ρυθμιστών στη διάπλαση των κανόνων δικαίου αποτελεί το ουσιαστικότερο ίσως σημείο του ρόλου τους στη ρύθμιση. Καταρχήν οι ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές δεν φέρουν σύμφωνα με το σύνταγμα κανονιστικές αρμοδιότητες. Ωστόσο μέσω νόμων τους εκχωρούνται κανονιστικές αρμοδιότητες σε ευρύ φάσμα όπως η έκδοση κανονισμών που κυρώνονται με νόμο, η κατάρτιση εγχειριδίων εφαρμογής των κανονισμών, η έκδοση κωδίκων και άλλων κειμένων κανονιστικού περιεχομένου. Επίσης οι ρυθμιστικές αρχές αποτελούν τον κατ' ουσίαν παραγωγό των κανόνων δικαίου αφού πριν τη λήψη των κανονιστικών αποφάσεων από το αρμόδιο νομοθετικό όργανο ζητείται η συμβουλευτική γνώμη τους η οποία είναι συνήθως απλή⁷⁷ ωστόσο ουσιαστική αφού επέχει θέση αιτιολογίας των υιοθετούμενων μέτρων. Πέραν αυτού οι ρυθμιστικές αρχές συμμετέχουν ενεργά με την έκδοση προτάσεων και σχολίων επί των σχεδίων νόμων τα οποία δημοσιεύουν στις ιστοσελίδες τους. Συμπερασματικά ακόμα και αν δεν τους έχουν ανατεθεί αποφασιστικές κανονιστικές αρμοδιότητες η σπουδαιότητα της παρέμβασής τους a priori ή a fortiori μέσω των ανωτέρω αναφερόμενων τρόπων στην νομοπαρασκευαστική διαδικασία είναι αναμφισβήτητη.

Ειδικά οι πράξεις ηπίου δικαίου των ρυθμιστικών αρχών⁷⁸

Μιλώντας για τέτοιες πράξεις των ρυθμιστικών αρχών εννοούμε εκείνες τις

⁷⁷ Σύμφωνα και η νομολογία βλ. ΣτΕ 3975/2011 σύμφωνα με την οποία «ΡΑΕ και έκδοση αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από αιολικά πάρκα. Η ΡΑΕ περιορίζεται στη διατύπωση απλής γνώμης και όχι σύμφωνης γνώμης ή πρότασης. Η αποφασιστική αρμοδιότητα για την έκδοση των αδειών και τον καθορισμό των ειδικότερων όρων, προϋποθέσεων ή περιορισμών ανήκει, αποκλειστικά, στον Υπουργό Ανάπτυξης, που μπορεί να εκδώσει πράξη με περιεχόμενο διαφορετικό από τη γνώμη της ΡΑΕ, αιτιολογώντας ειδικά τους λόγους της απόκλισης. Οι αρνητικές γνωμοδοτήσεις της ΡΑΕ δεν αποτελούν εκτελεστές διοικητικές πράξεις.»

⁷⁸ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ.91 επ.

πράξεις που μπορούν να συστηματοποιηθούν ως κανόνες ηπίου δικαίου (soft law) που συμπληρώνουν τους ειδικούς κανόνες δικαίου που αποτυπώνουν το κανονιστικό πλαίσιο των αγορών δικτύου και περιλαμβάνουν ρυθμίσεις αναγκαίες για τη διαχείριση και ρύθμιση των αγορών όπως οι κατευθυντήριες οδηγίες, οι κώδικες δεοντολογίας, οι οδηγοί αξιολόγησης κ.α. Τέτοιες πράξεις με τις οποίες επηρεάζεται χωρίς να καθορίζεται υποχρεωτικά ο τρόπος δράσης των συμμετεχόντων στην αγορά διακρίνονται από τους κανόνες δικαίου και από τις διοικητικές άδειες οι οποίες έχουν εκτελεστικότητα, η έλλειψη ωστόσο του στοιχείου της υποχρεωτικότητας δεν τις καθιστά άνευ σημασίας αφού με αυτές ρυθμίζονται επιμέρους θέματα ουσιώδους σημασίας για τη λειτουργία της αγοράς, όπως π.χ. η δομή των τιμολογίων, το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων κ.α.

γ. Χορήγηση διοικητικών αδειών

Το κανονιστικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των απελευθερωμένων αγορών δικτύου συμπληρώνεται περαιτέρω με τη χορήγηση διοικητικών αδειών στους συμμετέχοντες στην αγορά μέσω των οποίων παρέχεται το δικαίωμα άσκησης συγκεκριμένης δραστηριότητας. Οι διοικητικές άδειες αποτελούν ατομικές διοικητικές πράξεις, διακρίνονται δε σε δύο κατηγορίες, αυτές που χορηγούνται για την άσκηση ανταγωνιστικής δραστηριότητας στην αγορά και αυτές που χορηγούνται σε όσους δραστηριοποιούνται στα φυσικά μονοπώλια. Η θέσπιση διαδικασίας διοικητικού ελέγχου της τήρησης των προϋποθέσεων για την χορήγηση μιας άδειας είναι απαραίτητη και κρίνεται ζωτική ενόψει του γεγονότος ότι οι δραστηριότητες για τις οποίες δίδεται η άδεια αφορά άμεσα τους καταναλωτές και προς τούτο πρέπει να διασφαλιστεί η προστασία τους⁷⁹.

ι. Από την ΡΑΕ

Οι άδειες προμήθειας και εμπορίας ακολουθούν το παρακάτω θεσμικό πλαίσιο:

1. Ν.4001/2011 (ΦΕΚ 179 Α' 22.08.2011)
1. ΥΑ 591 «Καθορισμός τελών άσκησης δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας» (ΦΕΚ Β' 43/22.01.2001)
2. Πρώτο Μέρος του Κανονισμού Αδειών «Άδεια Προμήθειας και Εμπορίας Ηλεκτρικής Ενέργειας» κατ'εφαρμογή του άρθρου 135 του ν.4001/2011 (ΦΕΚ Β' 2940/05.11.20012)

Η βασική διαφορά των διατάξεων του Ν.2773/1999 με αυτές του Ν.4001/2011, όσων αφορά την έκδοση αδειών προμήθειας και εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας εντοπίζεται στην εξής: Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 του Ν.2773/1999, όπως ίσχυε, η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και η εμπορία επιτρέπονταν σε όσους είχε χορηγηθεί άδεια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς για την άσκηση τόσο της δραστηριότητας της προμήθειας όσο και της εμπορίας ο νόμος προέβλεπε μόνο μία άδεια, την άδεια προμήθειας. Ωστόσο, με το Ν.4001/2011 εισάγονται νέες διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες προβλέπεται η δυνατότητα χορήγησης δύο αδειών, οι οποίες αφορούν τη δραστηριότητα της Εμπορίας και της Προμήθειας, αντιστοίχως. Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2 και 4 του άρθρου 134 του Ν. 4001/2011, τίθενται

⁷⁹ η οποία ωστόσο εξυπηρετείται και με άλλα ρυθμιστικά μέτρα πέραν της διαδικασίας αδειοδότησης όπως η τυποποίηση συγκεκριμένων όρων συναλλαγών.

διαφορετικά κριτήρια έκδοσης των ανωτέρω αδειών. Μεταξύ των κριτηρίων αυτών θεσπίζεται σημαντική διαφορά ως προς το ελάχιστο ύψος του κεφαλαίου, το οποίο απαιτείται για τη χορήγηση των ως άνω αδειών. Πιο συγκεκριμένα, για τη χορήγηση άδειας προμήθειας προβλέπεται ελάχιστο κεφάλαιο €600.000, ενώ για την άδεια εμπορίας, ελάχιστο κεφάλαιο €60.000.

Υπεύθυνος για την έκδοση αδειών για την άσκηση Ενεργειακών Δραστηριοτήτων με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Ν.4001/2011, παράγραφος 13), είναι η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας αποφασίζει για τη χορήγηση, τροποποίηση και ανάκληση των αδειών για την άσκηση Ενεργειακών Δραστηριοτήτων.

ii. Από την EETT

Κατ' αρχήν η παροχή δικτύων ή / και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών επιτρέπεται υπό καθεστώς Γενικής Άδειας σύμφωνα με το άρθρο 18 του νόμου 4070/2012. Αρμόδια Αρχή για τον καθορισμό των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που συνεπάγεται η Γενική Άδεια, καθώς και για την εποπτεία της τήρησης τους, είναι η Ε.Ε.Τ.Τ.

Για την υπαγωγή σε καθεστώς Γενικής Άδειας απαιτείται από τον ενδιαφερόμενο πάροχο ηλεκτρονικών επικοινωνιών η υποβολή Δήλωσης Καταχώρησης. Με την υποβολή της ως άνω Δήλωσης Καταχώρησης μια επιχείρηση δύναται να εκκινήσει δραστηριότητα.

Στο Κανονισμό Γενικών Αδειών ρυθμίζονται όλες οι λεπτομέρειες σχετικά με τις Γενικές Άδειες. Στον Κανονισμό αυτόν καθορίζονται επίσης τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις βάσει της Γενικής Άδειας, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, η οποία αφορά τη λειτουργία επιχειρήσεων υπό καθεστώς Γενικών Αδειών.

Δεν απαιτείται Γενική Άδεια:

- α) για την απλή μεταπώληση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε χρήστες.
- β) για την ιδιοχρησιμοποίηση τερματικού ραδιοεξοπλισμού, βάσει μη αποκλειστικής χρήσης ειδικών ραδιοσυχνοτήτων από τον χρήστη για λόγους που δεν συνδέονται με οικονομική δραστηριότητα, όπως η χρήση της ζώνης πολιτών από ραδιοερασιτέχνες (CB: Citizens Band), η οποία δεν συνιστά παροχή Δικτύου ή υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών και διέπεται από τα οριζόμενα στις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας που αφορούν στον τερματικό εξοπλισμό και το ραδιοεξοπλισμό.

Οι επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό καθεστώς Γενικής Άδειας έχουν τα εξής δικαιώματα:

- α) να παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών,
- β) να αιτούνται δικαιώματα διέλευσης σε δίκτυο άλλου παρόχου ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Οι επιχειρήσεις, που λειτουργούν υπό καθεστώς Γενικής Άδειας και παρέχουν δημόσια δίκτυα ή διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, έχουν επίσης το δικαίωμα:

- α) να διαπραγματεύονται τη διασύνδεση με, και ενδεχομένως να αποκτούν πρόσβαση προς ή διασύνδεση με άλλες επιχειρήσεις, που παρέχουν δημόσια δίκτυα και δημόσιες υπηρεσίες, που λειτουργούν υπό καθεστώς Γενικής Άδειας, σε κοινοτικό επίπεδο,
- β) να παρέχουν διάφορα στοιχεία καθολικής υπηρεσίας ή / και να καλύπτουν τμήματα της Επικράτειας.

δ. οιονεί δικαιοδοτικές εξουσίες

Στο ελληνικό δίκαιο ο ρυθμιστής ασκεί οιονεί δικαιοδοτικό έλεγχο επιλύοντας εξωδικαστικά διαφορές όπως τούτο προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο με τρεις τρόπους⁸⁰: α) εξετάζοντας καταγγελίες⁸¹ β) λαμβάνοντας προσωρινά μέτρα⁸² και γ) οργανώνοντας διαιτησίες⁸³.

Η ρυθμιστική επέμβαση έχει ούτως θεσμοθετηθεί ώστε η ρυθμιστική αρχή να μπορεί να επιλύσει σχετικές διαφορές. Έτσι οι ρυθμιστικές αρχές δύνανται σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία να λειτουργούν και ως «αρχές επίλυσης διαφορών», επειδή μια επιχείρηση από τον κλάδο της ενέργειας σύμφωνα με τον άρθρο 37 παρ.11 της Οδηγίας 2009/72 ή των τηλεπικοινωνιών⁸⁴ σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ.2 της Οδηγίας 2002/21, όπως μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο στο ά.34 του ν.4070/2012, έχει αγώγιμη αξίωση κατά της άλλης.

ε. Συμβολή στη ρύθμιση

Από τις ως άνω αρμοδιότητες του ρυθμιστή διαφαίνεται ο καθοριστικός ρόλος του στο να:

- διασφαλίζει την ισότιμη πρόσβαση τρίτων στα δίκτυα όπως για παράδειγμα στον τομέα της ενέργειας μέσω της ειδικής ευθύνης παρακολούθησης του διαχωρισμού των διαχειριστών
- θεσπίζει λεπτομερείς κανόνες ρύθμισης της αγοράς με τεχνογνωσία και τρόπο αντικειμενικό
- παρακολουθεί συστηματικά την αγορά και διαπιστώνει έγκαιρα και αντιμετωπίζει φαινόμενα στρεβλώσεων του ανταγωνισμού
- διασφαλίζει τα δικαιώματα των καταναλωτών
- αντιμετωπίζει τα θέματα που ανακύπτουν μεταξύ διαχειριστών και χρηστών των δικτύων καθώς και προμηθευτών και πελατών
- στο πλαίσιο συμμετοχής του σε ευρωπαϊκές ρυθμιστικές αρχές όπως της PAE στον ACER και της EETT στον BEREC, να συμβάλει στην δημιουργία της ενιαίας αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

4. Επίλυση ρυθμιστικών διαφορών

α. από το ρυθμιστή

Η επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν από τη διατάραξη των σχέσεων των παρόχων ή παρόχων και χρηστών ανατίθεται στον ρυθμιστή σε ένα εξωδικαστικό στάδιο με ουσιαστική σημασία όπως αναλύθηκε ανωτέρω.

Δημόσιος ρυθμιστής και ο δικαστής λειτουργούν παραπληρωματικά, έχουν

⁸⁰ Βλ. αναλυτικά Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 117

⁸¹ βλ. άρθ. 34 ν.4001/2011 για την ηλεκτρική ενέργεια

⁸² Βλ. άρθ.35 ν.4001/2011 για την ηλεκτρική ενέργεια, α.77 παρ. ν.4070/2012 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

⁸³ Βλ. άρθ. 37 ν.4001/2011 για την ηλεκτρική ενέργεια, α.36 ν.4070/2012 για της ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

⁸⁴ Μαρίνος Μ., Η διαδικασία επίλυσης διαφοράς κατά το άρθρο 20 Οδηγίας Πλαίσιο (2002/21/ΕΚ) και το Ν.4070/2012 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Μερικές βασικές παρατηρήσεις, Μελέτη δημοσιευμένη στο ΔΙΜΕΕ 4/2012, σελ. 456

δηλαδή συντρέχουσες αλλά διακριτές αρμοδιότητες, σε ένα ωστόσο κοινό έδαφος, γόνιμο για σωρευτική ενασχόληση. Ο ρόλος της ρυθμιστικής αρχής αφορά την αντικειμενική εξέταση της δημοσίου δικαίου πτυχής της διαφοράς ενώ του δικαστή η υποκειμενική διάσταση της ίδιας υπόθεσης. Η παράλληλη ενασχόληση είναι δυνατόν να οδηγήσει σε σύγκρουση αρμοδιοτήτων και δημιουργεί κίνδυνο αντιφατικών αποφάσεων. Ωστόσο στο άρθρο 5 της οδηγίας 2002/21 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες διευκρινίζεται ότι η διαδικασία επίλυσης διαφορών (από το ρυθμιστή) δεν στερεί από κανένα μέρος την δυνατότητα να ασκήσει αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων⁸⁵. Η κανονιστική αυτή διάταξη επιδιώκει να διασφαλίσει ότι η διαδικασία επίλυσης διαφορών δεν παρεμποδίζει την παράλληλη διαδικασία ενώπιον κατά κανόνα αστικού δικαστηρίου και δευτερευόντως διοικητικού στην οποία υποβάλλονται προς κρίση με ένδικα βοηθήματα όλες οι αξιώσεις που ασκούνται ενώπιον της ρυθμιστικής αρχής.

β. Από το δικαστή

Ενώπιον του εθνικού δικαστή δικάζονται ρυθμιστικές διαφορές από την εφαρμογή της τομεακής νομοθεσίας για την απελευθέρωση των αγορών, κατά αποφάσεων του ρυθμιστή οι οποίες δεν συνάδουν με την κοινοτική νομοθεσία, όπως αυτό συνάγεται από τις γενικές αρχές του ευρωπαϊκού δικαίου και στο παράγωγο δίκαιο.

Στον τομέα της ενέργειας η οδηγία 2003/54/EK κατοχυρώνει το δικαίωμα προσφυγής κάθε θιγόμενου μέρους για την επανεξέταση ορισμένων πράξεων του ρυθμιστή. Ομοίως στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών η οδηγία 2002/21 στο α.4 παρ. 1 ορίζει ότι οι ρυθμιστικές αποφάσεις υπόκεινται σε προσφυγή από ανεξάρτητο όργανο που διαθέτει την απαιτούμενη πείρα για την εκτέλεση των καθηκόντων του. Ωστόσο δεν ορίζεται αν το όργανο αυτό είναι δικαιοδοτικό ή πρόκειται για άλλο μη δικαστικό όργανο.

Σύμφωνα με το άρθ.78 του νόμου 4070/2012 κατά των κανονιστικών πράξεων τις ΕΕΤΤ ασκείται αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ, ενώ κατά των αποφάσεων της ΕΕΤΤ με τις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις για παραβάσεις της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας ασκείται προσφυγή ουσίας ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου σύμφωνα και με τη νομολογία⁸⁶.

Για τον τομέα της ενέργειας και τον έλεγχο των αποφάσεων της ΡΑΕ, το άρθ.33 του νόμου 4001/2011 ορίζει ότι «Η απόφαση που εκδίδεται επί της αίτησης αναθεώρησης, η οποία ασκήθηκε κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 32, προσβάλλεται ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακύρωσης, στην περίπτωση που η απόφαση αφορά τη χορήγηση ή την άρνηση χορήγησης, την τροποποίηση ή την ανάκληση διοικητικών αδειών, και της προσφυγής σε κάθε άλλη περίπτωση. Κατά της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών επί αίτησης ακύρωσης χωρεί έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατά της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών επί προσφυγής χωρεί αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Εάν η απόφαση έχει κανονιστικό χαρακτήρα, αυτή προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας σε πρώτο και τελευταίο βαθμό.»

⁸⁵ Βλ. και άρθ. 20 παρ.5 οδηγίας και α.34 παρ.7 ν.4070/2012.

⁸⁶ Βλ. ενδεικτικά ΟλστΕ 616/2013, ΟλστΕ 617/2013, ΟλστΕ 618-622/2013, ΟλστΕ 693/2013, ΣτΕ 715/2013

Λόγω της κοινοτικής προέλευσης των κανόνων που διέπουν τις συγκεκριμένες αγορές οι εν λόγω διαφορές επιλύονται και από τα ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά όργανα. Κύρια λειτουργία του ευρωπαϊκού δικαστή είναι η διαφύλαξη της συνοχής του ευρωπαϊκού δικαίου μέσω της επίλυσης διαφορών μεταξύ κρατών μελών και ευρωπαϊκών οργάνων, αποφάσεων επί προδικαστικών ερωτημάτων που θέτουν εθνικά δικαστήρια, προσωρινής και οριστικής δικαστικής προστασίας σε ιδιώτες. Με αυτόν τον τρόπο ο δικαστής καθίσταται ένας εκ των ρυθμιστών των υπό απελευθέρωση αγορών.

Το ΔΕΕ για παράδειγμα μπορεί με βάση προδικαστική παραπομπή σε κάθε περίπτωση να ελέγξει τη συμφωνία της ερμηνείας του εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου στην οποία προέβησαν οι ρυθμιστικές αρχές ή το εθνικό δικαστήριο.

5. Συμμετοχή ενδιαφερομένων τρίτων στη ρυθμιστική διαδικασία

Επιτυγχάνεται μέσω των διεξαγωγής δημοσίων διαβουλεύσεων⁸⁷ κατά την διαμόρφωση των αποφάσεων ρυθμιστικής παρέμβασης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ειδικά στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών υφίσταται λεπτομερής νομοθεσία επί του θέματος των διαβουλεύσεων⁸⁸ η οποία δεν συναντάται στην ίδια έκταση στον τομέα της ενέργειας. Ωστόσο η ΡΑΕ έχει επίσης καθιερώσει και εφαρμόσει το σύστημα των διαβουλεύσεων κατά την λήψη των αποφάσεών της. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι αναφορικά με τις ατομικές πράξεις στον τομέα της ενέργειας προβλέπεται μια διαφορετική μορφή συμμετοχής τρίτων μέσω της διαδικασίας υποβολής αντιρρήσεων κατά το στάδιο της αδειοδότησης. Πάντως η διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης φέρει ακριβώς ως σκοπό την έκφραση των απόψεων των ενδιαφερομένων επί συγκεκριμένων ρυθμιστικών θεμάτων έτσι ώστε να διαμορφώνεται από τη ρυθμιστική αρχή ολοκληρωμένη άποψη για την αγορά κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Έτσι κάθε άλλο παρά περιττή μπορεί να θεωρηθεί αφού διευκολύνει τόσο την ανταλλαγή πληροφοριών αλλά συμβάλει και στην ανεύρεση συναινετικών λύσεων προωθώντας την συνεκτικότητα στην αγορά και συνεπώς την ευχερέστερη απορρόφηση και υιοθέτηση των ρυθμιστικών μέτρων αφού δίνει τη δυνατότητα στους διοικουμένους και δη παίχτες της αγοράς να συμμετέχουν οι ίδιοι στην ρύθμιση.

6. Ρυθμιστικές επιλογές εν μέσω κρίσης....

Τα τελευταία δύο έτη αποκάλυψαν πόσο έκθετη είναι η ελληνική αγορά τόσο της ενέργειας όσο και των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην οικονομική κρίση. Σωρεύτηκαν οφειλές, τέθηκε σε αμφισβήτηση η οικονομική βιωσιμότητα των αγορών, λόγω της αφερεγγυότητας των συμμετεχόντων στην αγορά – ιδίως της ενεργειακής- αναδείχθηκαν ρυθμιστικά κενά σχετικά με τον έλεγχο των παιχτών της αγοράς.

⁸⁷ Δελλής, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008, σελ. 179 επ.

⁸⁸ Απόφαση της ΕΕΤΤ 375/10/2006 «Κανονισμός διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης» και α.17 ν.3431/2006

Θα ήταν σκόπιμο προς τούτο να προβλεφθούν μέτρα για την πρόληψη του κινδύνου που ενέχει η οικονομική αδυναμία τόσο των συμμετεχόντων όσο και της κεντρικής διοίκησης. Μερικά από αυτά θα μπορούσαν να είναι η θέσπιση φραγμών εισόδου στην αγορά αφερέγγυων εταιριών μετά από ποιοτική αξιολόγησή τους, όσο και η απαίτηση ύπαρξης επαρκών χρηματοοικονομικών εξασφαλίσεων για τη συμμετοχή τους και ο διαρκής έλεγχος της οικονομικής ευρωστίας τους. Οι εν λόγω έλεγχοι μπορούν να αξιολογηθούν όπως ο πιστωτικός κίνδυνος. Σε αυτή την προσπάθεια ενεργό ρόλο πρέπει να φέρουν πρωτίστως οι ρυθμιστές ακόμα και σε συνεργασία με φορείς που διώκουν οικονομικά εγκλήματα. Δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι το χρηματοπιστωτικό δίκαιο προσφέρει, σαφώς εγγυημένα ως κατεξοχήν αντικείμενο του, πληθώρα ρυθμιστικών λύσεων ακόμα και για την πρόληψη ενός πιθανού συστημικού κινδύνου.

Δεν πρέπει τέλος να παραβλεφθεί η σχέση της ρύθμισης με την αποτελεσματικότητα, νοούμενης της οικονομικής αποτελεσματικότητας, η οποία διατρέχει το ρυθμιστικό δίκαιο των εν λόγω αγορών στο σύνολό τους. Θα πρέπει τούτη να αποτελέσει αξιολογήσιμη παράμετρο των επιλογών του ρυθμιστή ώστε να επιτύχει τόσο τους κοινωνικούς όσο και τους οικονομικούς στόχους της ρύθμισης και να μπορέσει να αξιολογήσει τις επιπτώσεις της τελευταίας στα συμφέροντα των παρόχων ή των χρηστών των υπό εξέταση αγαθών ή υπηρεσιών αλλά και στο δημόσιο συμφέρον.

IV.ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

1.Απολογισμός του υπάρχοντος ρυθμιστικού πλαισίου, τα δεδομένα της αγοράς και ο βαθμός ανταπόκρισης στο ρυθμιστικό πλαίσιο

Αναφορικά με τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας προς κρίση τίθεται το τρίτο πακέτο. Οι κριτικές θέλουν αυτό να οδηγή την Ευρωπαϊκή Ένωση στην λάθος κατεύθυνση αφού αγνόησε πλήρως το πραγματικό πρόβλημα της ολοκλήρωσης της παραγωγής και λιανικής πώλησης της ενέργειας και κανένα από τα δίκτυα χονδρικής δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε, τα δε μονοπώλια είναι αυξανόμενα στην ευρωπαϊκή αγορά. Η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας στην ΕΕ υποστηρίχθηκε αρχικά από πολλές ομάδες καταναλωτών στην Ευρώπη, που πίστεψαν ότι παρείχε περισσότερες επιλογές στους πελάτες και επομένως περισσότερη δύναμη στους καταναλωτές, με την επιλογή μεταξύ διαφορετικών εναλλακτικών. Ωστόσο αυτό που στην ουσία είδαμε, είναι πολλούς να παίρνουν τις λάθος αποφάσεις με παραπλανητικές και πειστικές τεχνικές πωλήσεων εναντίον φτωχών νοικοκυριών που δεν απέφερε το αναμενόμενο κέρδος.

Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα δεν συνοδεύτηκε από την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στους τομείς της παραγωγής και της προμήθειας, όπως σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και παγκοσμίως. Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στον κλάδο παρά το έντονο ενδιαφέρον που υπάρχει εξελίσσεται αργά και δεν έχει αποσπάσει σημαντικά μερίδια αγοράς. Βασική αιτία της ύπαρξης εμποδίων είναι η δεσπόζουσα θέση που κατέχει η ΔΕΗ ΑΕ στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η ΔΕΗ ΑΕ ήταν μέχρι την απελευθέρωση της αγοράς η μοναδική πλήρως καθετοποιημένη επιχείρηση δημοσίου

συμφέροντος που δραστηριοποιούνταν στην μέχρι πρότινος μονοπωλιακή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η λειτουργία μιας απελευθερωμένης αγοράς στην Ελλάδα καθυστέρησε σημαντικά με τον ν.2773/1999 ο οποίος δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Πάντως με τον παραπάνω νόμο θεσπίστηκε ο θεσμός της ανεξάρτητης αρχής και του Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος μεταφοράς ενέργειας που άλλαξαν τον σχεδιασμό της αγοράς. Αν και σήμερα μετά την υιοθέτηση των δύο επόμενων οδηγιών που ακολούθησαν έχουν αρθεί τυπικά τα εμπόδια εισόδου για τους ανεξάρτητους παραγωγούς και τρίτους παρόχους, το υψηλό κεφαλαιακό κόστος για την ένταξη μιας νέας μονάδας στην αγορά, η δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ και το γεγονός ότι ο πλήρης διαχωρισμός των δικτύων μεταφοράς και διανομής δεν φαίνεται να έχει αποτελεσματικά επιτευχθεί, δυσκολεύουν τις ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα, με αποτέλεσμα το ποσοστό της ΔΕΗ στην αγορά να έχει μείνει αλλά να παραμένει αρκετά υψηλό ώστε να επιδρά καταλυτικά στην διαμόρφωση των τιμών στην αγορά. Η Τρίτη δέσμη για την ανάπτυξη της αγοράς ενέργειας κλήθηκε να εφαρμοστεί σε ένα ιδιαίτερος δυσμενές οικονομικό περιβάλλον για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για τα κράτη μέλη, η εφαρμογή της κρίνεται προς τούτο ιδιαίτερα κρίσιμη για την εξέλιξη της ίδιας της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Ωστόσο το υφιστάμενο μοντέλο της ελληνικής αγοράς, με δεδομένα τα βασικά δομικά προβλήματα της μη συμμετοχής τρίτων στην χονδρεμπορική αγορά και των στρεβλώσεων στα τιμολόγια λιανικής, δεν μπορεί να εναρμονιστεί με το ευρωπαϊκό ρυθμιστικό μοντέλο, κρίνεται προς τούτο αναγκαία η λήψη περαιτέρω ρυθμιστικών μέτρων.

Αναφορικά με τον κλάδο των τηλεπικοινωνιών η απελευθέρωση εν λόγω αγοράς αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου 2001 όπου πλέον οποιαδήποτε επιχείρηση μπορούσε μέσω μιας δήλωσης στην ΕΕΤΤ να ασκήσει δραστηριότητα σε δίκτυα σταθερής τηλεφωνίας. Η πραγματική απελευθέρωση αρχίζει ωστόσο μετά το 2005 όταν η ΕΕΤΤ μετατρέπεται σε ανεξάρτητη αρχή που αποτελεί εθνικό ρυθμιστή που ελέγχει, ρυθμίζει και εποπτεύει την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Ακόμα όμως και μετά από μία δεκαετία και πλέον από την απελευθέρωση της αγοράς ο ΟΤΕ παραμένει κυρίαρχος πάροχος της αγοράς.

Ερχόμενοι αντιμέτωποι με την επικρατούσα οικονομική συγκυρία στη χώρα μας, η οποία απέφυγε μεν τη χρεοκοπία, αλλά με βαρύ τίμημα δέχθηκε τη ραγδαία συρρίκνωση της οικονομίας της, τη μείωση του ΑΕΠ της και τη διάλυση του τραπεζικού της συστήματος. Είναι ακόμα προφανές ότι η εν τοις πράγμασι δυσχέρεια στην κίνηση κεφαλαίων και η συρρίκνωση του εισοδήματος των πολιτών θα έχουν άμεσες επιπτώσεις στις εποπτευόμενες επιχειρήσεις του ενεργειακού όσο και του τηλεπικοινωνιακού κλάδου.

2. Αναμενόμενες εξελίξεις

Η τρέχουσα παγκόσμια, ευρωπαϊκή όσο και εγχώρια οικονομική συγκυρία, μας καλεί αναπόφευκτα και επιτακτικά να απαντήσουμε σε ένα βασικό ερώτημα που είναι: «και τώρα τι μέλλει γενέσθαι»; Ποιά η κατάλληλη ρυθμιστική στρατηγική για

την ανάπτυξη της τηλεπικοινωνιακής και ενεργειακής αγοράς υπό τις παρούσες έκτακτες οικονομικές συνθήκες; Ποιος ο ρόλος των κυβερνήσεων, των κρατών, των ρυθμιστικών αρχών, των παρόχων και των χρηστών; Δεν είναι σφάλμα να υποστηρίξουμε ότι για να ξεπεράσουμε τις προκλήσεις, είναι ανάγκη να βασιστούμε κυρίως στις δικές μας εγχώριες δυνάμεις. Ωστόσο η οικονομική κρίση επιβάλλει τη συνεργατικότητα μεταξύ των παραγόντων της αγοράς, ώστε να επιτευχθεί η μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους. Οι Ρυθμιστικές Αρχές, είναι απαραίτητο εφαρμόζοντας την κατάλληλη ρυθμιστική στρατηγική να υποστηρίξουν στοχευμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στις αγορές που εποπτεύουν.

Σε ό,τι αφορά για παράδειγμα τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η ανάγκη εστιάζεται στην εφαρμογή μιας εθνικής ψηφιακής στρατηγικής που να βασίζεται σε προηγμένες ευρυζωνικές υποδομές για την παροχή καινοτόμων ψηφιακών υπηρεσιών μέσω της ΕΕΤΤ. Αναφορικά με την ηλεκτρική ενέργεια είναι αναγκαία η λήψη μέτρων αύξησης ρευστότητας της αγοράς, πρόσβασης τρίτων στους ενεργειακούς πόρους και άρσης των στρεβλώσεων στα τιμολόγια λιανικής. Για την αποφυγή δε ενός συστημικού κινδύνου που αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό των αγορών του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι μάλλον απαραίτητη η σύγκλιση των ρυθμίσεων χρηματοπιστωτικού, ενεργειακού και τηλεπικοινωνιακού τομέα.

Το έργο κάθε Ρυθμιστικής Αρχής απαιτεί ισχυρή εξειδίκευση. Μία ενιαία ρυθμιστική αρχή, που θα εποπτεύει όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, όπως ενέργεια, μεταφορές, ανταγωνισμός, τηλεπικοινωνίες, ραδιοτηλεοπτικά, τυχερά παιχνίδια κλπ, δεν αποτελεί πειστική απάντηση στις προκλήσεις των αγορών, καθότι η νομοθεσία και η πρακτική της εφαρμογή διαφέρει από κλάδο σε κλάδο. Το έργο ενός ρυθμιστή είναι η αποτελεσματική προώθηση του ανταγωνισμού σε οργανωμένες αγορές. Υπό αυτή την έννοια, δεν τίθεται θέμα περισσότερης ρύθμισης, αλλά αντίθετα περιορισμού της, προκειμένου οι παραδοσιακοί ευρωπαίοι πάροχοι να διαφοροποιηθούν επενδυτικά και επιχειρηματικά ώστε να μπορούν να ανταγωνιστούν ισότιμα τους λεγόμενους over-the-top παίκτες. Η επίτευξη ωστόσο των ανωτέρω προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ρυθμιστή ανεξάρτητου από κρατικά ή ιδιωτικά συμφέροντα, με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και το αναγκαίο εξειδικευμένο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό. Η εθνική οικονομία δεν ενδυναμώνεται μόνο κατασταλτικά μέσω αυστηρής χρηματοοικονομικής πολιτικής καθότι δεν νοείται απελευθέρωση και ανάπτυξη της αγοράς δίχως πραγματικά ανεξάρτητες αρχές με αποφασιστικές αρμοδιότητες που λειτουργούν προς ενδυνάμωση – προληπτικά – της οικονομίας.

3. Απελευθέρωση των αγορών: πραγματικότητα ή προσδοκία ;

Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν λάβει χώρα ραγδαίες εξελίξεις στο χώρο των υπηρεσιών δικτυακής υποδομής όπως οι υπό εξέταση αγορές. Οι δύο κλάδοι βγήκαν δηλαδή από την μονοπωλιακή τους ύπωση αντιμετωπίζοντας πρωτόγνωρα προβλήματα ανταγωνισμού ιδιαίτερα για τον κλάδο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που καλείται να αντιμετωπίσει και να προσαρμοστεί σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο τεχνολογικά

και εξ αυτού του λόγου ιδιαιζόντως ανταγωνιστικό περιβάλλον. Τα ιστορικά μονοπώλια αντιστάθηκαν σθεναρά στην απελευθέρωση, τρομάζοντας μπροστά στην άρση των αποκλειστικών τους δικαιωμάτων και ενώ πλέον τον νομοθετικό πλαίσιο στηρίζει τις νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις, οι κατεστημένοι πάροχοι συνεχίζουν να επιβάλλουν εμπόδια εισόδου και να συμπεριφέρονται καταχρηστικά. Μέσω της νομολογίας παρατηρείται σε όλες τις χώρες τις ΕΕ μία μάχη ανάμεσα στους ιστορικούς παρόχους και τις νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούν ακόμα πιο αυστηρό νομοθετικό πλέγμα προς στήριξήν τους ενώ οι πρώτοι επιδιώκουν την άρση των κλαδικών ρυθμίσεων με την επικληση της εφαρμογής του δημοσίου συμφέροντος. Φαίνεται πως η πλήρης απελευθέρωση θα αργήσει να επιτευχθεί ειδικά αναφορικά με χώρες όπως η δική μας όπου το κράτος δείχνει να προστατεύει τους εθνικούς πρωταθλητές.

Η ευρωπαϊκή κυρίως παράγωγή νομοθεσία δείχνει πως απώτερος στόχος της Επιτροπής είναι ο περιορισμός του κράτους σε ρόλο απλώς εποπτικό μέσα στο ρυθμιστικό πλαίσιο μιας τυπικά απελευθερωμένης αγοράς, μιας ιδανικής εικόνας της αγοράς, με το πρόβλημα της κρατικής παρεμβατικότητας να λύνεται (;) με την ανάθεση της διαχείρισης και του ελέγχου των αγορών σε ελεύθερους - υπό αδιαμφισβήτητα άμεσα ωστόσο κρατικό έλεγχο- ιδιωτικούς φορείς ώστε να αρθεί το μονοπώλιο της μίας και μόνο επιχείρησης στην εκάστοτε αγορά.

Από τα ανωτέρω δεδομένα αναφέρονται προβληματισμοί αναφορικά με τα ρυθμιστικά και εποπτικά εργαλεία που κρίνονται υπεύθυνα για την υλοποίηση του επίμαχου στόχου της απελευθέρωσης. Αναπόφευκτα έτσι τίθεται προς αμφισβήτηση ρυθμιστικά δεδομένα που τουλάχιστον σε επίπεδο ευρωπαϊκής πολιτικής έχουν απαντηθεί και εφαρμόζονται: Ποια ρύθμιση κρίνεται καταλληλότερη, η διεθνής, η ευρωπαϊκή ή η εθνική; Είναι ο προληπτικός έλεγχος προτιμότερος του κατασταλτικού; Σε μία εποπτεία που πρέπει να ασκείται από τη διοίκηση ή από ανεξάρτητη αρχή; Οριζόντια ή τομεακά; Κατακερματισμένα ή ενιαία; Διαπιστώνουμε παράλληλα ότι την τρέχουσα περίοδο που διανύουμε, περίοδο οικονομικής κρίσης, τα ρυθμιστικά εργαλεία και οι στρατηγικοί στόχοι καλούνται να προσαρμοστούν στα τρέχοντα οικονομικά δεδομένα σε ένα πλαίσιο αλληλοαναιρούμενων πολιτικών των κρατών σε μια προσπάθεια συντονισμού τους με την παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα.

V. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Πρόσφατη νομολογία στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

- Η ΟΤΕ ΑΕ, λόγω της δεσπόζουσας θέσης της έχει ιδιαίτερη υποχρέωση παροχής σε όλους τους εναλλακτικούς παρόχους σύζευξης υπηρεσιών ή ευκολιών, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Σε αντίθετη περίπτωση καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής η θέση του εναλλακτικού παρόχου έναντι των πελατών του και τίθεται σε κίνδυνο η αξιοπιστία του προς τους καταναλωτές-πελάτες του, που είχαν υποβάλει αίτηση και ανέμεναν την ικανοποίηση των δικτύων και υπηρεσιών. Η συμπεριφορά, δε, αυτή εμποδίζει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, ΔΕφΑθ 560/2010 Τμ. 14ο, σελ. 252.

- Η εκτέλεση της απόφασης της ΕΕΤΤ που επιβάλλει στην ΟΤΕ ΑΕ, ως επιχείρηση που κατέχει σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά αδεσμοποίητης πρόσβασης σε μεταλλικούς βρόχους και υποβρόχους, την υποχρέωση να παρέχει σε άλλους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους τους διαθέσιμους χώρους που ανήκουν στην κυριότητα του ΟΤΕ ή που ο ΟΤΕ έχει αποκτήσει ή οφείλει, κατά περίπτωση, να αποκτήσει κατά χρήση από τρίτα πρόσωπα έναντι χρηματικού ανταλλάγματος, δεν αναστέλλεται, μέχρι την εκδίκαση της σχετικής προσφυγής, αφού δεν προκύπτει οποιασδήποτε μορφής επέμβαση στην περιουσία της αιτούσας εταιρίας που να της επιφέρει βλάβη ικανή να δικαιολογήσει τη χορήγηση αναστολής εκτέλεσης της προσβαλλόμενης πράξης, τούτο δε αδιαφόρως αν η αιτούσα εταιρία «ΟΤΕ ΑΚΙΝΗΤΑ ΑΕ» έχει άμεσο έννομο συμφέρον για την άσκηση του κύριου ένδικου βοηθήματος, ενόψει της παρεμβολής του εννόμου συμφέροντος του ΟΤΕ στην αιτιώδη σχέση μεταξύ της προσβαλλόμενης πράξης και της όποιας ζημίας της, ΣτΕ ΕΑ 1396/2009, σελ. 93.

- Ο ΟΤΕ, ως κατέχων δεσπόζουσα θέση στην εν γένει αγορά τηλεπικοινωνιακών επικοινωνιών και έχων υποχρέωση να παρέχει πρόσβαση στον τοπικό βρόχο στις νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις, πρέπει να καθορίζει μέσα στην προβλεπόμενη, νομοθετικά, προθεσμία τους σχετικούς όρους προσφοράς συνεγκατάστασης (Προσφορά Αναφοράς - RUO), χωρίς διακρίσεις, στις ίδιες προθεσμίες και σε κοστοστρεφείς τιμές, ΔΕφΑθ 780/2009 Τμ. 18ο, σελ. 94.

- Ο περιορισμός της τήρησης των διαδικασιών διαβουλεύσεως από τις Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές των Επικοινωνιών (ΕΡΑ) στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται ανάγκη εκ των προτέρων ρυθμίσεως, συγγέει τον καθορισμό της αγοράς με την ανάλυση του ενδεχομένου ρυθμίσεως της αγοράς αυτής και η συνακόλουθη καταρχήν εξαίρεση των νέων αγορών από τη ρύθμιση, περιορίζει την εξουσία εκτιμήσεως που διαθέτει η ΕΡΑ από τα άρθρα 15 παρ. 3 και 16 της Οδηγίας-πλαisiού. Σε κάθε περίπτωση, ο περιορισμός της εξουσίας της ΕΡΑ να προβαίνει σε καθορισμό και ανάλυση των νέων αγορών συνεπάγεται τη μη τήρηση, σε ορισμένες περιπτώσεις, των διαδικασιών των άρθρων 6 και 7 της Οδηγίας-πλαisiού, ΔΕΚ υπόθ. C-424/2007, απόφ. της 3.12.2009, σελ. 148.

- Η Οδηγία 2002/22/EK (οδηγία για την καθολική υπηρεσία), κατ' αρχήν δεν απαγορεύει να επέμβει ο εθνικός νομοθέτης ως εθνική κανονιστική αρχή υπό την έννοια της Οδηγίας 2002/21/EK σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία «πλαίσιο»), αρκεί, κατά την επιτέλεση της λειτουργίας αυτής, να πληροί τις προϋποθέσεις αρμοδιότητας, ανεξαρτησίας, αμεροληψίας και διαφάνειας που προβλέπουν οι εν λόγω οδηγίες και αρκεί οι αποφάσεις που λαμβάνει στο πλαίσιο της λειτουργίας αυτής να μπορούν να γίνουν το αντικείμενο αποτελεσματικών προσφυγών των ενδιαφερομένων μερών σε ανεξάρτητο όργανο, ΔΕΕ υπόθ. C-389/2008, απόφ. της 6.10.2010, σελ. 125.
- Ελεύθερος ανταγωνισμός. Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Επιχείρηση τηλεπικοινωνιών. Αγορά παροχής ADSL. Συμπίεση των περιθωρίων κέρδους των ανταγωνιστών ή πολιτική συμπίεσης των τιμών (margin squeeze), ΔΕΕ υπόθ. C-52/2009, απόφ. της 17.2.2011 (σημ. Ε. Αγγελόπουλος), σελ. 429.
- Οδηγία 2002/20/EK - Δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών - Αδειοδότηση - Άρθρο 13 - Τέλη για δικαιώματα χρήσεως και δικαιώματα εγκαταστάσεως διευκολύνσεων. ΔΕΕ υπόθ. C-55, 57 & 58/2011, απόφ. της 12.7.2012, σελ. 398.,
- Τομέας των τηλεπικοινωνιών. Ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Άρθρο 4 παρ. 1 Οδηγίας 2002/19/EK. Δίκτυα και υπηρεσίες. Συμφωνίες διασυνδέσεως μεταξύ επιχειρήσεων τηλεπικοινωνιών. Υποχρέωση καλόπιστης διαπραγματεύσεως. Έννοια του "φορέα δημόσιου δικτύου επικοινωνιών". Άρθρα 5 και 8 Οδηγίας 2002/19/EK. Αρμοδιότητα των εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Επιχείρηση χωρίς σημαντική ισχύ στην αγορά. ΔΕΚ υπόθ. C-192/2008, απόφ. της 12.11.2009, σελ. 591.
- Η εφαρμογή ιταλικής νομοθεσίας που συνεπάγεται την αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες λειτουργίας τηλεοπτικού σταθμού, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων, αντιβαίνουν στο άρθρο 49 ΕΚ και στο κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών υπηρεσιών (απάντηση σε προδικαστικό ερώτημα του ιταλικού Συμβουλίου της Επικρατείας). ΔΕΚ υπόθ. C-380/2005 απόφ. της 31.1.2008
- Καταχρηστική συμπίεση των τιμών στοιχειοθετείται όταν η διαφορά μεταξύ των λιανικών τελών μίας επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά και του χονδρικού τέλους για την παροχή αντίστοιχων υπηρεσιών της στους ανταγωνιστές της είναι αρνητική ή δεν επαρκεί για την κάλυψη κόστους προϊόντος του φορέα που κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά για την παροχή υπηρεσιών στους λιανικούς του πελάτες της κατάντη αγοράς. Δεν αίρεται η ευθύνη της ελεγχόμενης επιχείρησης αποκλειστικά και μόνο επειδή η εθνική ρυθμιστική αρχή επί των τηλεπικοινωνιών ενέκρινε την πολιτική τιμών της. ΠΕΚ T-271/2003, απόφ. της 10.4.2008 (σημ. Ε. Αγγελόπουλος), ΔΙΜΕΕ 2008

- Καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσης οικονομικής εξάρτησης. Διασύνδεση. Όταν ο κατέχων δεσπόζουσα θέση εξαντλεί κάθε περιθώριο καλόπιστης και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη διαπραγματεύσεως για τη διασύνδεση και το ύψος της εγγυητικής επιστολής, η άσκηση εκ μέρους του δικαιώματος καταγγελίας της σύμβασης και διακοπής των υπηρεσιών διασύνδεσης κρίνεται δικαιολογημένη και μη αντίθετη στη νομοθεσία των τηλεπικοινωνιών. ΔΕφΑθ 3660/2007 (σημ. Ν. Βολάνης), ΔΙΜΕΕ 2008, σελ.95

- Οι χρήστες ή οι ανταγωνιστές επιχειρήσεως με σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά πρέπει να θεωρούνται ως δυνητικοί δικαιούχοι δικαιωμάτων αντιστοιχούντων στις ειδικές κανονιστικές υποχρεώσεις που επιβάλλονται από εθνική κανονιστική αρχή στην επιχείρηση με σημαντική ισχύ. Το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής χορηγείται και σε άλλα πρόσωπα πλην των αποδεκτών αποφάσεως εθνικής κανονιστικής αρχής στο πλαίσιο ανάλυσης της αγοράς. Συνεπώς, πρέπει να θεωρηθεί ότι επηρεάζονται οι ανταγωνιστές της επιχειρήσεως με σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά, όταν τα δικαιώματά τους δύνανται να θιγούν από τέτοια απόφαση. ΔΕΚ υπόθ. C-426/2005 Τμ. Β' απόφ. της 18.10.2007 (σημ. Ν. Βολάνης), ΔΙΜΕΕ 2008, σελ.117

- Χορήγηση ειδικής άδειας από την ΕΕΤΤ για την εγκατάσταση, λειτουργία και εκμετάλλευση δημόσιου τηλεπικοινωνιακού δικτύου κινητών επικοινωνιών. ΔΕφΑθ 2358/2007, ΔΙΜΕΕ 2008, σελ.98

- ΔΕΚ 99/2009 (υπόθεση C-99/09). Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες - Οδηγία 2002/22/ΕΚ - άρθρο 30, παράγραφος 2 - Φορητότητα των τηλεφωνικών αριθμών - Εξουσία των εθνικών ρυθμιστικών αρχών - άμεσες επιβαρύνσεις των συνδρομητών - Αποτρεπτικός χαρακτήρας - Συνεκτίμηση του κόστους.

2. Πρόσφατη νομολογία στην ηλεκτρική ενέργεια

- 469/2012 ΣΤΕ (APM 2012/636, NOB 2012/1519, ΠΕΙΡΝΟΜ 2012/45, ΕΕΜΠΔ 2012/578, NOB 2012/998) Ηλεκτρική ενέργεια. Η απόφαση ΠΔ5/ΗΛ/Β/Φ1Β/12924/2007 του Υπουργού Ανάπτυξης δεν αντίκειται στο Σύνταγμα και το άρθρο 3 της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ, που ούτε την ευνοϊκή τιμολογιακή μεταχείριση κατηγοριών καταναλωτών όπως οι πολύτεκνοι αποκλείουν, ούτε την ενιαία ανά κατηγορία καταναλωτών τιμολόγηση απαγορεύουν. Από την 1.7.2007 η αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να είναι ανοικτή στον ανταγωνισμό. Εφόσον δεν έχει εκδοθεί ο Κώδικας Διαχείρισης Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, δεν μπορεί να χορηγηθεί άδεια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας στα ΜΔΝ σε επιχειρήσεις άλλες εκτός της Δ.Ε.Η. Εφόσον δεν έχει χορηγηθεί από την Επιτροπή σχετική παρέκκλιση, η διατήρηση του επίμαχου μονοπωλιακού καθεστώτος αντιβαίνει προς τις διατάξεις της οδηγίας 2003/54/ΕΚ. Η παροχή στη ΔΕΗ οικονομικού ανταλλάγματος σε αντιστάθμιση του κόστους, για την εκπλήρωση της υποχρεώσεώς της παροχής ΥΚΩ στους καταναλωτές των ΜΔΝ, και η επιβάρυνση με το αντάλλαγμα αυτό όλων των επιχειρήσεων, που προμηθεύουν με ηλεκτρική ενέργεια τους καταναλωτές στην υπόλοιπη Χώρα, αντιβαίνει προς το άρθρο 3 της

οδηγίας. Μη νόμιμες οι προσβαλλόμενες πράξεις, με τις οποίες ορίστηκε το αντάλλαγμα για τα έτη 2008 και 2009 και οι συντελεστές επιμερισμού του ανά κατηγορία καταναλωτών. Δεκτές οι αιτήσεις ακύρωσης. Η υπόθεση εισήχθη στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος με πράξη του Προέδρου του.

- 3975/2011 ΣΤΕ. ΡΑΕ και έκδοση αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από αιολικά πάρκα. Η ΡΑΕ περιορίζεται στη διατύπωση απλής γνώμης και όχι σύμφωνης γνώμης ή πρότασης. Η αποφασιστική αρμοδιότητα για την έκδοση των αδειών και τον καθορισμό των ειδικότερων όρων, προϋποθέσεων ή περιορισμών ανήκει, αποκλειστικά, στον Υπουργό Ανάπτυξης, που μπορεί να εκδώσει πράξη με περιεχόμενο διαφορετικό από τη γνώμη της ΡΑΕ, αιτιολογώντας ειδικά τους λόγους της απόκλισης. Οι αρνητικές γνωμοδοτήσεις της ΡΑΕ δεν αποτελούν εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Νομίμως απορρίφθηκαν οι αιτήσεις ακυρώσεως. Απορρίπτεται η έφεση.

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΑ

- *Δελλής*, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τόμος Β', Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2008
- *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010
- Ελληνικό Κέντρο Μελετών και Ερευνών, Κοινοτικές και Εθνικές Ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, εξελίξεις και προοπτικές, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 1998
- Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2001
- *Κική Γ.*, Το κοινοτικό πλαίσιο οργάνωσης των τηλεπικοινωνιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2003
- *Μανιάτης Α.*, Δίκαιο πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2006

- *Ιδιου*, Δίκαιο τηλεπικοινωνιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2005
- *Λαζαράκος Γ.*, Ανεξάρτητες Αρχές, ο ρόλος και η σημασία τους στην ελληνική έννομη τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη 2010
- *Πανάγος Θεοδ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα, Σάκκουλας Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2012
- *Ιδιου*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, Π.Ν.Σάκκουλας 2011

- *Παπαντώνη Μ.*, Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003

- *Ιδιας*, Οι Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
- *Ράλλη Α.*, *Αργυρόπουλος Κ.*, Η νομοθεσία των τηλεπικοινωνιών, Αντ.Ν.Σάκκουλας, 2001
- ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία (Επιμέλεια: Β. Χριστιανός), Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- *Φαραντούρης Ν.* (επιμέλεια), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- *Χρυσανθάκης Χ.* (επιμέλεια), Ανεξάρτητες Αρχές, Νομική Βιβλιοθήκη 2004

ΑΡΘΡΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ

- *Αργαλιάς Π.*, Η Ενεργειακή πολιτική και η Συνθήκη της Λισαβόνας, ΔηΣΚΕ 2009, σελ. 36

- *Ασλάνογλου Μ.*, Δεδομένα της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, παρουσίαση στο 1^ο Ετήσιο Συνέδριο του ECEFIL 18.5.2011, κείμενο αναρτημένο στο site www.ecefil.eu
- *Διαθεσόπουλος Μ.*, Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 469/2012 «Οικονομικά αντισταθμίσιμα υπέρ της ΔΕΗ για εκπλήρωση ΥΚΩ σε καταναλωτές ΜΔΝ εις βάρος προμηθευτών δραστηριοποιούμενων στην υπόλοιπη χώρα», ΠειρΝομολ. 1/2012, σελ. 45 επ.
- *Ίδιου*, Χρυσές μετοχές και αποκρατικοποιήσεις στην αγορά ενέργειας, σχόλια στην απόφαση C-543/2008, ΠειρΝομ 2/2011, σελ. 211 επ.
- *Ίδιου*, Θεμελιώσεις αρχές ευρωπαϊκού δικαίου και η αγορά ενέργειας, ΠειρΝομ 3/2011, σελ. 248 επ
- *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, ΔΕΕ 4/2007, σελ. 406 επ.
- *Κεραμιδάς Ν.*, Ο διαχωρισμός δραστηριότητας μεταφοράς με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ – Το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ΑΔΜ) και ο λειτουργός αγοράς στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, Ενέργεια & Δίκαιο, 15/2011 σελ. 40 επ.
- *Λελοβίτης Δ.*, Το μέλλον των ρυθμιστικών πρωτοβουλιών για την περιφερειακή συνεργασία σε θέματα ενέργειας, Ενέργεια & Δίκαιο, 15/2011 σελ. 33 επ.
- *Λελοβίτης Δ., Θωμαδάκης Μ., Κουτζούκος Γ.*, 3^η δέσμη κοινοτικών νομοθετημάτων εσωτερικής αγοράς ενέργειας: Ο ρόλος των ρυθμιστικών αρχών και των διαχειριστών δικτύων, ΕυρΠολ 2009, σελ. 647
- *Μανιάτης Α.*, Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, ΔΕΕ 8-9/2007 σελ.907 επ.
- *Μαρίνος Μ.*, Το νομικό πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ΕλλΔ/νη 42 (2001), σελ.301
- *Ίδιου*, Η διαδικασία επιλύσεως διαφοράς κατά το άρθρο 20 Οδηγίας Πλαίσιο (2002/21/ΕΚ) και το Ν.4070/2012 για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Μερικές βασικές παρατηρήσεις, Μελέτη δημοσιευμένη στο ΔΙΜΕΕ 4/2012, 456
- *Ίδιου*, Αλληλοεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών, ΔΕΕ 6/2007, σελ. 654 επ.
- *Μπουσουλέγκα Χ.*, Νεότερες νομολογιακές εξελίξεις για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στα μονοπωλιακά καθεστώτα εισαγωγής και εξαγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ΕΕΕυρΔ 2/1998 σελ. 337 επ.
- Ομιλία Προέδρου EETT & BEREC 2013 την 27η Νοεμβρίου 2012 στο ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου Εναλλακτικών Παρόχων (ECTA) με θέμα «Η Ρύθμιση ως παράγοντας επένδυσης και ανάπτυξης στην εποχή των Δικτύων Πρόσβασης Επόμενης Γενιάς», αναρτημένη στο <http://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/SpeechInterv/SpeechPresents/>
- Ομιλίες-Παρουσιάσεις στο 2^ο Συνέδριο των Ρυθμιστικών Αρχών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομείων Ελλάδας - Κύπρου (EETT & ΓΕΡΗΕΤ), αναρτημένες στο

http://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/Events/Events/GR_CY2013/programme.html

- *Πανάγος Θ.*, Οι τηλεματικές εναλλακτικές μορφές για την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν στον τομέα της ενέργειας. Η περίπτωση του διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 15/2011 σελ. 24 επ.
- *Παπαδάκη Ε.*, Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για την καθολική υπηρεσία στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, *ΔΙΜΕΕ 2008*, σελ. 490
- *Παπαθανασοπούλου Ευγ.*, Η εφαρμογή της Οδηγίας 96/92 αναφορικά με τους κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, νόμος 2773/1999, ΕΕΕυρΔ 1/2000, σελ. 63 επ.
- Πρακτικά 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου EETT 2011 με θέμα: "Οι Προηγμένες Υποδομές Επικοινωνιών ως Θεμέλιο για την Ψηφιακή Ατζέντα της Ευρώπης", αναρτημένα στο www.eett.gr
- *Σίνης Απ.*, Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην ενέργεια, *Ενέργεια και Δίκαιο*, τεύχος 17/2012, σελ. 72 επ.
- *Συνοδινός Χ.*, Συνδρομή του αναδυόμενου ενεργειακού δικαίου στο δυναμικά εξελισσόμενο εμπορικό δίκαιο, *Ενέργεια και Δίκαιο*, τεύχος 17/2012, σελ. 54 επ.
- *Τροκούδη Α.*, Ο ρόλος του ρυθμιστή, παρουσίαση στο 1^ο Ετήσιο Συνέδριο του ECEFIL 18.5.2011, κείμενο αναρτημένο στο site www.ecefil.eu
- *Σακελλάρης – Ασλάνογλου*, 2001-2011 Δέκα χρόνια απελευθερωμένης αγοράς, επιλογές και εξελίξεις, παρουσίαση στο Συνέδριο της 18^{ης}.3.2011 στο Ελληνογερμανικό Επιμελητήριο με θέμα «Ελληνική Ενεργειακή Αγορά: Προοπτικές και Προκλήσεις», αναρτημένο στο site www.rae.gr
- *Σπηλιωτόπουλος Επ.*, Αρμοδιότητες της ΡΑΕ κατά το ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο. Θέματα συνταγματικότητας, γνωμοδότηση στο *Ενέργεια & Δίκαιο*, 15/2011 σελ. 8 επ.
- *Συνοδινός Χ.*, Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας βάσει του κοινοτικού δικαίου, ΕΕΕυΔ 1/2000, σελ.33 επ.
- *Συνοδινός Χ.*, Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 11/2000 σελ. 1073 επ.
- *Ιδίου*, Ο ρόλος του ιστορικού παρόχου ηλεκτρικής ενέργειας, *Περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη, Έτος 2011-Τεύχος 16, σελ. 58
- *Τασσής Σπ.*, Συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (ν.4070/2012), ΔιΜεε 2/2012, σελ.205 επ.
- *Ψαράκη Γ.*, Οι rationes legis, τα εργαλεία και οι sedes materiae της απελευθέρωσης των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, ΔΕΕ 8-9/2009 σελ.917 επ.

Ξενόγλωσση

- Dr. Simone Pront-van Bommel, Smart Energy Grids within the framework of the third energy package, European Energy and Environmental Law Review, April 2011, p.32
- Dr. Sven Fischerauer, Bringing Together European Energy Markets: The New Regulation on Guidelines for Trans-European Energy Infrastructure (TEN-E), European Energy and Environmental Law Review, April 2013, p.70
- Lecoque D., Ownership Unbundling of electricity transmission networks, European Energy and Environmental Law Review, October 2011, p.207

Χρήσιμες συνδέσεις

1. Ηλεκτρική ενέργεια

- www.iene.gr (Ινστιτούτο Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης)
- http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/energy/index_el.htm
- <http://www.acer.europa.eu/Pages/ACER.aspx>
- <http://www.energy-community.org>
- <http://www.ekemeuroenergy.org> (παρατηρητήριο ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής)
- http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME
- www.iea.org (international energy agency)
- <http://www.rae.gr>
- <http://www.ypeka.gr>
- www.dei.gr
- www.desmie.gr
- www.admie.gr

2. Ηλεκτρονικές επικοινωνίες

- <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/telecoms-internet>
- http://ec.europa.eu/dgs/connect/index_en.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/legislative_framework/l24216a_el.htm
- <http://berec.europa.eu/>
- <http://www.emergonline.org/> (Euro-Mediterranean network of Regulators)
- <http://www.eett.gr>
- <http://www.yme.gr>

- <http://www.iicom.org/> (international institute of communications)